

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

NÁKLADY ŘÍZENÍ A JEJICH NÁHRADA
V ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ A VYPOŘÁDÁNÍ SPOLUVLASTNICTVÍ

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Matěj Novák

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA
OBČANSKÉ PRÁVO A CIVILNÍ PROCES

NÁKLADY ŘÍZENÍ A JEJICH NÁHRADA
V ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ A VYPOŘÁDÁNÍ SPOLUVLASTNICTVÍ

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Matěj Novák

Plzeň 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, srpen, 2023

Mgr. Matěj Novák

Obsah

Úvod

1.	Pojem nákladů řízení	1
1.1.	Funkce nákladů řízení	2
1.2.	Druhy nákladů řízení	5
1.2.1.	Hotové výdaje účastníků řízení a jejich zástupců.....	5
1.2.2.	Soudní poplatek	11
1.2.3.	Ušlý výdělek účastníků řízení a jejich zákonných zástupců.....	28
1.2.4.	Odměna za zastupování, je-li zástupcem advokát, notář nebo patentový zástupce.....	30
1.2.5.	Záloha na náklady důkazů	49
1.2.6.	Odměna mediátora.....	50
1.2.7.	Svědečné, znalečné, tlumočné a náklady na splnění ediční povinnosti	50
2.	Náhrada nákladů řízení obecně	58
2.1.	Náhrada nákladů řízení podle úspěchu ve věci	59
2.2.	Náhrada nákladů řízení při zastavení řízení a při uzavření smíru	66
2.3.	Separace nákladů řízení	67
2.4.	Moderační právo soudu ve vztahu k náhradě nákladů řízení	68
2.5.	Účelnost vynaložených nákladů	72
3.	Náhrada nákladů řízení ve sporech o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví	75
3.1.	Spoluvlastnictví	75
3.2.	Povaha řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.....	77

3.3. Rozhodování o náhradě nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.....	79
3.3.1. Změna v posuzování náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví zapříčiněná nálezovou judikaturou Ústavního soudu	92
3.3.2. Navazující nálezová judikatura Ústavního soudu aneb došlo skutečně ke změně ve způsobu posuzování náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví?.....	96
3.3.3. Změna rozhodovací praxe zákonem předvídaným procesním postupem?	100
3.3.4. Změna náhledu Ústavního soudu na předmětnou otázku při jejím neposouzení plénem Ústavního soudu.....	105
3.3.5. Jednání účastníka řízení vedoucí k uložení povinnosti nahradit náklady řízení podle recentní nálezové judikatury Ústavního soudu.....	111
4. Věcný záměr civilního řádu soudního.....	113
4.1. Dopady věcného záměru civilního řádu soudního na rozhodování o nákladech řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví	117
5. Exkurs do právní úpravy ve Spolkové republice Německo	119
Závěr.....	127
Cizojazyčné resumé.....	132
Seznam použitých zdrojů	135

Úvod

Náklady civilního řízení. Problematika povětšinou pro laickou veřejnost neznámou a pro část právní veřejnosti neprávem opomíjenou. Jen málokterý práva neznalý jedinec si při rozhodování o tom, zda bude uplatňovat své právo u soudu, uvědomí, že naopak náklady řízení mohou mít pro jeho věc zcela zásadní význam. Ostatně, i Ústavní soud se k posuzování ústavnosti sporů o náhradu nákladů řízení staví zdrženlivě s tím, že se jedná o problematiku vzhledem k samotnému předmětu řízení před obecnými soudy jednoznačně podružnou.¹

Byť soudní spor není, a ani nemůže být, primárně veden za účelem ne/uložení povinnosti nahradit náklady řízení, nezřídka se stává, že náklady soudního sporu převýší jeho hodnotu.

Běžný zástupce laické veřejnosti je často přesvědčen o tom, že v případě soudního sporu bude povinen hradit toliko náklady na svého právního zástupce, který jej bude v řízení před soudem právně zastupovat. Jen ojediněle je bráno na zřetel, že s pojmem *náklady řízení* je spojeno o mnoho více témat než toliko náklady vynaložené na úhradu výdajů spojených s právním zastoupením účastníka řízení.

Neznalost problematiky nákladů řízení však může vyústit v situaci, která bude pro tohoto účastníka řízení velmi nepříjemnou. Nejenže kupříkladu nebude tento v předmětném soudním řízení úspěšným, a tedy nedomůže se svého domnělého práva a po celou dobu trvání soudního řízení musí platit náklady svého právního zástupce, ale taktéž mu může být uložena povinnost nahradit náklady řízení, které vznikly za trvání soudního sporu protistraně. Náklady, které mohou i několikanásobně převýšit hodnotu meritu věci.

Obecná neznalost či nevěnování patřičné pozornosti problematice nákladů řízení je jedním z důvodů, pro který se autor práce rozhodl k volbě tohoto tématu pro svou rigorózní práci.

¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 4015/18, ve kterém Ústavní soud konstatoval, že: „Náhradou nákladů řízení se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval a konstatoval, že samotný spor o náhradu nákladů řízení nedosahuje zpravidla intenzity představující porušení základních práv a svobod. Ústavní soud dal opakovaně najevo, že při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky k předmětu řízení před obecnými soudy jednoznačně podružné, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke kasačnímu rozhodnutí se uchyluje pouze výjimečně, například zjistí-li, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces nebo že bylo porušeno jiné základní právo. Z hlediska kritérií spravedlivého procesu problematika náhrady nákladů řízení může nabýt ústavněprávní dimenze například tehdy, byl-li by v procesu výkladu a použití příslušných ustanovení obecně závazného předpisu obecným soudem obsažen prvek libovůle, svévole nebo extrémní rozpor s principy spravedlnosti.“

Náklady řízení jsou nejenom problematikou, jenž si zaslouží naši plnou pozornost, ale taktéž problematikou dynamicky se vyvíjející v průběhu let, a to ať již v reakci na novelizaci příslušných právních předpisů, či v reakci na vývoj judikatury pojící se s otázkami nákladů civilního řízení.

Mezi otázky spjaté s náklady civilního řízení a jejich náhradou, které nebyly dodnes ani právními předpisy, ani judikaturou ustáleně, a tedy i uspokojivě, vyřešeny, patří otázka náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

Autor této práce si klade za cíl přehledně a komplexně představit problematiku nákladů civilního řízení a na tuto navázat rozborem vývoje rozhodovací praxe v otázce náhrady nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. Nezbytné je definovat a vymezit příslušné pojmy s náklady řízení a jejich náhradou se pojící, jakož i pojmy pojící se se spoluvlastnictvím, jeho zrušením a vypořádáním.

Jako výzkumnou otázku si tedy autor této práce klade:

Jaký je vývoj rozhodovací praxe soudů v České republice v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví? Je rozhodovací praxe v řešení předmětné problematiky ustálenou, vycházející z jednotných premis, nebo je naopak při řešení předmětné problematiky rozhodováno soudy v České republice rozličně?

Pro tuto práci je jejím autorem zvolena metoda výzkumu:

1. deskriptivní (zejména v části práce věnující se aktuálně platné právní úpravě nákladů civilního řízení a jejich náhrady) a
2. kauzální (zejména v části práce věnující se vývoji rozhodovací praxe soudů v České republice v předmětné problematice).

Autor práce taktéž stanoví hypotézu:

Rozhodování o náhradě nákladů civilního řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví nepoživá dostatečné právní jistoty pro účastníky řízení, jelikož se názory na tuto problematiku dlouhodobě různí napříč soustavou obecných soudů České republiky a Ústavním soudem České republiky.

Tato práce je rozdělena do pěti kapitol.

V první kapitole je věnována pozornost pojmu *nákladů řízení*, jakož i jejich *funkci a druhům*.

Druhá kapitola pak pojednává o obecných východiscích a zásadách, na základě kterých je v platné právní úpravě České republiky rozhodováno o náhradě nákladů řízení.

Kapitola třetí obsahuje rozbor problematiky náhrady nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, jakož i o jejich specificích a náhledu na problematiku rozhodování o náhradě nákladů tohoto typu řízení soudy v České republice, zejména Nejvyšším soudem a Ústavním soudem, jakož i na vývoj rozhodovací praxe tuzemských soudů zejména v poslední dekádě.

V kapitole čtvrté je dán prostor věcnému záměru civilního řádu soudního, když tento připravovaný právní předpis by měl nahradit stávající občanský soudní řád. Je tedy nezbytné nahlédnout do věcného záměru a porovnat jej se stávající platnou právní úpravou a následně zhodnotit, jakým směrem se pravděpodobně bude rozhodovací praxe ve věci náhrady nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví vyvíjet.

V poslední, páté kapitole, dochází k předestření exkursu do platné právní úpravy nákladů řízení a jejich náhrady ve Spolkové republice Německo. V této kapitole je též věnován prostor porovnání právní úpravy nákladů řízení a jejich náhrady v případě zrušení a vypořádání spoluvlastnictví tak, jak je o těchto rozhodováno v právních poměrech Německé spolkové republiky.

1. Pojem nákladů řízení

Problematice *rozhodování o náhradě nákladů v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví* se nelze věnovat bez definování, co to náklady řízení vlastně jsou, zda a případně jakou plní funkci, a jaké jsou druhy nákladů řízení. Této problematice je věnována následující kapitola.

Se soudním řízením, které je vedeno před civilním soudem v rámci sporného řízení, jsou neodmyslitelně spojeny náklady tohoto řízení. Je samozřejmé, že nejsou (a ani být *a priori* nemohou) primárním důvodem pro vedení soudního sporu před civilním soudem. Současně však platí, že mohou mít velkého vlivu na posouzení subjektivního i objektivního (ne)vítězství v předmětném sporu té které strany.

Při vedení civilního řízení sporného vznikají náklady spojené s jeho vedením nejenom účastníkům řízení samotným, případně účastníkům na řízení zúčastněným, ale taktéž soudu. O nákladech, bez kterých by soudní soustava nemohla fakticky existovat, se hovoří jako o *nákladech obecných*. Obecné náklady jdou k tíži státu, respektive státního rozpočtu, jehož jsou součástí. Může se jednat například o náklady na výstavbu nových soudních budov, jejich rekonstrukci, provoz budov samotný nebo náklady na platy soudců a jednotlivých pracovníků soudu. Stát nese tyto náklady již ze své podstaty, když moc soudní je jednou ze základních složek státní moci, u které se jednotlivé subjekty mohou domáhat soudní ochrany.²

Soudní řízení není zatíženo jen náklady uvedenými v odstavci předchozím, ale taktéž náklady dalšími. Tyto další náklady jsou označovány jako *náklady zvláštní*. Jejich hlavním znakem je, že náklady zvláštní nenese stát, ale jednotliví účastníci řízení, případně účastníci na řízení zúčastnění.³ Nese je tedy i ten účastník řízení, který na něm není účasten z vlastního rozhodnutí, ale vystupuje například na straně žalovaného, po kterém je žalobcem nárokováno žalobcovo tvrzené právo. Stejně tak musí vynaložit náklad ten, kdo se u soudu domáhá ochrany před protiprávním jednáním jiného. V takových případech se jedná o náklady, které vznikají přímo účastníkům řízení. Do této kategorie je typicky řazen soudní poplatek, který je povinen vynaložit každý, kdo se žalobou domáhá u soudu vydání

² MACKOVÁ, Alena. In: WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2008. str. 330.

³ Tamtéž.

kýženého rozhodnutí. Povinnosti uhradit soudní poplatek může být žalobce prost, a to na základě rozhodnutí soudu, jak je blíže pojednáno v kapitole 1.2.2 této práce.

O nákladech civilního řízení jako takových pak lze hovořit pouze tehdy, pokud byly placeny účastníkem řízení v bezprostřední spojitosti se soudním řízením. O náklad řízení nepůjde tehdy, pokud byl náklad sice účastníkem řízení zaplacen, ale nebyl vynaložen v souvislosti s předmětným soudním řízením (např. náklad na pořízení geometrického plánu, který však byl pořízen z důvodu zákonného požadavku na jeho vypracování, a tedy by byl býval pořízen i v případě, pokud by předmětný soudní spor neexistoval – nebyl by veden).⁴

1.1. Funkce nákladů řízení

Institut nákladů řízení existuje a je právně upraven právním řádem České republiky tak, aby plnil své základní funkce. Hovoříme o funkci *preventivní*, *sankční* a *reparační*.⁵

Smyslem *funkce preventivní* nákladů řízení je požadavek na jedince, který zvažuje uplatňování svého práva, aby oprávněnost svého nároku podrobil kritickému zkoumání. Tedy tak, aby posoudil, zda je podle něho skutečně nezbytné se tohoto svého domnělého práva domáhat u soudu prostřednictvím návrhu na zahájení řízení (žalobou). Pokud by totiž tomuto jedinci nehrozila potenciální nutnost nést tíži jakýchkoli výdajů s řízením spojených, lze důvodně očekávat, že by byla soudní soustava zneužívána, což by vedlo k jejímu přetížení a faktickému ochromení možnosti domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu.

Funkce sankční má za cíl postihovat ty jednotlivce, kteří si nepočinají v souladu s platným právem. Tito jsou totiž důvodem vedení soudního sporu, tedy důvodem, proč se žalobce musí domáhat svého práva soudní cestou a naopak, proč se žalovaný musí bránit proti domnělému žalobcovu právu uplatněnému v rámci soudního řízení. Stejně, jako u funkce preventivní, lze hovořit v případě žalobce o racionalizaci jedince a jeho motivaci k vedení soudního sporu. Pokud by rušitel práva, tj. žalovaný, nebyl vystaven hrozbě sankce představující uložení povinnosti hradit náklady řízení procesně úspěšnému žalobci, nemusel by býti dostatečně motivován ke zvážení, zda by právně vadný stav, jehož nápravy se žalobce u soudu

⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5415/2014.

⁵ HROMADA, Miroslav. In: ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. s. 276.

domáhá, nebylo přece jen účelnější uvést do žalobcem požadovaného stavu bez nutnosti existence autoritativního rozhodnutí soudu.

Poslední funkcí nákladů řízení je *funkce reparační*. Tato funkce má za cíl reparovat (nahradit) procesně úspěšnému účastníku řízení již zaplacené náklady řízení. Podstatou této funkce nákladů řízení není, že nutně musí být procesně úspěšnému účastníku nahrazeny náklady řízení ve výši rovnající se jím skutečně zaplacených nákladů řízení. Zpravidla se bude jednat o částku pro řízení významnou, kterou budou procesně úspěšnému účastníku řízení jím zaplacené náklady řízení pokryty ve značné míře. Rozdíl, pro který se nemusí náhrada nákladů řízení rovnat ve své výši nákladům řízení zaplaceným, může vzejít kupříkladu při porovnání faktické spotřeby vozidla užitého účastníkem řízení pro cestu na jednání k soudu oproti spotřebě uvedené v technickém průkazu vozidla či při sjednání si mimosmluvní odměny právního zástupce – advokáta (srov. kapitola 1.2.1 a 1.2.4 této práce).

Výše uvedené funkce nákladů řízení jsou pro udržitelnost akceschopnosti soudní soustavy veskrze pozitivními, logickými a žádoucími. Je však nezbytné položit si též kritickou otázku: *Lze nalézt i negativní prvek pojící se s náklady řízení?*

Oním negativním jevem pojícím se s náklady řízení může být podle právního názoru autora této práce jejich podílení se na tzv. *vysokoprahovosti justice*. Jedná o fenomén, který rozpracovává možnosti domáhat se spravedlnosti u nezávislého a nestranného soudu jedince, a to s ohledem na jeho možnosti, zejména pak jeho možnosti ekonomické. Pro mnohé může být důvodem neobrácení se s žádostí o poskytnutí ochrany svému (ať již domnělému nebo skutečně existujícímu) právu na soud právě obava z povinnosti platit (a případně i hradit) náklady řízení. Jde jistě o úvahu a obavu racionální. Ostatně, tato práce samotná pojednává o významnosti nákladů řízení pro to které soudní řízení. Současně vyřčená teze *de facto* kopíruje funkci preventivní tak, jak tato byla popsána shora v textu této práce. Vysokoprahovostí justice, a tedy i omezené přístupnosti spravedlnosti, jsou pak typicky dotčení jedinci, kteří nedisponují potřebnými finančními prostředky tak, aby svůj nárok mohli u soudu uplatnit.

Jistě lze namítat možnost využití různých prostředků a institutů, které český právní řád nabízí právě za účelem odstranění výše uvedených překážek – zmiňme například možnost osvobození od povinnosti zaplatit soudní poplatek (viz kapitola 1.2.2 této práce) nebo možnost nepřiznat procesně úspěšnému účastníku řízení

náhradu nákladů řízení (viz kapitola 2.4 této práce). Je nutné se zabývat též tím, zda je tento postup (tedy využití institutů v tomto odstavci zmíněných) reálně pro osoby práva neznalé využitelný?

Podle názoru autora této práce si lze jen těžko představit běžného (právně nevzdělaného) potenciálního účastníka řízení, který je informován o veškerých možnostech ve věci povinnosti (ne)uložení povinnosti hrazení nákladů řízení, jakož i (ne)povinnosti uhradit soudní poplatek podmiňující věcné projednání konkrétního případu soudem, které mu náš právní řád poskytuje. Toto má za následek, že se jedinec, který by sic byl pravděpodobně se svou žalobou úspěšný, na soud nakonec se svým nárokem vůbec neobrátil. Stejně tak ekonomická tíseň může znemožňovat právně nevzdělanému jedinci, aby vyhledal právní pomoc, typicky advokáta. Již jen náklady, které by byl tento hypotetický jedinec nucen vynaložit na úhradu právních služeb poskytovaných advokátem, totiž pro něj mohou být (a zpravidla budou) nepřekonatelné. To je i jedním z důvodů, proč existují bezplatné právní poradny nebo ustanovení § 18a a následující zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, které umožňuje jedinci určení advokáta Českou advokátní komorou tak, aby mu tento v jeho problému poskytl bezplatné právní poradenství. Ani o existenci bezplatných právních raden nebo možností určení advokáta nemusí mít tento jedinec vůbec povědomí, když je nutné konstatovat, že určení advokáta Českou advokátní komorou postupem podle ustanovení § 18a a následující zákona o advokacii je řízením poměrně komplikovaným, přičemž navíc samo toto řízení podléhá poplatkové povinnosti.

Jak lze výše uvedené nedostatky napravit? Podle názoru autora této práce by měla být zintenzivněna edukace veřejnosti v otázkách právních v rámci vzdělávacího systému tak, aby alespoň elementárními informacemi týkajícími se možností domáhání se svých práv disponovala nejlépe převážná část obyvatel naší republiky.

Je-li zmíněna vysokoprahovost justice a je-li tato konfrontována s funkcí preventivní, je namístě taktéž zmínit situaci opačnou, tedy jedince, který disponuje dostatečným množstvím finančních prostředků. Ani v tomto případě nebudou náklady řízení plnit funkci preventivní. Otázka ekonomické náročnosti vedení soudního řízení nebude pro tohoto jedince jakkoli zásadní, a tedy nebude nucen vážit, zda je skutečně nezbytné, aby své právo u soudu uplatnil.

1.2. Druhy nákladů řízení

Stěžejním obsahem pojmu nákladů řízení jsou *druhy nákladů řízení*. Právním předpisem, který se věnuje druhům nákladů řízení, je zákon č. 99/1962 Sb., občanský soudní řád. Ten ve svém ustanovení § 137 odst. 1 vymezuje náklady řízení takto: „*Náklady řízení jsou zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2.*“

Jak patrně ze samotného textu citovaného ustanovení, jedná se o výčet druhů nákladů řízení toliko *demonstrativně*. Tento závěr potvrzuje ve svém rozhodnutí například i Vrchní soud v Praze.⁶ Druhem nákladu řízení může být i náklad v občanském soudním řádu neuvedený. Platí, že pokud se má jednat o náklad řízení (jeho druh), je nezbytné, aby byl vynaložen na řízení, nebo v přímé souvislosti s ním. Jde tedy o všechny náklady, které musí účastník řízení vynaložit, aby se tohoto řízení vůbec mohl účastnit a být v něm úspěšným. Jako příklad lze uvést náklad, který účastník řízení (žalobce) vynaloží na zjištění bydliště žalovaného pro účely doručení předžalobní výzvy se smyslu ustanovení § 142a odst. 1 občanského soudního řádu.⁷

1.2.1. Hotové výdaje účastníků řízení a jejich zástupců

Byť se bližší specifikace z ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu hotových výdajů účastníků a jejich zástupců nepodává, lze ji nalézt ve Vyhlášce Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy. Podle ustanovení § 29 jednacímho řádu pro okresní a krajské soudy totiž náleží k hotovým výdajům účastníka *jízdné, stravné a nocležné*. Do této kategorie však lze zařadit též *poštovné, náklady vynaložené na důkazní prostředky, překlady a kopie*.⁸

⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 12. 1996, sp. zn. 5 Cmo 228/1996.

⁷ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 9.

⁸ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 36.

V případě, že by byl vynaložen náklad hotového výdaje subjektem jiným, než účastníkem či jeho zástupcem, je i na tuto situaci pamatováno. Ustanovení § 33 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy umožňuje pravidla pro určení (i) *výše náhrady nutných výdajů*, (ii) *náhrady ztráty na výdělku*, (iii) *nákladů zákonného zástupce účastníka nebo jeho zástupce, který není advokátem*, (iv) *nákladů opatrovníka ustanoveného účastníku*, nebo (v) *nákladů nutného průvodce, důvěrníka dítěte a podpůrce*, (vi) *jakož i pro určení výše svědečného*, užit analogicky ustanovení § 29 až § 32 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy. Jinými slovy, pro vyjmenované hotové výdaje ve větě předchozí se užití stejná pravidla pro jejich určení jako u účastníků řízení u průvodců, důvěrníků dítěte, podpůrce a zástupce a ustanoveného opatrovníka, kteří nejsou advokáty.

Jízdné

Nárok na jízdné náleží v souladu s ustanovením § 30 odst. 1 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy účastníku řízení pouze tehdy, pokud nebydlí anebo nepracuje v místě, kde se řízení koná, nebo je předvolán z místa, kde se dočasně zdržuje. Současně podle odstavce druhého předmětného ustanovení platí, že se účastníku řízení hradí toliko *skutečné, účelné a hospodárné* cestovní výdaje *veřejným hromadným dopravním prostředkem*. Je tedy na tom kterém účastníku řízení, aby v případě užití hromadného dopravního prostředku svůj výdaj na něj uchoval. Typicky se bude jednat o jízdenku, kterou je možné soudu předložit jak v podobě listinné, tak i v podobě elektronické. Je taktéž možné, aby soudu v případě, že účastník řízení disponuje například tzv. kilometrickou bankou, tedy předplaceným tiketem, ze kterého se při cestování odečítají již zaplacené (předplacené) jízdy – kilometry, byla předložena kopie jízdenky, která dokládá užití tohoto tiketu. Dále je možné, aby soud uvěřil tvrzení účastníka o užití předplacené karty užívané při přepravě městskou hromadnou dopravou, když i tato karta je předplacena, a při každé jízdě je odečtena jasně stanovená částka smluvními podmínkami onoho dopravce. Odpovídá-li účastníkem tvrzená cena jízdenky standardnímu ceníku dopravce, není důvodu účastníku takto (účelně) vynaložený náklad odepřít.⁹

⁹ BÍLÝ, Martin. § 137 [Výčet druhů nákladů řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

Bez ohledu na to, zda účastník řízení v místě konání řízení bydlí nebo v tomto vykonává svou práci, má nárok na náhradu přepravného, které vynaloží na úhradu místního veřejného hromadného dopravního prostředku. I tento náklad je povinen účastník řízení prokázat. Účastník řízení však nemůže za žádné situace využít služeb taxislužby, resp. může, ale nebude se jednat o výdaj účelně vynaložený, a tedy nebude tento výdaj způsobilým být nákladem řízení.¹⁰

Účastník řízení též může užít vlastního motorového vozidla, avšak pouze pokud tohoto užil po předchozím souhlasu soudu, a to v souladu s ustanovením § 30 odst. 2 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

Způsob, jakým se vypočítá náhrada za použití motorového vozidla, se stanoví za pomoci vyhlášek, které vydává Ministerstvo práce a sociálních věcí k provedení ustanovení § 189 odst. 1 zákoníku práce. Předmětné vyhlášky jsou Ministerstvem práce a sociálních věcí vydávány pravidelně s účinností vždy od 1. ledna kalendářního roku, pro který je tato vydávána. Ministerstvo práce a sociálních věcí má též možnost v případě, že se podle údajů Českého statistického úřadu některá z cen uvedených v ustanovení § 189 odst. 1 zákoníku práce ode dne účinnosti poslední úpravy obsažené ve vyhlášce, zvýší nebo sníží alespoň o 20 %, mimořádně předmětnou vyhlášku upravit, respektive upravit *základní náhrady za používání silničních motorových vozidel*, jakož i *stravné* nebo *průměrnou cenu pohonných hmot*.

Samotné jízdné se vypočte jako prostý součet základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a náhrady za spotřebované pohonné hmoty. Obě hodnoty jsou stanoveny výše zmiňovanou vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí.

Výše základní náhrady za používání silničních motorových vozidel je zjištěna při vynásobení předmětné sazby celkovým počtem ujetých kilometrů k jednání a zpět. Současná výše sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel za 1 kilometr jízdy činí od 1. 1. 2023 podle vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 467/2022 Sb., nejméně u jednostopých vozidel a tříkolek 1,40 Kč, přičemž pro osobní silniční vozidla je pak tato sazba stanovena ve výši 5,20 Kč.

¹⁰ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 37.

Výše náhrady za spotřebované pohonné hmoty je zjišťována užitím ceny pohonných hmot, celkovým počtem ujetých kilometrů k jednání a zpět a průměrnou spotřebou silničního motorového vozidla. Cena pohonných hmot se prokazuje buď dokladem o jejich zakoupení, a v případě, že touto účastník řízení nedisponuje, užije se průměrná cena pohonných hmot stanovená v ustanovení § 4 vyhlášky č. 467/2022 Sb. Průměrná cena je stanovena pro typy pohonů, se kterými se v současné době můžeme setkat nejčastěji: benzin s oktanovým číslem 95 a 98, motorová nafta a taktéž elektřina, která byla do předmětných vyhlášek poprvé zakomponována vyhláškou č. 358/2019 Sb. Od 1. 1. 2020 tak již předmětné vyhlášky konstantě sazbu za 1 kilowatthodinu elektřiny obsahují. Průměrná spotřeba silničního motorového vozidla je pak zjišťována z údajů uvedených v technickém průkazu vozidla.

Výši náhrady za spotřebované pohonné hmoty je tedy možné stanovit užitím vzorce $C = (P \times S / 100) \times K$, kde C je celková výše předmětné náhrady, P je cena pohonných hmot, S je průměrná spotřeba silničního motorového vozidla a K je celkový počet ujetých kilometrů k jednání a zpět.

Stravné

Ustanovení § 32 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy stanoví, že stravné náleží účastníku řízení podle zvláštního právního předpisu, kterým je opět zákoník práce a na něj navazující vyhlášky.

Zákoník práce ve svém ustanovení § 163 odst. 1 odkazuje na prováděcí právní předpis, jenž určuje nejnižší možnou výši stravného. Prováděcím právním předpisem je i v tomto případě vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí, která je vydávána s roční periodicitou. Při respektování stejných pravidel, jako je tomu v případně jízdného, může předmětná vyhláška doznat změn v průběhu kalendářního roku tak, jak jsou tyto podmínky změn v průběhu kalendářního roku popsány shora v textu této práce.

Výše stravného za každý kalendářní den pracovní cesty je pak konkrétně stanovena ustanovením § 2 vyhlášky č. 467/2022 Sb., přičemž minimální sazbou je částka ve výši 129 Kč v případě trvání pracovní cesty 5 až 12 hodin.

Nocležné

Nocležné je nákladem řízení, se kterým se lze v rámci řízení setkat spíše ojediněle. Samozřejmě i přesto je nákladem myslitelným a je žádoucí, aby i na tento druh nákladu řízení právní úprava pamatovala. Lze si představit situaci, kdy bude jednání nařízeno soudem v brzkých ranních hodinách a nebude možné po účastníku řízení spravedlivě požadovat, aby strávil noc v dopravním prostředku a následně aktivně bránil svá práva před soudem. V takovém případě je možné, aby bylo účastníku řízení přiznáno nocležné v hotelu v místě jednání nebo nejbližším okolí. Převážně bude postačovat hotel, který by byl vybrán „běžným člověkem“ s průměrným výdělkem, pokud by si za něj měl sám ubytování uhradit. Zvolí-li si účastník řízení nebo jeho zástupce hotel finančně nákladný, nemusí mu být soudem přiznána náhrada tohoto nákladu v plné výši, ale jen její účelně vynaložená část, tedy výše běžného ceny ubytování.¹¹

Paušální náhrada nákladů řízení

Účastníku řízení, který nebyl v řízení zastoupen zástupcem podle ustanovení § 137 odst. 2 občanského soudního řádu (například advokátem, notářem nebo patentovým zástupcem), a který nedoložil soudu výši hotových výdajů svých nebo svého jiného zástupce, přizná soud podle ustanovení § 151 odst. 3 občanského soudního řádu náhradu v paušální výši určené zvláštním právním předpisem. Tato paušální náhrada zahrnuje hotové výdaje účastníka (a jeho zástupce), avšak nezahrnuje náhradu soudního poplatku.

Zvláštním právním předpisem, který výši paušálních náhrad stanoví, je vyhláška č. 254/2015 Sb. Účastníku řízení náleží paušální náhrada nákladů řízení podle počtu úkonů, které v předmětné věci realizoval. Ustanovení § 1 předmětné vyhlášky určuje, že úkony se rozumí zejména:

1. písemné podání nebo návrh ve věci samé, výzva k plnění,
2. příprava účasti na jednání,
3. účast na jednání před soudem, a to každé započaté dvě hodiny,
4. jednání s protistranou, a to každé dvě započaté hodiny,
5. návrh na předběžné opatření, odvolání proti rozhodnutí o předběžném opatření a vyjádření k nim,

¹¹ BÍLÝ, Martin. § 137 [Výčet druhů nákladů řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

6. odvolání, návrh na obnovu řízení, žaloba pro zmatečnost,
7. návrh na zajištění důkazu nebo dědictví,
8. návrh na opravu odůvodnění rozhodnutí, na odstranění následků zmeškání lhůty a na změnu rozhodnutí odsuzujícího k plnění v budoucnu splatných dávek nebo k plnění ve splátkách,
9. účast při přípravě jednání.

S ohledem na uvedený výčet je nezbytné poukázat na dvě skutečnosti. První z nich je, že srovnáme-li výčet úkonů podle předmětné vyhlášky s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), je počet úkonů uvedených ve vyhlášce č. 254/2015 Sb. podstatně skromnější. Pro úplnost je nezbytné uvést, že advokátní tarif nehovoří o *úconech*, ale o *úconech právní služby*.

Druhou skutečností je, že úkon, který sic uvedený ve vyhlášce č. 254/2015 Sb. není, může být i přesto soudem účastníku řízení pro paušální náhradu nákladů řízení přiznán. Je tomu tak z důvodu, že výčet úkonů podle ustanovení § 1 odst. 3 vyhlášky 254/2015 Sb. je výčtem demonstrativním (viz formulace *zejména*). Je tudíž možné, aby soud přiznal účastníku i úkon, který v předmětné vyhlášce výslovně uveden není.

Předmětná vyhláška stanoví výši paušální náhrady za jeden úkon ve dvou sazbách, a sice ve výši 100 Kč a ve výši 300 Kč.

V souladu s ustanovením § 2 vyhlášky č. 254/2015 Sb. se sazba ve výši 100 Kč za jeden úkon užije, jestliže bylo soudem rozhodnuto o návrhu podaném na ustáleném vzoru, který je uplatňován stejným účastníkem řízení opakovaně ve skutkově i právně obdobných věcech, ve kterých peněžité plnění a hodnota sporu nepřevyšuje 50.000 Kč (tzv. *formulářové žaloby*). Tato sazba se užije dále ve věcech výkonu rozhodnutí a exekučního řízení, je-li vymáháno peněžité plnění a hodnota sporu nepřevyšuje 50.000 Kč. Pro stanovení výše hodnoty sporu (pro zjištění, zda hodnota sporu převyšuje částku 50.000 Kč) se užijí ustanovení podle advokátního tarifu, jak jest zakotveno v ustanovení § 1 odst. 2 předmětné vyhlášky.

Nejedná-li se o spory uvedené v odstavci předchozím, je stanovena předmětnou vyhláškou sazba za jeden úkon ve výši 300 Kč.

Nutno též podotknout, že vyhláška č. 254/2015 Sb. se užije tehdy, když účastníku řízení náleží náhrada nákladů řízení, avšak tento účastník konkrétní výši jím vynaložených nákladů soudu nedoložil. Je tak pouze na dotyčném účastníku řízení, aby v případě, že trvá na úhradě jím vynaložených nákladů v plné (skutečné) výši, tuto výši soudu důvěryhodně doložil. Soud přizná účastníku náhradu nákladů za úkon ve výši odpovídající účastníkem vynaloženým nákladům, samozřejmě při respektování zásady účelnosti vynaloženého nákladu (tj. náklad nesměl být vynaložen nadbytečně, má přímou souvislost s řízením a částka na něj vynaložená je částkou přiměřenou v místě a čase).

1.2.2. Soudní poplatek

Soudní řízení podléhá povinnosti uhrazení peněžní částky. Tato peněžní částka se nazývá soudní poplatek a je vybírána za řízení před soudy nebo za jednotlivé úkony. Předmětnou problematiku upravuje zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, který ve svém ustanovení § 1 stanoví, že se soudní poplatky vybírají (i) za řízení před soudy České republiky, a to z úkonů uvedených v sazebníku poplatků, (ii) jednotlivé úkony prováděné soudy a úkony prováděné správou soudů, uvedené v sazebníku poplatků, (iii) zápis skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem na žádost osoby oprávněné k jejímu podání. Odkazovaný sazebník poplatků je uveden v příloze předmětného zákona.

Soudní poplatek je podle ustanovení § 8 zákona o soudních poplatcích příjmem státního rozpočtu, který se platí na účet zřízený u České národní banky pro příslušný soud. Mimo možnosti uhrazení soudního poplatku prostřednictvím bankovního převodu a hotovostně u soudu je možné jej uhradit za využití kolkových známek, a to v případech, kdy soudní poplatek nepřesahuje částku ve výši 5.000 Kč.

Soudní poplatek, resp. jeho zaplacení, je částí teorie řazen mezi tzv. *procesní podmínky řízení*. Takovéto závěry jsou podepřeny argumentací, že nezaplacení soudního poplatku brání v pokračování řízení, a tedy soud o merituu věci nerozhoduje, nýbrž však předmětné řízení zastaví.¹²

¹² MACKOVÁ, Alena. In: WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2008. str. 333.

Funkce soudního poplatku

Odborná literatura hovoří o třech základních funkcích soudního poplatku, a sice o funkci *fiskální, regulační a motivační*.

Cílem funkce fiskální je, aby se ti, kdo se se svým návrhem obracejí na soud, podíleli taktéž na jeho chodu z pohledu potřeby hradit finanční výdaje se soudním systémem spojené. Regulační funkcí je snaha budoucí účastníky řízení odradit od svévolných, šikanózních, malicherných a jiných bezdůvodných návrhů, které by jinak soudní soustavu zbytečně zatěžovaly. Motivační funkce má pak podle právní teorie působit tak, aby povinní dobrovolně plnili své povinnosti, a aby účastníci právních vztahů obecně měli snahu řešit své spory mimosoudně.¹³

Soudní poplatky musí být pro naplnění svých funkcí nastaveny správně. Pokud by tomu tak nebylo, mohlo by se jednat o odepření přístupu na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Právo na přístup k soudu je součástí práva na spravedlivý proces jako celého souboru práv osoby, poskytujících této procesní ochranu práv a oprávněných zájmů, který se jako celek, jak výše uvedeno, opírá v českém právním řádu právě o čl. 36 Listiny základních práv a svobod, respektive o čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁴

Stejně tak je tomu v případě, kdy je účastníku řízení ukládána poplatková povinnost, byť by v tomto případě být neměla. I v takové situaci by se jednalo o porušení základního práva zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, přičemž by docházelo i k zásahu do zásady, že povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod, jak je tato uvedena v čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.¹⁵

Poplatníci, vznik poplatkové povinnosti, příslušnost soudu a správa poplatku

Kdo je poplatníkem soudního poplatku za řízení před soudem prvního stupně je stanoveno ustanovením § 2 odst. 1 zákona o soudních poplatcích. Typicky se bude jednat o navrhovatele, který se se svým návrhem na soud obrátí. Předmětné

¹³ WALTR, Robert. § 1 [Předmět soudních poplatků]. In: WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 1.

¹⁴ HURDÍK, Jan. *Náklady občanského soudního řízení a rovný přístup účastníků ke spravedlnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. str. 52.

¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. IV. ÚS 162/99.

ustanovení dále upravuje soudní poplatky ve věcech správního soudnictví. Tato problematika však není předmětem této práce.

V případě, že je navrhovatel v řízení od zaplacení soudního poplatku osvobozen (soud jeho návrhu na osvobození od placení soudního poplatku vyhověl), bude podle ustanovení § 2 odst. 3 zákona o soudních poplatcích povinen zaplatit soudní poplatek podle výsledku řízení nebo jeho odpovídající část žalovaný, nemá-li proti navrhovateli právo na náhradu nákladů řízení nebo není-li též od poplatku osvobozen. V takové situaci hovoříme o tzv. *přechodu poplatkové povinnosti*. O přechod poplatkové povinnosti půjde rovněž v situaci, kdy bude navrhovateli ustanoven opatrovník, jelikož jeho pobyt není znám, anebo se mu nepodařilo doručit na známou adresu v cizině. Je tedy pochopitelné, že soudní poplatek nelze tomuto vyměřit, avšak pokud byl návrh podán důvodně, tj. bylo mu alespoň částečně vyhověno, není důvodu, aby soudní poplatek nebyl zaplacen vůbec. Poplatková povinnost v takovém případě přejde na neúspěšného žalovaného.¹⁶

Vznikla-li povinnost zaplatit soudní poplatek více poplatníkům, platí v souladu s ustanovením § 2 odst. 8 zákona o soudních poplatcích, že jsou povinni jej uhradit společně a nerozdílně. Toto pravidlo se uplatní pouze tehdy, když se jedná o společenství nerozlučné ve smyslu ustanovení § 91 odst. 1 občanského soudního řádu (např. zrušení a vypořádání spoluvlastnictví podanou třemi spoluvlastníky proti dalším z nich). Jedná-li se o společenství samostatné, dospěla soudní praxe k závěru, že se povinnost zaplatit soudní poplatek dotýká každého z navrhovatelů v té části, ve které je předmětný spor řešen k jeho návrhu¹⁷ (např. žaloba o určení neplatnosti testamentu, kdy se její neplatnosti domáhá vícero dědiců na základě vícero žalobních důvodů). Ústavní soud tuto problematiku doplnil o závěr, že se o poplatkovou povinnost, kterou je třeba považovat jakožto společný a nerozdílný závazek, bude jednat též v případě, kdy se sice o společenství nerozdílné nejedná, avšak proti účastníkům řízení vystupujících na straně buď žalovaných nebo žalobců je uplatňován nárok solidární nebo nedílný. Kupříkladu se bude jednat o situaci, kdy se žalobce domáhá zaplacení částky po dlužníkovi, přičemž je tento závazek zajištěn ručitelem. Nejedná se o procesní společenství

¹⁶ WALTR, Robert. § 2 [Poplatníci]. In: WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 5.

¹⁷ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 11.

nerozlučné, avšak, podle závěrů soudní praxe, budou tito zavázáni k úhradě případné poplatkové povinnosti společně a nerozdílně.¹⁸

Poplatková povinnost za řízení vzniká podáním žaloby, odvolání, dovolání a v mnoha dalších situacích, které upravuje ustanovení § 4 odst. 1 zákona o soudních poplatcích. Poplatek za návrh na zahájení řízení se v souladu s ustanovením § 6a odst. 4 zákona o soudních poplatcích nevybírání, jestliže soud návrh na zahájení řízení před prvním jednáním odmítne. Jde-li o poplatek za úkon, vzniká poplatková povinnost sepsáním podání do protokolu soudu a v ostatních případech podáním návrhu na provedení úkonu (srov. ustanovení § 4 odst. 2 zákona o soudních poplatcích). O vzniku poplatkové povinnosti za úkon se bude jednat kupříkladu při vyhotovení stejnopisu (opisu) rozhodnutí, protokolu a ověřeného výpisu z rejstříků a evidencí, které je zpoplatněno částkou ve výši 70 Kč za každou i započatou stránku (srov. položku 30 bod 1. sazebníku poplatků).

Plnění poplatkové povinnosti za úkon přitom není závislé na splnění poplatkové povinnosti za řízení. Vznikla-li poplatková povinnost sepsáním návrhu na zahájení řízení do protokolu, nezaniká tato poplatková povinnost za úkon ani tehdy, když bylo předmětné řízení zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku. Jedná se totiž o poplatek za jednotlivý úkon soudu, který byl již proveden.¹⁹

V souladu s ustanovením § 3 odst. 1 zákona o soudních poplatcích rozhoduje ve věcech poplatků za řízení soud, který je věcně a místně příslušný k projednání a rozhodnutí věci v prvním stupni. Věcná příslušnost soudu se posuzuje podle ustanovení § 9 občanského soudního řádu, místní příslušnost podle ustanovení §§ 84 – 89 občanského soudního řádu. Soud příslušný k rozhodnutí věci v prvním stupni je taktéž povolán k rozhodování ve věcech poplatků za řízení před odvolacím soudem a dovolacím soudem, a to v souladu s ustanovením § 3 odst. 2 zákona o soudních poplatcích. V případě, že vydá soud nesprávné rozhodnutí o uložení povinnosti zaplatit poplatek, zruší nebo jej změní i bez návrhu v souladu s ustanovením § 12 zákona o soudních poplatcích. Změnu nebo zrušení tohoto typu rozhodnutí lze provést nejpozději do 3 let ode dne, kdy rozhodnutí o uložení povinnosti zaplatit poplatek nabylo právní moci. V této lhůtě zaniká i právo uložit povinnost zaplatit poplatek.

¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 6. 2010, sp. zn. II. ÚS 1198/10.

¹⁹ Zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 9. 10. 1986, sp. zn. Cpj 35/86.

Z ustanovení § 13 zákona o soudních poplatcích se podává, že tento zákon rozlišuje mezi věcmi poplatkovými a správou placení poplatků. Ve věcech poplatků rozhoduje a postupuje soud nebo správa soudu podle občanského soudního řádu, pokud nestanoví zákon jinak. Speciální úpravou k občanskému soudnímu řádu je zákon o soudních poplatcích, který upravuje kupříkladu možnost užití autoremedury ve smyslu ustanovení § 12 odst. 1 zákona o soudních poplatcích.

Při správě placení poplatků soud postupuje v souladu se zákonem č. 280/2009 Sb., daňový řád, nestanoví-li zákon jinak. To znamená, že se v procesních ustanoveních užije subsidiárně občanský soudní řád pouze tehdy, nejedná-li se o správu poplatků (jejich vymáhání, vybírání apod.). V takovém případě se totiž užije právě obecná úprava daňového řádu. Toto dělení se nazývá principem dělené správy ve smyslu ustanovení § 161 daňového řádu.²⁰

Sazby a výše poplatku, jeho základ a splatnost

Sazby poplatků za konání soudního řízení jsou dvojího druhu. Jsou buď stanoveny pevnou částkou, nebo procentem u poplatku, u něhož je základ vyjádřen peněžní částkou. Je-li stanovena sazba poplatku procentuálně, hovoří zákon podle ustanovení § 5 zákona o soudních poplatcích o *procentním poplatku*. Procentní poplatek se přitom podle tohoto ustanovení vypočte jako součin základu poplatku a sazby poplatku. Sazby jednotlivých poplatků jsou stanoveny v sazebníku poplatků.

Základem procentního poplatku je spíše nepřekvapivě cena předmětu řízení vyjádřená procentní částkou. Cena příslušenství předmětu řízení přitom tvoří základ pouze tehdy, představuje-li příslušenství samostatný předmět řízení. Domáhá-li se totiž žalobce zaplacení peněžité pohledávky společně s úrokem z prodlení od konkrétního data, netvoří tyto úroky z prodlení základ pro určení výše soudního poplatku. Stejně tomu bude i za situace, kdy žalobce výši úroků z prodlení (příslušenství) v žalobě za určité období specifikoval (vyčíslil).²¹ Základ poplatku vyjádřený v penězích se zaokrouhluje podle ustanovení § 6 odst. 7 zákona o soudních poplatcích na celá sta korun dolů, samotný poplatek se zaokrouhluje na celé desítky korun nahoru.

²⁰ WALTR, Robert. § 13 [Odkazovací ustanovení]. In: WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 63.

²¹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 10. 2003, sp. zn. 22 Co 2053/2003.

Pokud žalobce v návrhu na zahájení řízení uplatní více peněžitých plnění (domáhá se zaplacení vícero částek, například z různých právních titulů), je základem procentního poplatku jejich součet. Pokud by se však jednalo o peněžitá plnění, pro která je stanovena sazba poplatku rozdílně, tvoří tato peněžitá plnění samostatný základ poplatku (srov. ustanovení § 6 odst. 2 zákona o soudních poplatcích).

V případě, že dojde ke spojení věcí ve smyslu ustanovení § 112 odst. 1 občanského soudního řádu k jejich společnému projednání, počítá se soudní poplatek zvlášť podle žalob původních.²²

Domáhá-li se žalobce svým návrhem na zahájení řízení přiznání opěťujícího se plnění, tvoří základ procentního poplatku cena odpovídající součtu všech opěťujících se plnění. Pokud by se jednalo o peněžité plnění na dobu neurčitou (typicky nárok na výživné), včetně plnění požadovaného od okamžiku zaplacení jiného peněžitého plnění (například smluvní pokuta požadovaná v předem stanovené výši a za každý den prodlení), nebo na dobu života, anebo na dobu převyšující 5 let, tvoří základ poplatku podle ustanovení § 6 odst. 3 zákona o soudních poplatcích pětinasobek ceny ročního plnění. Mělo-li by měsíční plnění být představováno částkou ve výši 1.000 Kč, je základem poplatku v tomto případě 1.000 Kč x 12 x 5, tedy částka ve výši 60.000 Kč.

Shora uvedená pravidla pro stanovení výše soudního poplatku se užijí též pro řízení před odvolacím a dovolacím soudem. V souladu s ustanovením § 6 odst. 8 zákona o soudních poplatcích se přitom vychází z peněžitých a nepeněžitých plnění (jejichž hodnotu pro účely určení základu procentního poplatku stanoví sazebník poplatků), jsou-li tato plnění předmětem odvolání nebo dovolání. Pro výpočet soudního poplatku za projednání předmětné věci před odvolacím či dovolacím soudem tak není podstatné, jaká byla hodnota předmětu sporu před soudem prvního stupně, ale v jakém rozsahu (o jaké hodnotě) bude spor přezkoumáván odvolacím nebo dovolacím soudem.

Návrh na zahájení řízení obsahující eventuální nebo alternativní petit podléhá samozřejmě taktéž poplatkové povinnosti, která je ovšem od doposud uvedeného mírně odchylnou, neb se výše soudního poplatku stanoví podle návrhu, který je uváděn v pořadí jako první. Volbu, který z návrhů bude první,

²² HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 12.

má žalobce pouze u petitu alternativního. U alternativního petitu je na vůli žalobce, zda umožní žalovanému, aby měl možnost výběru, jak jemu případně soudem uloženou povinnost splnit. Naopak u petitu eventuálního je žalobce vázán hmotněprávní úpravou, nečiní tak volbu pořadí. Tuto skutečnost nelze obcházet ani tím, že se užije formulace petitu typická pro petit eventuální „žalobce navrhuje, aby byla žalovanému uložena povinnost XY a pro případ, že tomuto nebude vyhověno, aby soud uložil žalovanému povinnost YX“, byť se o eventuální petit jednat nebude. V závislosti na konkrétní věci soud žalobce vyzve k odstranění vady uplatnění dvou nezávislých nároků, které spolu nejsou provázány případnou nemožností splnění prvního z nich,²³ případně vybere soud soudní poplatek, jako by se jednalo o dva návrhy na zahájení řízení.²⁴

Splatnost soudního poplatku je spjata se vznikem poplatkové povinnosti. Vznik poplatkové povinnosti je vázán například na podání žaloby nebo jiného návrhu na zahájení řízení (srov. ustanovení § 4 zákona o soudních poplatcích).

Následky nezaplacení soudního poplatku

Není-li soudní poplatek uhrazen společně s procesním úkonem účastníka řízení (podáním žaloby), vyzve soud navrhovatele k zaplacení soudního poplatku a stanoví k tomuto lhůtu. Zákonem č. 296/2017 Sb. účinného ode dne 30. 9. 2017 byl zákon o soudních poplatcích novelizován, pročež byla zákonodárcem stanovena minimální délka trvání lhůty pro zaplacení soudního poplatku. Nově náhradní lhůta k zaplacení soudního poplatku musí být v délce alespoň 15 dnů, ledaže výjimečné okolnosti případu odůvodňují lhůtu kratší. Následkem marného uplynutí soudem stanovené lhůty je zastavení řízení, přičemž došlo-li k zaplacení soudního poplatku po marném uplynutí lhůty, není k tomuto přihlíženo. Pokud usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku nabude právní moci, zaniká v souladu s ustanovením § 9 odst. 7 zákona o soudních poplatcích poplatková povinnost.

Lhůta k zaplacení soudního poplatku stanovená soudem je ze své povahy lhůtou náhradní, neboť poplatková povinnost vzniká společně s podáním návrhu na zahájení řízení. Tato lhůta je svojí povahou tzv. *lhůtou soudcovskou*, a tedy její

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1065/2019.

²⁴ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 13.

proměškání nelze prominout, avšak lze ji prodloužit.²⁵ Soudní soustava se taktéž musela vypořádat s otázkou, zda se jedná o lhůtu procesní či hmotněprávní. Výsledkem tohoto sporu je, že výzva soudem k zaplacení soudního poplatku je lhůtou procesní.²⁶ V případě, že poplatník žádá soud o prodloužení lhůty k zaplacení soudního poplatku, postačí, pokud je zásilka předána poslední den lhůty k poštovní přepravě.²⁷

Soud vyzývá poplatníka k zaplacení soudního poplatku usnesením (srov. ustanovení § 167 odst. 1 občanského soudního řádu), proti němuž není přípustné odvolání (srov. ustanovení § 202 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu). Soud musí poplatníka ve výzvě k zaplacení soudního poplatku o následcích jeho nezaplacení v soudem stanovené lhůtě vždy poučit v souladu s ustanovením § 9 odst. 3 zákona o soudních poplatcích.

Nezaplacení soudního poplatku vede k zastavení soudního řízení. O zastavení řízení rozhoduje soud usnesením, které je zapotřebí doručit toliko navrhovateli, jelikož se předpokládá, že stejnopis návrhu na zahájení řízení nebyl doposud žalovanému doručen.²⁸ Pokud splní poplatník svou poplatkovou povinnost až po marném uplynutí lhůty, je řízení beztak zastaveno a soudní poplatek je poplatníkovi vrácen podle ustanovení § 10 odst. 1 zákona o soudních poplatcích. Soud vrátí soudní poplatek i tehdy, byl-li soudní poplatek zaplacen osobou, která k jeho placení nebyla povinna, nebo bylo-li zaplaceno na soudní poplatek více, než činila poplatková povinnost (tj. soud vrátí přeplatek). Poplatek ani přeplatek na soudním poplatku se nevrací, pokud nepřevyšuje částku 50 Kč, ledaže poplatníkovi vznikl přeplatek na základě nesprávné výzvy soudu nebo na základě nesprávného rozhodnutí soudu, kterým byla tato poplatková povinnost uložena. Soud vrací poplatníkovi již zaplacený soudní poplatek za situace, kdy řízení (i) bylo zastaveno před prvním jednáním, (ii) bylo zastaveno po vydání platebního rozkazu pro zpětvzetí návrhu, k němuž došlo nejpozději v poslední den lhůty k podání odporu nebo námitek proti platebnímu rozkazu, elektronickému platebnímu rozkazu nebo evropskému platebnímu rozkazu, anebo (iii) v případě schválení smíru mezi účastníky řízení před tím, než je ve věci samé rozhodnuto, a to ve výši již zaplaceného soudního poplatku sníženého

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 9/20.

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2020, sp. zn. I. ÚS 2025/19.

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2020, sp. zn. 30 Cdo 2095/2020.

²⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. 9. 1988, sp. zn. Cpj 257/87.

o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč. Pro úplnost se podává, že v řízení o rozvod manželství pak soud vrátí zaplacený soudní poplatek v plné výši, je-li řízení zastaveno nebo byl-li vzat návrh na zahájení řízení zpět nejpozději před vydáním rozhodnutí soudem prvního stupně. Stejně postupuje soud, pokud byl návrh na zahájení řízení o rozvod manželství vzat zpět po vydání rozhodnutí soudu, které nenabýlo právní moci, aniž bylo podáno odvolání.

I přesto, že nebyl soudní poplatek poplatníkem ve stanovené lhůtě zaplacen, nemusí být řízení před soudem zastaveno. Důvody pro nezastavení řízení z důvodu nezaplacení soudního poplatku jsou taxativně vymezeny v ustanovení § 9 odst. 4 zákona o soudních poplatcích. Prvním z nich je, že soud již začal o věci samé jednat, přičemž jednání se má podle ustanovení § 118 odst. 1 občanského soudního řádu za zahájené, pokud byla žalobcem přednesena žaloba k výzvě předsedy senátu, anebo byl sdělen její obsah.

Pokud vznikla poplatková povinnost poplatníkovi, kterému soud ustanovil opatrovníka jako účastníkovi řízení, jelikož není jeho pobyt znám nebo protože se mu nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, a tento poplatník soudní poplatek nezplatí, nejedná se o důvod pro zastavení řízení z důvodu nesplnění poplatkové povinnosti.

Soud řízení nezastaví pro nesplnění poplatkové povinnosti ani v případě, že hrozí nebezpečí z prodlení, v jehož důsledku by poplatníkovi mohla vzniknout újma. Tento postup je podmíněn tím, že poplatník ve lhůtě stanovené soudem k dobrovolnému zaplacení soudního poplatku sdělil soudu okolnosti, které ono nebezpečí z prodlení osvědčují, a současně poplatník soudu doloží, že nemohl soudní poplatek zaplatit bez své viny. Důvodem pro tento postup soudu však není, tvrdí-li poplatník, že soudní poplatek nezaplatil z důvodu své nemajetnosti, a to i přesto, že poplatník žádal o osvobození od povinnosti platit soudní poplatek, kterému však nebylo vyhověno.²⁹ O tom, že jsou splněny podmínky pro nezastavení řízení z tohoto důvodu rozhoduje soud podle ustanovení § 9 odst. 5 zákona o soudních poplatcích usnesením, které není zapotřebí doručovat účastníkům řízení, tj. předmětné usnesení existuje toliko v soudním spise.

Posledním případem, ve kterém platí, že soud řízení pro nezaplacení soudního poplatku zastaví, je rozšíření návrhu na zahájení řízení v téže věci nebo rozšířil-li poplatník odvolání nebo dovolání poté, co soud začal jednat o věci

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2185/2017.

samé. Soud sice může žalobce vyzvat k úhradě soudního poplatku, jehož výše bude stanovena podle toho, čeho se žalobce domáhá (oč návrh na zahájení řízení rozšiřuje), jeho nezaplacení však nebude mít za následek zastavení řízení.

Není-li řízení zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku ve smyslu ustanovení § 9 odst. 4 zákona o soudních poplatcích, rozhodne soud o uložení povinnosti zaplatit soudní poplatek spolu s rozhodnutím, kterým se řízení končí. Povinnost zaplatit soudní poplatek pak vždy musí být uložena poplatníkovi, a to i přesto, že byl v řízení úspěšný (a náleží mu tedy náhrada nákladů řízení včetně soudního poplatku). V takovém případě soud přizná poplatníkovi (žalobci) právo na náhradu nákladů řízení, a to včetně soudního poplatku, který však doposud zaplacen nebyl, a konečným rozhodnutím uloží poplatníkovi svou poplatkovou povinnost splnit.³⁰

Zákon o soudních poplatcích v ustanovení § 9 odst. 7 pamatuje i na situace týkající se nezaplacení poplatku za provedení úkonu soudem. Nezplatí-li poplatník ani v soudem stanovené lhůtě příslušný poplatek, který je splatný podáním návrhu na provedení úkonu, soud úkon neprovede a návrh se stane neúčinným, a to i když poplatník splní svou poplatkovou povinnost později. I o této skutečnosti musí být poplatník poučen ve výzvě příslušného soudu nebo správy soudu. Současně platí, že povinnost zaplatit poplatek za úkon zaniká dnem, kdy se návrh na provedení úkonu soudem stal neúčinným.

Byť se při správě placení soudního poplatku postupuje podle daňového řádu v souladu s ustanovením § 13 odst. 2 zákona o soudních poplatcích, neužije se pro případ opožděného zaplacení soudního poplatku sankce daňového řádu, tj. penále, úrok z prodlení ani úrok za posečkání s placením poplatku, a to podle ustanovení § 9 odst. 9 zákona o soudních poplatcích.

Osvobození od povinnosti zaplatit soudní poplatek

Aby byly alespoň částečně odstraňovány překážky k uplatňování svých práv a alespoň z části zamezováno negativním důsledkům fenoménu vysokoprahovosti justice (viz text shora), je nezbytné, aby zákonná úprava umožňovala konkrétního poplatníka od povinnosti zaplatit soudní poplatek zprostit.

³⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 17. 3. 1976, sp. zn. Cpj 70/75.

Institut osvobození od soudních poplatků přispívá k možnosti realizace práva na soudní ochranu, a to předcházením situací, kdy nedostatek finančních prostředků na úhradu soudního poplatku znemožňuje domáhání se ochrany svých práv u nezávislého soudu.³¹ Institut osvobození od soudních poplatků zohledňuje sociální poměry účastníka řízení nebo důvody obecného zájmu pro zproštění od poplatkové povinnosti.³²

K účelu institutu osvobození od soudních poplatků pak uvádí Ústavní soud, že tímto je zajištění navrhovateli přístupu k soudu a s ním spjaté ochrany jeho práv i v podmínkách jeho tíživé materiální a sociální situace.³³

Osvobození od soudních poplatků však může mít v civilním řízení i vícero důsledků než samotné zproštění od povinnosti zaplatit soudní poplatek. Podle ustanovení § 30 odst. 1 občanského soudního řádu platí, že účastníku, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků, předseda senátu ustanoví na jeho žádost zástupce, jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů. O skutečnosti, že tento účastník řízení může předmětnou žádost podat, je předseda senátu povinen účastníka řízení poučit. V případě soudem nařízeného prvního setkání s mediátorem pak podle ustanovení § 140 odst. 3 občanského soudního řádu platí, že odměnu mediátorovi za toto první nařízené setkání platí stát, je-li účastník řízení osvobozen od soudních poplatků. Účastníku osvobozenému od placení soudních poplatků dále nelze v souladu s ustanovením § 141 odst. 1 občanského soudního řádu uložit povinnost složení zálohy na náklady důkazu, které lze očekávat u důkazu, který účastník navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uvedených anebo v jeho zájmu. Osvobození od soudního poplatku má dále vliv na nárok státu na zaplacení státem vynaložených nákladů v předmětném řízení po tom účastníku řízení, který nebyl v řízení před soudem úspěšný. Právo na zaplacení takových nákladů státu má stát pouze tehdy, pokud nejsou u účastníka řízení splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků (srov. ustanovení § 148 odst. 1 občanského soudního řádu).

³¹ HROMADA, Miroslav. In: ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. str. 279.

³² MACKOVÁ, Alena. In: WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualizované vydání Praha: Linde, 2008. str. 333.

³³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. I. ÚS 444/18.

K osvobození od povinnosti zaplatit soudní poplatek může dojít dvojitým způsobem. Rozlišuje se mezi osvobozením od soudních poplatků *ze zákona* a *rozhodnutím soudu*.

Osvobození od soudních poplatků ze zákona

Zákon o soudních poplatcích upravuje osvobození od soudního poplatku věcné (ustanovení § 11 odst. 1 předmětného zákona) a osobní (ustanovení § 11 odst. 2 předmětného zákona). Předmětný zákon ve svém ustanovení § 16 odst. 1 taktéž obsahuje ustanovení zmocňovací, které umožňuje Ministerstvu financí České republiky prostřednictvím jím vydaného právního předpisu v dohodě s Ministerstvem spravedlnosti České republiky osvobodit od soudních poplatků i jiné skupiny osoby či jiné druhy poplatných úkonů. V extrémních případech, kterými je myšleno vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, je taktéž myslitelné, aby vláda České republiky na dobu trvání těchto mimořádností svým nařízením v nezbytném rozsahu (i) provedla úpravu předmětů a sazeb poplatků stanovených v sazebníku poplatků anebo (ii) osvobodila od poplatků ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, hasičské záchranné sbory a havarijní službu. To vše za účelem zajištění nouzového nebo válečného státního rozpočtu.³⁴ Zmocňovací ustanovení ve svém závěru taktéž předpokládá, aby vláda České republiky svým nařízením stanovila osvobození od některých poplatků pro skupiny cizinců, kterým je na území České republiky poskytnuta dočasná ochrana podle zákona č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců. Vláda však doposud nařízení k provedení zákonného ustanovení nepřijala.³⁵

V případě osvobození od placení soudního poplatku věcného platí, že po dobu trvání řízení neplatí soudní poplatek žádná z procesních stran, tedy ani žalobce, ani žalovaný, a to bez ohledu na povahu subjektů či jejich majetkové poměry.³⁶ Kupříkladu při rozhodování soudu ve věcech péče o nezletilé ve smyslu ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) zákona o soudních poplatcích nebude v případě podání řádného opravného prostředku (odvolání) povinen odvolatel k úhradě

³⁴ Viz ustanovení §§ 31 a 32 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁵ WALTR, Robert. *§ 16 [Zmocňovací ustanovení]*. In: WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 67.

³⁶ MACKOVÁ, Alena. In: WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice. 5. aktualizované vydání*. Praha: Linde, 2008. str. 333.

soudního poplatku, a to ať vystupuje na straně žalobce (navrhovatele) nebo na straně žalované (odpůrce).

Pro úplnost je též nutno uvést, že jinak by tomu bylo u osvobození od povinnosti zaplatit soudní poplatek v případě osvobození osobního. Při modelovém soudním řízení, ve kterém by byl osvobozen od soudního poplatku navrhovatel v řízení o náhradu škody z pracovního úrazu podle ustanovení § 11 odst. 2 písm. e) zákona o soudních poplatcích, by v případě podání odvolání ze strany žalovaného (tj. nikoli ze strany navrhovatele) byl tento povinen soudní poplatek za odvolací řízení zaplatit.

Věcné a osobní osvobození od placení soudního poplatku výše uvedené se podle ustanovení § 11 odst. 3 zákona o soudních poplatcích vztahuje též na řízení (i) o návrhu na nařízení předběžného opatření, (ii) řízení před odvolacím soudem, (iii) řízení o povolení obnovy, (iv) řízení o žalobě pro zmatečnost, (v) řízení o výkonu rozhodnutí a (vi) řízení exekuční.

Osvobození od soudních poplatků rozhodnutím soudu

Právní úprava osvobození od soudního poplatku rozhodnutím soudu je upravena v ustanovení § 138 občanského soudního řádu. Jedná se o specifický právní institut, který slouží k tomu, aby poplatník, který se z objektivních důvodů ocitl v situaci, kdy jsou jeho poměry nepříznivé, a proto nemůže zaplatit často nemalou částku za soudní poplatek, nebyl pouze z toho důvodu vyloučen z realizace svého ústavního práva na přístup k soudu.³⁷ Odborná literatura hovoří o tzv. vyjádření *práva chudých*. Osvobození od soudního poplatku rozhodnutím soudu je však institutem výjimečným, což si někteří žadatelé o osvobození neuvědomují. Na základě judikturních závěrů (které jsou prezentovány dále v textu) platí, že nedostatek prostředků na účtu či v hotovosti neznamená automatický nárok na osvobození od soudního poplatku. K osvobození od soudního poplatku totiž mohou vést jen mimořádné případy, kdy se poplatník ocitne nezaviněně, a nikoliv například v důsledku svého nezodpovědného podnikání či hospodaření, v celkově nepříznivé situaci.³⁸

³⁷ Srov. čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

³⁸ JIRSA, Jaromír. *Komentář k § 138*. In: JIRSA, Jaromír, BERAN, Vladimír, HAVLÍČEK, Karel a kol. *Občanský soudní řád, 2. část: soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: www.aspi.cz.

O mimořádnosti tohoto právního institutu svědčí taktéž skutečnost, že jelikož osvobození od soudního poplatku má být výjimkou, k jejímuž využití soud přistoupí, má být primárně uvažováno o osvobozením od placení soudního poplatku částečném. Přiznat účastníku řízení osvobození od soudního poplatku zcela lze pouze výjimečně, a to tehdy, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody. Soud musí takové rozhodnutí vždy pečlivě odůvodnit. Z uvedeného vyplývá, že zásadou je tedy částečné osvobození od soudního poplatku, a plné osvobození je pouze výjimkou z této zásady (jedná se tedy o výjimku z výjimky).³⁹

Osvobození od povinnosti platit soudní poplatek může být pouze ten, kdo toto navrhne soudu. O tom by měl být poplatník soudem poučen v souladu s ustanovením § 5 občanského soudního řádu. Účastník řízení, u kterého jsou splněny předpoklady pro osvobození od soudního poplatku, by měl být soudem poučen o možnosti požádat o ustanovení zástupce ve smyslu ustanovení § 30 odst. 1 občanského soudního řádu. K této poučovací povinnosti uvádí Nejvyšší soud, že: *„Poučení o možnosti uplatnit právo na ustanovení zástupce podle § 30 odst. 1 o. s. ř. by měl soud poskytnout každému účastníku, u nějž přichází v úvahu osvobození od soudních poplatků podle § 138 o. s. ř. Takovým účastníkem bude zejména ten, u něhož se lze domnívat, že jeho osobní poměry (např. zdravotní stav, pokročilý věk, sociální postavení) nejsou příznivé. Uvedeného poučení by se tedy mělo dostat takovému účastníku, z jehož projevů (podání či přednesů) či jiných skutečností za řízení zaznamenaných lze usoudit, že by předpoklady pro ustanovení zástupce mohly být dány. Pokud tedy z jednání účastníka v řízení před nalézacími soudy (a ani z jeho písemných podání uplatněných v tomto stádiu řízení) žádné okolnosti, z nichž by bylo možno usuzovat na to, že by u něj přicházelo v úvahu osvobození od soudních poplatků ve smyslu § 138 o. s. ř. (a v závislosti na tom – na jeho žádost – rovněž ustanovení zástupce podle § 30 o. s. ř.) nevyplývají, pak je nutno uzavřít, že nalézací soudy nikterak nepochybily (nezatížily řízení vadou, jež by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci), jestliže tohoto účastníka o možnosti požádat o ustanovení zástupce nepoučily.“*⁴⁰

³⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 11. 2018, č. j. 103 VSPH 754/2018-40.

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 26 Cdo 1030/2010.

Návrh na osvobození od soudního poplatku může být podán současně s žalobou či návrhem na zahájení řízení, jakož i kdykoliv později, pokud se změni poměry účastníka tak, že nově vzniknou předpoklady pro osvobození.⁴¹

Je-li poplatníkovi přiznáno osvobození od soudního poplatku, vztahuje se toto osvobození toliko na tento subjekt. Osvobození se nevztahuje ani na ostatní účastníky řízení, kteří s účastníkem řízení, kterému bylo přiznáno osvobození od soudního poplatku, a kteří s tímto vystupují na jedné straně řízení ve společenství ať nerozlučném či samostatném.⁴² K přechodu osvobození od soudního poplatku nedochází ani v případě změny v okruhu účastníků (přistoupení, záměna, vstup), jak se podává například z rozhodnutí Nejvyššího soudu: „*Podá-li odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně účastník řízení, který je osvobozen od soudních poplatků podle § 11 odst. 2 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, není jeho procesní nástupce, který vstoupí do odvolacího řízení podle § 107a o. s. ř. po podání odvolání, povinen platit soudní poplatek za odvolání. Osvobození od soudních poplatků však na procesního nástupce nepřechází.*“⁴³

Současně je nezbytné uvést, že je obecně platné pravidlo, které připouští osvobození od soudního poplatku přiznat nejenom fyzické osobě, ale taktéž osobě právnické, obci anebo kraji.⁴⁴

Osvobodit od soudního poplatku lze toho poplatníka, který splní kumulativně dvě zákonné podmínky ve smyslu ustanovení § 138 odst. 1 občanského soudního řádu. První je, že toto odůvodňují poměry účastníka, druhou pak, že nejde o svévolné nebo zřejmé bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva.

Poměry účastníka jsou pojmem zahrnujícím vícero oblastí majetkové sféry poplatníka, než „pouhé“ posouzení jeho příjmů, výdajů a toho, jakým majetkem poplatník disponuje v dané chvíli. Soud při posuzování majetkových poměrů účastníka, který požaduje po soudu osvobození od soudního poplatku, poměřuje jeho aktiva i pasiva, a přihlíží i ke všem okolnostem, které spoluurčují celkový

⁴¹ JIRSA, Jaromír. *Komentář k § 138*. In: JIRSA, Jaromír, BERAN, Vladimír, HAVLÍČEK, Karel a kol. *Občanský soudní řád, 2. část: soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁴² HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 28.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 144/2015.

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 25 Cdo 3076/2014.

obraz poměrů poplatníka. Soud je přitom povinen vycházet z objektivní možnosti poplatníka splnit presumovanou poplatkovou povinnost, neb právě objektivní nedostatek finančních prostředků nemůže být faktorem, který účastníku řízení tvoří nepřeklenutelnou překážku k přístupu k soudu. Pokud by tomu tak bylo, došlo by k porušení rovnosti účastníků vyjádřené v čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.⁴⁵ Při posuzování uvedeného je nezbytné, aby soud vycházel zásadně z aktuálních poměrů poplatníka, a nikoli z poměrů minulých či případně potenciálně budoucích.⁴⁶ Po žadateli o osvobození od soudního poplatku nelze ani požadovat, aby si při své tíživé finanční situaci na soudní poplatek našetřil, nadto prokáže-li svou nemajetnost, existenci dluhů a vyživovací povinnost.⁴⁷

Mimo přihlížení k celkovým majetkovým poměrům žadatele o osvobození od soudního poplatku se při rozhodování o této žádosti zohlední taktéž výše soudního poplatku, náklady, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, povaha uplatněného nároku, jakož i další obdobné okolnosti. Soud přihlédne k výši příjmům žadatele, množství disponibilních finančních prostředků, ale taktéž k možnosti žadatele si tyto prostředky opatřit a k důsledkům, které by pro poměry žadatele mohlo mít zaplacení předmětného soudního poplatku (anebo jiných plateb v příslušném řízení presumovaných). U podnikajících fyzických osob a osob právnických lze rovněž vzít v potaz povahu jejich podnikatelské nebo obdobné činnosti, stav a strukturu majetku a platební (ne)schopnost tohoto subjektu. Přitom soud přihlíží k tomu, zda se předmětné subjekty nezbavily spekulativně majetku nebo jiných výhod tak, aby se poplatkové povinnosti vyhnuly. Soud tedy zkoumá jak faktické poměry žadatele v době podání žádosti, tak to, zda ze strany žadatele o osvobození od soudního poplatku nedochází k obcházení zákona za účelem získání výhody, která mu nenáleží. Soudem provedené komplexní zhodnocení všech relevantních okolností, které reflektují poměry účastníka, se následně musí promítnout do závěru, zda je účastník řízení s ohledem na své poměry schopen zaplatit soudní poplatek, jakož i nést další výdaje spojené se soudním řízením, a to včetně nákladů spojených s poskytnutím právní pomoci. Pokud toto poměry účastníka řízení neumožňují, je soud povinen tomuto přiznat odpovídající osvobození od soudního poplatku.⁴⁸

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. 25 Cdo 568/2014.

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 8. 2013, sp. zn. I. ÚS 731/13.

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2014, sp. zn. IV. ÚS 659/12.

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013.

Překážkou k osvobození od soudního poplatku není, pokud žadatel vlastní nemovitý majetek. Podle konstantní judikatury Nejvyššího soudu, jakož i Nejvyššího soudu správního a Ústavního soudu, není spravedlivé po účastníku řízení požadovat prodej nemovité věci za účelem zaplacení soudního poplatku. Toto se uplatní zejména tehdy, kdy v předmětné nemovité věci žadatel bydlí, sídlí a vykonává v nich i převážnou většinu svých aktivit, nebo jsou zastavěné ve prospěch věřitele žadatele o osvobození od soudního poplatku a zároveň jsou i předmětem několika složitých soudních sporů.⁴⁹

Žadatel své poměry dokládá typicky lékařskými zprávami, daňovými příznámi, potvrzeními o sociálních dávkách a podobnými dokumenty. Výjimečně lze k těmto skutečnosti i žadatele vyslechnout.⁵⁰

O *svévolné nebo zřejmé bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva* půjde zejména tehdy, kdy účastník řízení činí procesní úkony nikoli pro obranu svých subjektivních práv, ale pouze zlovolně, tedy při vědomí, že svá práva neochrání a ani je tedy vlastně ochránit nechce. Avšak i přesto má snahu, aby soudní řízení proběhlo (za současného osvobození od poplatkové povinnosti žalobce) se záměrem způsobení škody jinému nebo jiné újmy, popřípadě způsobení alespoň procesních obtíží žalovanému.⁵¹ Ona zřejmá bezúspěšnost je evidentní již ze samotného návrhu na zahájení řízení, když z jeho obsahu (aniž by bylo vůbec zapotřebí provádět dokazování) je bezpochyby, že tomuto nemůže být vyhověno.⁵²

Zjevně bezúspěšným uplatněním práva však není situace, kdy z návrhu na zahájení řízení je sic patrné, že je v rozporu se zákonem, avšak návrhovatelem je namítán rozpor tohoto zákona se zákonem ústavním, mezinárodní smlouvou či právem Evropské unie. Z podání by mělo být zřejmé, proč se návrhovatel domnívá, že je v jeho případě rozpor dán a proč tedy není možné zákon aplikovat. Obdobně by mělo být postupováno při rozporu ustálené judikatury vyšších soudů, pro který je nutné předmětnou judikaturu buď změnit anebo neaplikovat.⁵³

⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. I. ÚS 444/18.

⁵⁰ JIRSA, Jaromír. *Komentář k § 138*. In: JIRSA, Jaromír, BERAN, Vladimír, HAVLÍČEK, Karel a kol. *Občanský soudní řád, 2. část: soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: www.aspi.cz.

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 286/2015.

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 25 Cdo 218/2005.

⁵³ BÍLÝ, Martin. *§ 138 [Právo chudých]*. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

O návrhu na osvobození od soudního poplatku soud rozhodnout musí. Do nabytí právní moci tohoto rozhodnutí platí, že otázka povinnosti zaplatit soudní poplatek není doposud konečným způsobem vyřešena. Pokud soud žadateli nevyhoví (neosvobodí jej od placení soudního poplatku), musí být žadateli za účelem možnosti uplatnění svého práva na soudní ochranu poskytnut reálný časový prostor pro úhradu soudního poplatku tak, aby mohlo být v soudním řízení o meritu věci pokračováno.⁵⁴

Je-li žadatel od povinnosti platit soudní poplatek osvobozen (byť třebaže částečně), vztahuje se v souladu s ustanovením § 138 odst. 1 občanského soudního řádu toto osvobození na celé řízení se zpětnou účinností, nerozhodne-li předseda senátu jinak. Současně platí, že již zaplacené poplatky před rozhodnutím soudu se nevracejí.

1.2.3. Ušlý výdělek účastníků řízení a jejich zákonných zástupců

Ušlým výdělkem se rozumí takový náklad účastníka řízení, který je tímto vynaložen z toho důvodu, že nemůže vykonávat své povolání (práci) po dobu, kdy se účastnil soudního jednání.

K tomuto typu nákladu se řadí taktéž ušlý výdělek zákonného zástupce, i přesto, že není uveden v demonstrativním výčtu v ustanovení § 137 občanského soudního řádu. Součástí nákladů účastníka řízení je též ušlý výdělek průvodce, důvěrníka dítěte, podpůrce a ustanoveného opatrovníka, kteří nejsou advokáti. Pro stanovení ušlého výdělku se užití stejná pravidla jak pro účastníky řízení, tak pro jejich zástupce.⁵⁵

Pro účastníka řízení nebo jeho zákonného zástupce, který je zaměstnán (vykonává závislou práci), a který se účastní soudního jednání, představuje tato účast překážku v práci, pro kterou je tomuto zaměstnavatel povinen poskytnout pracovní volno v nezbytné délce trvání bez náhrady mzdy. Právní úpravu v předešlé větě uvedeného nalezneme v ustanovení § 202 zákoníku práce ve spojení s ustanovením § 200 zákoníku práce.

⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 5. 2002, sp. zn. III. ÚS 588/2000.

⁵⁵ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 36.

Za náklad účastníka řízení (a jeho zákonného zástupce) je nezbytné považovat nejen ušlý výdělek za dobu trvání soudního jednání, které tomuto fakticky zasáhlo do jeho pracovní doby a znemožnilo mu dosáhnout výdělků, ale taktéž se nahrazuje doba dopravy do místa soudu a zpět na pracoviště. Pokud účastník řízení (jeho zákonný zástupce) již nemohou nastoupit svou směnu, hradí se těmto maximálně délkou příslušné směny. Stejně se postupuje v případě, že doba jednání u soudu a následná doba cesty zpět přesáhne délku pracovní doby – v takovém případě se nahradí pouze zmeškaná pracovní doba, a nikoli zásah do volného času.⁵⁶

Pro určení výše ušlého výdělků je vycházeno z průměrného výdělků. Průměrným výdělkem se v souladu s ustanovením § 352 zákoníku práce rozumí průměrný hrubý výdělek. Podle ustanovení § 356 odst. 1 zákoníku práce se průměrný výdělek přitom zjistí jako průměrný hodinový výdělek. Průměrný výdělek zjistí zaměstnavatel podle ustanovení § 353 odst. 1 zákoníku práce tak, že užije hrubou mzdu nebo plat zúčtovaný zaměstnanci k výplatě v rozhodném období a odpracovanou dobu v tomto rozhodném období.

Výše průměrného výdělků se prokáže potvrzením zaměstnavatele, v rámci kterého se uvede, zda a jaká částka případně bude zaměstnavatelem sražena za dobu nepřítomnosti v práci, a zda účastník řízení může nastoupit do práce alespoň na zbytek směny.⁵⁷

Účastník řízení, který výši ušlé mzdy nedoloží, protože mu v tom brání objektivní důvody, nemůže tato skutečnost odůvodňovat nepřiznání náhrady ušlé mzdy. Může se jednat například o situaci, kdy zaměstnavatel odmítne zaměstnanci předmětné potvrzení vystavit. Soud si totiž může výši ušlého výdělků zjistit jinak, kupříkladu dotazem u zaměstnavatele (příčemž na dotaz soudu již zaměstnavatel reagovat musí).⁵⁸

U účastníka řízení (jeho zákonného zástupce), který není v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru, avšak je samostatně výdělečně činný, je podkladem pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělků částka, která se vypočítá ze základu daně z příjmu fyzických osob, dělená počtem

⁵⁶ BÍLÝ, Martin. § 137 [Výčet druhů nákladů řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 27. 1. 1971, sp. zn. Cz 161/70.

pracovních hodin stanovených zvláštním právním předpisem (zákoníkem práce) připadajících na ten který kalendářní rok. Pro výpočet náhrady ušlého výdělku je užitá částka základu daně, a to podle poslední známé daňové povinnosti. Limitem je částka stanovena ve výši 486.000 Kč. Nelze-li výši ztrátu na výdělku způsobem uvedeným zjistit a prokázat, bude příslušet účastníku řízení (jeho zákonnému zástupci) náhrada za ztrátu na výdělku za hodinu v částce odpovídající výši minimální mzdy za hodinu podle nařízení vlády o minimální mzdě, nejvýše však osminásobek této částky za jeden den.⁵⁹

1.2.4. Odměna za zastupování, je-li zástupcem advokát, notář nebo patentový zástupce

Občanský soudní řád ve svém ustanovení § 151 odst. 2 stanoví, že při rozhodování o náhradě nákladů řízení soud určí výši odměny za zastupování advokátem nebo notářem v rámci jeho oprávnění stanoveného zvláštním právním předpisem anebo patentovým zástupcem v rozsahu jeho oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem. Pokud by se jednalo o přiznání náhrady nákladů řízení podle ustanovení § 147 a ustanovení § 149 odst. 2 občanského soudního řádu nebo pokud by to odůvodňovaly okolnosti případu, postupuje se podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně. Tímto zvláštním předpisem je vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

Z odstavce předchozího se podává, že náklady řízení spočívající v odměně advokáta, notáře nebo patentového zástupce se stanoví primárně paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním předpisem. I když je dikce zákona jasná, zvláštní předpis, který by paušální náhradu nákladů řízení za příslušného zástupce účastníka stanovil, v současném právním řádu České republiky neexistuje, respektive žádný není platný a účinný.

⁵⁹ Srov. ustanovení § 29 odst. 3 vyhlášky č. 37/1992 Sb.

Paušální vyhláška

Do data 6. 5. 2013 představovala zvláštní předpis stanovující paušální náhradu za odměnu advokáta, notáře nebo patentové zástupce, vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů (tzv. *paušální vyhláška*).

Odměna advokáta, notáře či patentového zástupce byla za užití paušální vyhlášky stanovena jakožto součin předpokládaného počtu úkonů zástupce jako konkrétního výpočtu tarifní odměny podle advokátního tarifu. Jelikož se jednalo (už ze svého názvu) o paušální odhad předpokládané výše nákladů řízení, mohl vzniknout (a v praxi taktéž vznikal) v právně a skutkově jednoduchých věcech rozdíl mezi soudem přiznanými a skutečně vynaloženými náklady toho kterého účastníka řízení, neboť výše odměny advokáta se odvíjela od jiného právního předpisu, kterým byl advokátní tarif. Paušální vyhláška stanovila vyšší paušální odměny za právní zastoupení v řízení z odhadu průměrného počtu úkonů advokáta v jednom (prvním) stupni řízení. Paušální vyhláška nikterak nezohledňovala skutkovou nebo právní složitost soudního řízení, ani to, že v řízení o opravných prostředcích, jakož i v řízení exekučních, poskytovaných úkonů ubývá a v exekučním řízení se i snižuje jejich složitost. Nepoměr mezi odměnou advokáta a vyšší paušální náhradou nákladů se projevil zejména u tzv. *rozkazních řízení*, u kterých paušální vyhláška převyšovala hodnoty stanovené advokátním tarifem, přičemž současně paušální vyhláška neumožňovala soudu, aby odměnu za zastupování jakkoli moderoval. Soud však mohl náhradu nákladů nepřiznat anebo přiznat pouze náklady účelně vynaložené podle ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu, jakož i mohl v konkrétní věci přihlídnout k důvodům hodným zvláštního zřetele podle ustanovení § 150 občanského soudního řádu. V praxi se ukázalo, že aplikace těchto právních možností ze strany soudů byla nejednotná a nepředvídatelná, čímž docházelo k oslabení principu předvídatelnosti soudního rozhodování a k oslabení principu právní jistoty. Odchýlení se od paušální vyhlášky taktéž muselo být řádně odůvodněné, což zvyšovalo pracnost a formálnost vypracování soudního rozhodování,

čímž docházelo k přetížení soudů a k prodlužování délky soudního řízení. Nutnost pečlivě odůvodňovat odchýlení se od paušální vyhlášky zároveň demotivovala soudce, aby těchto variantních postupů využívali. Paušální vyhláška tedy fakticky umožňovala určité skupině společností praktikovat velmi výhodný obchod s pohledávkami a získávat další finanční prostředky za užití tzv. *přísudku*, který se stanovil paušální částkou, a která nepřihlížela ke skutečně vynaloženým nákladům na vedení soudního řízení.⁶⁰

Například bylo-li předmětem řízení zaplacení peněžité částky nebo jiné penězi ocenitelné plnění, činila sazba paušální odměny za zastupování v řízení podle ustanovení § 3 odst. 1 paušální vyhlášky:

Předmět řízení	Paušální odměna
do 100 Kč	1.000 Kč
přes 100 do 500 Kč	1.500 Kč
přes 500 do 1.000 Kč	2.500 Kč
přes 1.000 do 2.000 Kč	3.750 Kč
přes 2.000 do 5.000 Kč	4.800 Kč
přes 5.000 do 10.000 Kč	7.500 Kč
přes 10.000 do 200.000 Kč	7.500 Kč a 17 % z částky přesahující 10.000 Kč
přes 200.000 Kč do 10.000.000 Kč	39.800 Kč a 2 % z částky přesahující 200.000 Kč
přes 10.000.000 Kč	235.800 Kč a 0,15 % z částky přesahující 10.000.000 Kč

Podle ustanovení § 10 odst. 3 paušální vyhlášky se pro odvolací a dovolací řízení užila sazba odměny podle té sazby, jakou se řídila odměna pro řízení před soudem prvního stupně, pokud vyhláškou nebylo stanoveno jinak.

Ve věcech výkonu rozhodnutí nebo exekuce činila sazba podle ustanovení § 12 odst. 1 paušální vyhlášky v případě vymožení peněžitého plnění paušální odměnu ve výši 50 % sazby paušální odměny podle § 3 odst. 1 paušální vyhlášky, nejméně však částku ve výši 500 Kč.

⁶⁰ ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. *Odměna advokáta jako součást náhrady nákladů soudního řízení* [online]. [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12742&tmplid=107>.

Paušální vyhláška byla považována za natolik kontroverzní, že se skupina senátorů obrátila na Ústavní soud s návrhem na její zrušení. Ústavní soud při svém rozhodování konstatoval, že napadená vyhláška č. 484/2000 Sb., na rozdíl od advokátního tarifu, který výši odměny a výši nákladů právního zastoupení odvíjí od počtu úkonů právní služby poskytnutých v té které věci, stanoví náklady právního zastoupení na základě principu paušalizace sazeb výše odměn za zastupování v řízení. Dále pak, že paušální vyhláška stanoví paušální sazby výše odměny, čímž neumožňuje rozlišit složitost věci, časovou náročnost, počet provedených úkonů právní služby, stejně tak jako způsob, jakým řízení před soudem skončilo (elektronický platební rozkaz, rozsudek pro uznání, rozsudek pro zmeškání). Podle Ústavního soudu paušalizace tedy zcela pomíjí věcnou a časovou náročnost sporu či účelnost vymáhání práva nebo bránění nároku. Ústavní soud poukázal, že napadená paušální vyhláška fakticky motivuje účastníky občanskoprávních vztahů (věřitele) k vedení soudních sporů i v případech, ve kterých je předmětem sporu věc nepatrné hodnoty. Věřitel tak činí s vidinou výdělků, když očekává, že výše náhrady nákladů řízení bude soudem přiznána podle paušální vyhlášky, přičemž výše přiznané náhrady nákladů řízení bude vyšší než skutečně vynaložené náklady a tento rozdíl bude pro vítěznou stranu přinášet obchodní zisk. Přiznávané náklady jsou zpravidla natolik vysoké, že je z principu výhodné se soudit i o předměty plnění nepatrné hodnoty. Náklady právního zastoupení vypočtené na základě paušální vyhlášky nepřiměřeně zatěžují neúspěšnou stranu řízení zejména v situacích, kdy lze hodnotu předmětu sporu označit za bagatelní. Přiznaná náhrada nákladů je pak zjevně nepřiměřená povaze a obsahu sporu. Vynucení plnění občanskoprávních závazků v takových případech je přitom z hlediska obecné spravedlnosti marginální záležitostí, jelikož se do popředí dostává zájem věřitele na dosažení výnosu z vedení samotného sporu. Jelikož byl tento způsob rozhodování o nákladu řízení spočívajícího v odměně za poskytování právních služeb zcela logicky nežádoucí, dospěl Ústavní soud k závěru, že paušální vyhláška je nejen v rozporu s ustanovením § 142 odst. 1 občanského soudního řádu, který stanoví jako kritérium přiznání náhrady nákladů řízení účelnost vynaložení těchto nákladů, ale též s článkem 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod. Z těchto důvodů Ústavní soud paušální vyhlášku jako celek zrušil.⁶¹

Po zrušení paušální (přísudkové) vyhlášky Ústavním soudem nastala otázka, jak má být rozhodováno o odměně za zastupování v řízení advokátem, notářem či patentovým zástupcem, když ustanovení § 151 odst. 2 občanského soudního řádu výslovně počítá primárně se stanovením paušální sazby pro řízení v jednom stupni zvláštním předpisem.

Nejvyšší soud s touto otázkou vypořádal s tím, že při absenci zvláštního právního předpisu o sazbách odměny za zastupování stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni je namíste postup dle § 151 odst. 2, věty první, části věty za středníkem, občanského soudního řádu.⁶² Tedy soud při rozhodování o výši odměny za zastupování účastníka v řízení advokátem, notářem či patentovým zástupcem postupuje podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně. Jak již bylo uvedeno, tímto právním předpisem je vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

Dlužno dodat, že nelze tvrdit, že názor v předchozím odstavci prezentovaný by byl považován všemi senáty působícími na Nejvyšším soudě za dogma. Odlišně se k předmětné problematice totiž postavil senát 21 Cdo, který se toho času rozhodl striktně držet dikce občanského soudního řádu, a tedy neaplikoval automaticky pro výpočet odměny advokátní tarif. Tento senát uvádí, že pro absenci paušální vyhlášky mají soudy pro účely náhrady nákladů řízení paušální sazbu odměny pro řízení v jednom stupni tyto *ad hoc* určit, a sice s přihlédnutím k povaze a okolnostem projednávané věci a ke složitosti (obtížnosti) právní služby poskytnuté advokátem.⁶³ Takto rozhodoval senát 21 Cdo opakovaně.⁶⁴ Výši odměny za zastupování advokátem notářem či patentovým zástupcem podle advokátního tarifu užíval například senát 29 Cdo⁶⁵ nebo 22 Cdo⁶⁶.

Stanovení odměny za zastupování v řízení advokátem, notářem či patentovým zástupcem paušálně bez existence paušální vyhlášky zdá se býti podle názoru autora této práce neideálním. Je tomu tak z důvodu, že konkrétní výše

⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12.

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010.

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 616/2014.

⁶⁴ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2025/2013, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2511/2015 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2015, sp. zn. 21 Cdo 3887/2014.

⁶⁵ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 103/2012.

⁶⁶ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2219/2013.

paušální odměny za ten který stupeň řízení by byla stanovena vždy individuálně soudem toliko na základě volné úvahy při rozhodování o nákladech řízení v rámci konečného rozhodnutí. Účastníci řízení by tak fakticky neměli možnost v průběhu řízení reagovat na vystavování se riziku uložení povinnosti platit potenciálně vysokou náhradu nákladů řízení či případně posouzení otázky, zda vůbec řízení zahajovat. Jedna z hlavních funkcí povinnosti platit náhradu nákladů řízení by se tak stala obsoletní. Užití advokátního tarifu posiluje právní jistotu účastníků řízení, když je od samého počátku řízení jasné (nebo alespoň více předvídatelné), jak bude odměna za zastupování účastníka advokátem, notářem či patentovým zástupcem (jakožto jedné a významné ze složek nákladů řízení) stanovena.

Užívání za současného právního stavu advokátního tarifu pro předmětný výpočet však nemění ničeho na tom, že znění ustanovení § 151 odst. 2 občanského soudního řádu doposud nebylo změněno, a tedy by se odměna měla stanovovat podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni podle zvláštního právního předpisu. Tento zvláštní právní předpis, který byl dříve představován paušální vyhláškou, nebyl dodnes do právního řádu České republiky vtělen, a tedy je o odměně rozhodováno nikoli zcela v souladu s požadavky kladenými občanským soudním řádem. Ústavní soud k tomuto uvádí, že si obecné soudy v souladu s názorem Nejvyššího soudu pomáhají při stanovení odměny podpůrnými výpočty odměny podle advokátního tarifu za jednotlivé úkony právní služby. Takovou praxi obecných soudů lze však považovat pouze za jisté východisko z nouze vedené snahou o co nejméně komplikované a zároveň co nejvíce předvídatelné řešení. Jak vyplývá z výše uvedeného, v odůvodněných případech, kdy je použití advokátního tarifu v rozporu s principy spravedlnosti a legitimního očekávání, nelze jej pro rozhodnutí o náhradách nákladů za zastoupení aplikovat a je nutné postupovat jinak. Ústavní soud však opakovaně apeloval na zákonodárce, aby novou právní úpravu bezodkladně přijal. Tento apel Ústavního soudu nebyl dodnes zákonodárcem vyslyšen.⁶⁷

⁶⁷ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 2632/18 a nález Ústavního soudu ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3559/15.

Advokátní tarif

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), byla vydána na základě zmocnění ustanovení § 22 odst. 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, (byť samotný advokátní tarif ve svém úvodu uvádí, že Ministerstvo spravedlnosti ČR předmětnou vyhlášku vydalo na základě zmocnění ustanovení § 22 odst. 2 zákona o advokacii). Advokátní tarif v souladu s ustanovením § 22 odst. 3 zákona o advokacii určuje způsob odměny a náhrad advokáta, který vykonává advokacii samostatně nebo společně s jinými advokáty. Primárně by se měl advokátní tarif vztahovat na stanovení odměny advokáta za poskytování právních služeb, pokud tato není stanovena smlouvou uzavřenou mezi advokátem a klientem. V takovém případě se hovoří o tzv. *mimosmluvní odměně*.

Soud při stanovení nákladů řízení v části určení výše odměny advokáta, která náleží klientovi rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu, vychází z ustanovení o mimosmluvní odměně, pokud není určeno jinak. Soud vychází z ustanovení § 2 advokátního tarifu, který stanoví, že advokát má vedle nároku na odměnu advokáta též nárok na náhradu hotových výdajů a na náhradu za promeškaný čas za podmínek a ve výši stanovené vyhláškou o advokátním tarifu. Jiné náklady advokáta jsou zahrnuty již v jeho odměně. Advokátní tarif demonstrativně uvádí, že o *jiný náklad advokáta* se bude jednat například v případě nákladů na běžné administrativní práce.

Odměna náleží advokátovi za *poskytování právní služby*. Definici tohoto pojmu lze nalézt v ustanovení § 1 odst. 2 zákona o advokacii. Ten stanoví, že *poskytováním právní služby* se rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Poskytováním právních služeb se rozumí rovněž činnost opatrovníka pro řízení ustanoveného podle zvláštního právního předpisu (například podle ustanovení § 69 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních), je-li vykonávána advokátem. Současně platí, že odměnu za poskytnutou právní službu lze nárokovat pouze tehdy, je-li poskytována kvalifikovaně. O kvalifikované zastoupení advokáta se bude jednat tehdy, pokud se advokát nechá zastoupit jiným advokátem nebo například advokátním koncipientem. Bude-li se jednat například

o jiného zaměstnance advokáta, který nebude osobou podle věty předchozí, ale toliko obecným zmocněncem ve smyslu ustanovení § 25 odst. 2 občanského soudního řádu, bude se jednat o zastoupení možné, ale nevznikne advokátovi (resp. účastníku řízení) nárok na náhradu odměny. Je tomu právě proto, že účelem zastupování advokátem je zejména poskytnutí kvalifikovaných právních služeb. To lze očekávat tehdy, že bude zástupcem advokát, případně advokátní koncipient, jak bylo uvedeno výše. Jiný zaměstnanec advokáta požadovanou kvalifikovanost splňovat nebude, a tedy nemůže vzniknout nárok na zaplacení nákladu řízení spočívajícího v odměně za poskytování právní služby advokátem.⁶⁸

Stanovení výše mimosmluvní odměny podle advokátního tarifu

V souladu s ustanovením § 6 odst. 1 advokátního tarifu se výše mimosmluvní odměny stanoví podle sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby a podle počtu úkonů právní služby, které advokát ve věci vykonal. Pro stanovení výše mimosmluvní odměny je nezbytné též užít sazbu (mimosmluvní) odměny a tarifní hodnotu.

Sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby je stanovena právě za užití tarifní hodnoty, přičemž je její výše určena ustanovením § 7 advokátního tarifu takto:

	<i>Hodnota sporu</i>	<i>Výše odměny za jeden úkon právní služby</i>
1.	do 500 Kč	300 Kč
2.	přes 500 Kč do 1.000 Kč	500 Kč
3.	přes 1.000 Kč do 5.000 Kč	1.000 Kč
4.	přes 5.000 Kč do 10.000 Kč	1.500 Kč
5.	přes 10.000 Kč do 200.000 Kč	1.500 Kč a 40 Kč za každých započatých 1.000 Kč, o které hodnota převyšuje 10.000 Kč
6.	přes 200.000 Kč do 10.000.000 Kč	9.100 Kč a 40 Kč za každých započatých 10.000 Kč, o které hodnota převyšuje 200.000 Kč

⁶⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2007, sp. zn. II. ÚS 1202/07.

7.	přes 10.000.000 Kč	48.300 Kč a 40 Kč za každých započatých 100.000 Kč, o které hodnota převyšuje 10.000.000 Kč
----	--------------------	---

Tarifní hodnotou se rozumí hodnota sporu, který je předmětem řízení před soudem. Za tarifní hodnotu se v souladu s ustanovením § 8 odst. 1 advokátního tarifu považuje výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva v době započetí úkonu právní služby, jichž se právní služba týká. Za cenu onoho práva se přitom považuje jak hodnota pohledávky, tak i případně hodnota dluhu. Specifikace předmětného ustanovení, která směřuje k určení výše tarifu (resp. stanovení jeho výše) při *bodu započetí úkonu právní služby*, je podstatnou. Příkladem lze uvést situaci, kdy se žalobce bude domáhat zaplacení částky po žalovaném ve výši 100.000 Kč. Tarifní hodnotou bude tato částka a odměna advokáta za poskytování právní služby bude vypočítávána z tarifní hodnoty rovnající se 100.000 Kč. V případě, že by došlo k rozšíření žaloby o nárok žalobce ve výši dalších 50.000 Kč, činila by hodnota sporu již 150.000 Kč. Z této nové částky by následně byla stanovena výše odměny za poskytnutou právní službu od rozšíření žalobního nároku (samozřejmě za situace, že soud předmětné rozšíření předmětu řízení připustil). Konkrétně vypočteno, výše odměny advokáta za jeden úkon právní služby v případě hodnoty sporu 100.000 Kč by byla ve výši 5.100 Kč. Po rozšíření žaloby, kdy by hodnota sporu byla nově 150.000 Kč, by činila výše odměny advokáta za jeden úkon právní služby 7.100 Kč.

Ustanovení § 8 odst. 2 advokátního tarifu stanoví, že v případě předmětu poskytování právní služby s opětvujícím se plněním, se stanoví tarifní hodnota jakožto součet hodnot těchto plnění. Pro případ, že by se však jednalo o plnění na dobu delší než pět let nebo na dobu neurčitou, je tarifní hodnota stanovena pětinasobkem hodnoty ročního plnění. Předmětné ustanovení v odstavci třetím současně upravuje situaci, kdy *ex lege* dochází ke spojení dvou a více věcí ke společnému projednání. V takovém případě se tarifní hodnota věci stanoví podle té hodnoty, která je představována nejvyšší částkou. Odstavec pátý předmětného ustanovení se věnuje stanovení tarifní hodnoty ve věcech zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. V těchto řízeních se vychází z ceny celé věci po odečtení ceny podílu klienta, pokud směřoval návrh na příkázání věci klientovi nebo v případě návrhu na prodej věci. Směřoval-li návrh na příkázání věci ostatním spoluvlastníkům, je zapotřebí vycházet z ceny celé věci po odečtení ceny podílu ostatních spoluvlastníků. V případě návrhu na reálné rozdělení věci se vychází

z ceny celé věci. Jedná-li se o vypořádání společného jmění manželů, stanoví se tarifní hodnota takového sporu jako polovina hodnoty všech jednotlivých věcí, pohledávek a dluhů, které strany učinily předmětem vypořádání (podle ustanovení § 8 odst. 6 advokátního tarifu).

Je však zapotřebí rozlišovat, zda může být předmět řízení *penězi ocenitelný*, anebo *penězi neocenitelný* nebo *ocenitelný jen s nepoměrnými obtížemi*.

Je-li předmět řízení penězi ocenitelný, není nikterak složité určit výši odměny za poskytnutí právní služby advokátem, a to právě za užití sazby mimosmluvní odměny tak, jak je tato specifikována výše v tabulce a uvedena v jednoduchém příkladu.

Problematickým však může být požadavek na stanovení tarifní hodnoty *v době započetí úkonu právní služby*. V případě, že je předmětem sporu věc penězi ocenitelná (například nemovitá věc), je podle názoru Nejvyššího soudu cenu zapotřebí opětovně zjišťovat za účelem stanovení tarifní hodnoty v době započetí úkonu právní služby pouze tehdy, vyplývají-li ze spisového materiálu anebo z tvrzení účastníků skutečnosti, ze kterých by bylo možné usoudit podstatnou změnu předmětné ceny. Pokud takové skutečnosti ze spisu nevyplývají a ani tyto účastníci netvrdí, není soud povinen zjišťovat cenu nemovitosti pro každý úkon právní služby (a tedy je možné vycházet z jedné tarifní hodnoty pro stanovení výše odměny advokáta za veškeré poskytnuté úkony právní služby).⁶⁹

Při určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství, ledaže by bylo požadováno jako samostatný nárok (srov. ustanovení § 8 odst. 1 advokátního tarifu). Příslušenstvím pohledávky jsou ve smyslu ustanovení § 513 občanského zákoníku úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky.

Je-li předmět řízení penězi neocenitelný⁷⁰ nebo ocenitelný jen s nepoměrnými obtížemi,⁷¹ stanoví advokátní tarif v ustanovení § 9 odst. 1 fiktivní hodnotu sporu (tarifní hodnotu) v částce 10.000 Kč.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 36/2016.

⁷⁰ Neocenitelným předmětem řízení je např. řízení o zrušení rozhodčího nálezu, viz usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2018, sp. zn. I. ÚS774/17.

⁷¹ Předmět řízení penězi ocenitelný jen s nepoměrnými obtížemi definoval Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2688/15 takto: „Pojem „nepoměrné“ obtíže ve smyslu § 9 odst. 1 advokátního tarifu implicitně předpokládá proporcionální poměrování mezi úsilím vynaloženým na zjištění hodnoty předmětu sporu a významem, který takové zjištění pro průběh sporu má. Jinými slovy řečeno, čím větší je disproporce mezi odměnou určenou dle § 8 advokátního tarifu, ve srovnání s odměnou dle § 9 téhož předpisu, tím spíše lze tolerovat jisté časové a finanční náklady vynaložené na ocenění předmětu sporu.“

Pro úplnost výkladu předmětné problematiky je nezbytné též uvést, že advokátní tarif dále konstruuje fiktivní tarifní hodnotu pro taxativně vymezená řízení, a to například z důvodu jejich zvláštní povahy. Advokátní tarif uvažuje s částkami pro určení tarifní hodnoty ve výši 5.000 Kč, 35.000 Kč a 50.000 Kč.

Tarifní hodnota je určena v částce 5.000 Kč ve věcech péče soudu o nezletilé, osvojení, podpůrných opatření, svéprávnosti, nezvěstnosti a smrti, přivolení k zásahu do integrity, přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu, ve věcech opatrovnických a ve věcech nároků fyzických osob v oblasti sociálního zabezpečení, důchodového, nemocenského a všeobecného zdravotního pojištění.

Částka 35.000 Kč je tarifní hodnotou ve věcech:

1. určení, zda tu je právní vztah nebo právo, určení neplatnosti právního jednání, jde-li o určení práva k věci penězi neocenitelné nebo jde-li o určení neplatnosti právního jednání, jehož předmětem je věc nebo plnění penězi neocenitelné,
2. žalob na projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku právního jednání, jehož předmět je penězi neocenitelný,
3. zřízení nebo zrušení věcného břemene nebo práva stavby a dalších práv a povinností z věcných břemen nebo práva stavby,
4. osobnostních práv, ve věcech ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích, a ve věcech vyplývajících z uplatňování práv a povinností podle právních předpisů o ochraně osobních údajů nebo podle právních předpisů o ochraně průmyslového a jiného duševního vlastnictví, bez návrhu na náhradu nemajetkové újmy, nebo
5. nájmu nebytových prostor, staveb a pozemků, nejde-li o peněžité plnění.

Konečně částka 50.000 Kč se považuje za tarifní hodnotu například ve věcech osobnostních práv, ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích nebo v případě ústavních stížností, s výjimkou věci podle ustanovení § 9 odstavce 2 advokátního tarifu.

Úkony právní služby

Pojem úkon právní služby je stěžejním za situace, kdy se odměna za zastupování v soudním řízení advokátem určuje podle advokátního tarifu. Celková částka, kterou nakonec bude možné považovat za součást nákladů řízení za zastupování v tomto advokátem, se vypočte jakožto součin počtu úkonů právní služby a tarifní hodnoty tohoto úkonu právní služby. Úkony právní služby jsou vypočteny v ustanovení § 11 advokátního tarifu.

Je nutné konstatovat, že částka, která je součástí nákladů řízení jakožto *náklady vynaložené na právní zastoupení účastníka advokátem*, se zpravidla nebude rovnat částce, kterou účastník řízení fakticky uhradil svému advokátovi na jeho odměně za poskytování právní služby. Je tomu tak ze dvou důvodů.

Prvním je, že zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii definuje pojem *právní služby* odlišně od advokátního tarifu. Podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona o advokacii se poskytováním právních služeb rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Poskytováním právních služeb se rozumí rovněž činnost opatrovníka pro řízení ustanoveného podle zvláštního právního předpisu, je-li vykonávána advokátem. Pojem právní služby podle zákona o advokacii vymezuje širší okruh událostí, které lze do tohoto pojmu zahrnout.

Druhým důvodem je, že účastník řízení si může s advokátem, který jej zastupuje, ujednat odměnu rozličně. V textu shora byl specifikován výpočet odměny za zastupování účastníka řízení v případě odměny tzv. *mimosmluvní*. Uzavřel-li advokát s účastníkem řízení smlouvu o poskytování právních služeb, jejichž součástí je i ujednání o způsobu odměňování advokáta za poskytování právních služeb, hovoříme o odměně tzv. *smluvní*. Tato odměna může být sjednána různými způsoby. Například hodinově, tedy tak, že je odměna advokáta stanovena jakožto součin částky sjednané za hodinu poskytování právní služby a časem, který advokát na poskytování právní služby strávil. Dále může být sjednána paušálně, což znamená, že je za celé řízení poskytnuta předem stanovená částka. Možným způsobem sjednání smluvní odměny je i forma odměny za úspěch, kdy účastník řízení v případě, že výsledek tohoto řízení byl pro tohoto pozitivním, poskytne svému právnímu zástupci odměnu (často na základě procentuálního podílu) za tento úspěch ve věci. Odměna může být sjednána i za užití advokátního tarifu,

kdy by se tato logicky měla rovnat (avšak nemusí) té částce, která by byla účastníku řízení přiznána jakožto náhrada nákladů řízení v části odměna za zastupování v soudním řízení právním zástupcem, advokátem.

Pro účely náhrady nákladů řízení v civilním řízení sporném lze uvažovat tyto úkony podle advokátního tarifu.

Převzetí a příprava zastoupení podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu. Jedná se o jednoznačně určený úkon právní služby, který lze zahrnout do nákladů řízení téměř v každém řízení, ve kterém vystupuje jako právní zástupce účastníka řízení advokát. Odborná literatura uvádí jako příklad, kdy tento úkon nemusí být považován za úkon právní služby podle advokátního tarifu, situaci, kdy zastoupení účastníka řízení převzal advokát pro podání dovolání a pro dovolací řízení, jedná-li se o stejného advokáta, který zastupoval účastníka řízení již v předchozích stádiích řízení.⁷²

Další porada s klientem podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu. O úkon právní služby další porady s klientem se podle advokátního tarifu jedná pouze tehdy, pokud přesahuje doba trvání této porady jednu hodinu. Je přitom na účastníku řízení, resp. jeho právním zástupci, aby prokázal dobu trvání další porady s klientem. Problematické může být prokazování účelnosti těchto dalších porad, neboť hrozí, že tímto způsobem by mohlo docházet ze strany účastníka řízení k umělému navyšování výše nákladů řízení.

Písemné podání nebo návrh ve věci samé a výzva k plnění se základním skutkovým a právním rozbořem předcházející návrhu ve věci samé podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu. Písemné podání je pojmem širokým, pod který nelze zahrnout předem specifikované a taxativně vymezitelné podání účastníka řízení. Může se jednat například o vyjádření ke znaleckému posudku, repliku k vyjádření protistrany, doplnění skutkových tvrzení k výzvě soudu, důkazní návrh a obdobně. O úkon právní služby podle advokátního tarifu se však nebude jednat vždy. Je zapotřebí zkoumat, zda písemné podání bylo podáno účelně, jakož i jeho rozsah. O písemné podání by se nemělo jednat například tehdy, pokud účastník řízení reaguje na výzvu soudu obsahující žádost o sdělení, zda účastníci řízení souhlasí s rozhodnutím věci bez nařízení jednání. Pouhé konstatování účastníka řízení, že s rozhodnutím věci bez nařízení ústního jednání (ne)souhlasí,

⁷² HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 47.

totiž nemůže zakládat právo tohoto účastníka řízení na zahrnutí tohoto podání do úkonů právní služby ve smyslu advokátního tarifu.

Hovoříme-li o návrhu ve věci samé, rozumí se jím zejména návrh na zahájení řízení, případně dispozice s předmětem řízení jako takovým.

Před rozbořem výzvy k plnění je nutné konstatovat, že v případě řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, resp. sporů tzv. *iudicium duplex*, není podle českého právního řádu nezbytné žalovanému zasílat výzvu k plnění jakožto výzvu předžalobní. Rozhoduje-li soud v těchto sporech, jsou tyto zahajovány typem žalob nikoli na plnění, ale jedná se o žaloby právotvorné. Výzvu k plnění je přitom nutné zaslat žalovanému pouze tehdy, jedná-li se o řízení o splnění povinnosti, jak uvedeno níže v textu.

Výzva k plnění se základním skutkovým a právním rozbořem předcházející návrhu ve věci samé, jakožto úkon právní služby, je bezprostředně provázána s ustanovením § 142a občanského soudního řádu. Někdy bývá tato výzva označována též jako výzva předžalobní. Uvedené ustanovení upravuje požadavek, dle kterého je možné přiznat žalobci, který měl úspěch v řízení o splnění povinnosti, právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému pouze tehdy, pokud žalovanému ve lhůtě nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení řízení zaslal na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu výzvu k plnění. Je samozřejmé, že tato výzva nemusí být zaslána žalovanému žalobcem osobně, ale též pro sepis a obeslání žalovaného výzvou ke splnění povinnosti může být žalobce právně zastoupen. *A contrario* tedy platí, že nezašle-li žalobce žalovanému výzvu k plnění alespoň 7 dnů před podáním samotného návrhu na zahájení řízení, nelze žalobci přiznat právo na náhradu nákladů řízení. Z tohoto požadavku však platí výjimka, která je též vtělena do předmětného ustanovení, odstavce druhého. Stanovuje, že v případě existence důvodů hodných zvláštního zřetele, může soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti žalobci přiznat i tehdy, kdy žalobce žalovanému výzvu k plnění nezaslal.

Účelnost ustanovení § 142a občanského soudního řádu je nasnadě. Je více než žádoucí, aby budoucí žalovaný ještě předtím, než je proti tomuto uplatněn nárok u soudu, měl informaci o existenci tohoto nároku, který po něm následně bude žalobce v tomto řízení požadovat (resp. bude požadovat přiznání tohoto nároku soudem).

Otázkou zůstává, v jakých případech se bude jednat o úkon právní služby ve smyslu advokátního tarifu, a v jakých půjde toliko o splnění povinnosti notifikovat svůj nárok, který hodlám uplatnit u soudu jakožto žalobce vůči žalovanému, ve smyslu výše odkazovaného ustanovení občanského soudního řádu. Občanský soudní řád totiž nevyžaduje, aby předžalobní výzva obsahovala základní skutkový a právní rozbor. Tyto požadavky klade na předžalobní výzvu / výzvu k plnění pouze advokátní tarif. Neobsahuje-li výzva základní skutkový a právní rozbor, bude jistě splňovat požadavky kladené na ni občanským soudním řádem, avšak již nepůjde o úkon právní služby ve smyslu advokátního tarifu. Jinými slovy, nelze tento úkon následně zahrnout do nákladů řízení.

Pokud vyzval k plnění žalobce žalovaného osobně (bez právního zastoupení advokátem) a následně advokát po převzetí právního zastoupení žalobce zaslal předžalobní výzvu pro téže plnění tomuto žalovanému, přičemž výzvu doplnil o základní skutkový a právní rozbor, může být diskutabilním, zda se jedná o úkon právní služby (náklad řízení) účelně vynaložený. Konečné posouzení účelnosti tohoto úkonu právní služby bude vždy na individuálním posouzení daného případu soudem.

Jak bylo výše uvedeno, adresování předžalobní výzvy žalovanému není nutné vždy. Nejvyšším soudem bylo dovozeno, že absence zaslání předžalobní výzvy nemá vliv na přiznání práva na náhradu nákladů řízení kupříkladu tehdy, kdy žalovaný nesplní žalovanou povinnost ani po doručení žaloby (tedy tehdy, kdy se o existenci nároku žalobce dozví). Konkrétně Nejvyšší soud uvedl: *„Jinými slovy, jelikož (i) pro rozhodování o náhradě nákladů řízení je rozhodující stav v době vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu, nebude absence výzvy podle ustanovení § 142a o. s. ř. zásadně důvodem pro nepřiznání náhrady nákladů řízení v případech, kdy žalovaný (dlužník) ani po doručení žaloby dluh nezaplatí, popřípadě jinak nepřivede jeho zánik (viz např. započtením). Není-li totiž dlužník ochoten (nebo schopen) existující dluh ve lhůtě odpovídající ustanovení § 142a o. s. ř. zaplatit [respektive jinak „zajistit“, aby věřitel dosáhl účelu, pro který podal žalobu o zaplacení, jinak – srov. např. ustanovení § 71a zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)], není dán sebemenší důvod sankcionovat „pochybení“ věřitele, jde-li o absenci předžalobní výzvy k plnění. Shora uvedené se přitom přiměřeně uplatní i v případech, kdy soud o žalobě, kterou*

věřitel uplatnil právo na zaplacení peněžité částky, rozhodne platebním rozkazem (§ 172 o. s. ř.) nebo směnečným platebním rozkazem (§ 175 o. s. ř.).“⁷³

Pro úplnost autor této práce doplňuje, že zaslání předžalobní výzvy není zapotřebí též tehdy, byl-li nárok uplatněn v souladu s ustanovením § 14 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Předmětné ustanovení obsahuje požadavek na uplatnění nároku podle tohoto zákona u příslušného úřadu uvedeného v ustanovení § 6 tohoto zákona. Zjednodušeně řečeno platí, že se žalobce se svým nárokem uplatňovaným podle zákona č. 82/1998 Sb. po příslušném úřadu může obrátit na soud až poté, co jej uplatnil u příslušného správního úřadu.

V právní praxi byla v této souvislosti řešena situace, zda je nutné zaslat příslušnému správnímu úřadu předžalobní výzvu ve smyslu ustanovení § 142a občanského soudního řádu i tehdy, byl-li vyzván k plnění v souladu s ustanovením § 14 zákona č. 82/1998 Sb. S konečnou platností tuto otázku vyřešil Ústavní soud, který (podle právního názoru autora této práce zcela správně) uzavřel, že by bylo mimořádně formalistickým požadavkem, aby žalobce musel opětovně adresovat předžalobní výzvu příslušnému úřadu za situace, kdy tento úřad již byl vyzván (tento nárok byl uplatněn) podle ustanovení § 14 zákona č. 82/1998 Sb. Nadto platí, že úprava předžalobního uplatnění nároku podle ustanovení § 14 zákona č. 82/1998 Sb. je úpravou speciální k § 142a občanského soudního řádu. Ústavní soud uvádí, že „[...] *Postup odvolacího soudu, který náklady řízení stěžovatelce nepřiznal, ačkoli byla částečně úspěšná, z důvodu, že po uplatnění nároku u příslušného úřadu nezaslala státu ještě předžalobní výzvu dle § 142a o. s. ř., nejenže zcela odporuje výše uvedenému smyslu a systematice obou předžalobních institutů, ale též zcela neodůvodněně zvýhodňuje stát oproti žalujícímu jednotlivci, čímž nepřípustně omezuje rozsah základního práva zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.*“⁷⁴

Skutečnost, že i v řízení o náhradu škody podle zákona č. 82/1998 Sb. náleží žalobci náhrada nákladů řízení spočívající v nákladech zastoupení vynaložených na předžalobní výzvu k plnění, též soudy konstatovaly.⁷⁵

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2015, č. j. 29 Cdo 4388/2013.

⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. II. ÚS 3627/18.

⁷⁵ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28. 7. 2017, sp. zn. 23 Co 246/2017.

S ohledem na uvedené výše, tedy, že předžalobní výzvu není podle českého právního řádu zapotřebí zasílat za situace, nejedná-li se o následnou žalobu na plnění (resp. splnění povinnosti), je namístě si položit otázku: *Zašle-li advokát žalobce žalovanému výzvu „k plnění“ tehdy, jedná-li se o výzvu k uzavření dohody za účelem zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, jedná se o úkon právní služby ve smyslu ustanovení § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu, a je tedy možné tento úkon právní služby následně požadovat k proplacení protistranou v rámci náhrady nákladů řízení?*

Předmětné ustanovení hovoří explicitně o výzvě *k plnění*. Současně ustanovení § 11 odst. 3 advokátního tarifu stanoví, že není-li nějaký úkon právní služby uveden explicitně, užije se pro tento odměna jako za úkon, jimž jsou svou povahou a účelem nejbližší. Podle právního názoru autora této práce u předžalobní výzvy, která by byla zaslána advokátem žalobce žalovanému, a která by obsahovala výzvu k mimosoudnímu vyřešení předmětného sporu (zrušení a vypořádání spoluvlastnictví dohodou spoluvlastníků), je namístě, aby právě za užití ustanovení § 11 odst. 3 advokátního tarifu ve spojení s ustanovením § 11 odst. 1 písm. d) advokátního tarifu byla tato považována za úkon právní služby a následně tedy byla považována jako součást (účelně vynaložených) nákladů řízení. K tomuto závěru je autor práce veden též nálezem ústavního soudu, který nikterak nerozporuje zahrnutí předžalobní výzvy do nákladů řízení v tomto typu řízení.⁷⁶

Současně by mělo platit, že absentuje-li předžalobní výzva a zašle-li žalobce svůj návrh na zahájení řízení soudu bez předchozí výzvy k jednání žalovanému, neměl by soud rozhodující o náhradě nákladů řízení automaticky dospět závěru spočívajícím v nepřiznání náhrady nákladů řízení žalobci jako takových. Definičně se totiž nemůže jednat o řízení o splnění povinnosti ve smyslu ustanovení § 142a občanského soudního řádu. Soud by měl, stejně jako v jiných případech, přihlížet k následnému postoji a chování žalovaného v předmětném řízení. Toto je ostatně i poněkud specifický požadavek pro (ne)přiznání náhrady nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, resp. ve sporech *iudicium duplex*, jak bude vyloženo dále v textu této práce.

⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. I. ÚS 2450/21.

Prostudování spisu bylo historicky v rámci soudní praxe problematickým úkonem právní služby, který typicky nebyl považován za úkon právní služby, neboť podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu se jedná o úkon právní služby pouze tehdy, jedná-li se o prostudování spisu při skončení vyšetřování, a to za každé započaté dvě hodiny. Byť Nejvyšší soud připustil, že i v civilních sporech lze nahlížení do spisu považovat za úkon právní služby za užití ustanovení § 11 odst. 3 advokátního tarifu, podotkl současně, že tento závěr je zapotřebí vykládat spíše restriktivně.⁷⁷ Změnu pojetí úkonu právní služby prostudování spisu přinesla rozhodovací praxe Ústavního soudu, který konstatoval, že na úkon nahlížení do spisu je zapotřebí pohlížet právě optikou ustanovení § 11 odst. 3 advokátního tarifu, neb se svou povahou kvalitativně blíží úkonu právní služby podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu. Ústavní soud dále uvedl, že je nutné zkoumat zejména účelnost vynaložených nákladů účastníkem na zastoupení advokátem. Pokud by obecné soudy nepřihlížely ke specifickým okolnostem každého případu, které mohly mít vlivu na výši účelně vynaložených nákladů žalobcem, porušily by svým paušalizovaným postupem ve věci právo na spravedlivý proces. Takto se stane zejména tehdy, pokud tyto specifické okolnosti ta která strana namítá a doloží.⁷⁸

Účast při jednání soudu je úkonem právní služby, a to za každé dvě započaté hodiny. Byť advokátní tarif explicitně nezakotvuje jakožto úkon právní služby i účast na *jiném úkonu soudu*, než je účast při jednání soudu, je zapotřebí uzavřít, že odměna by měla náležet účastníku řízení i za účast na tomto jiném úkonu soudu (kupříkladu se může jednat o ohledání věci nebo výslech před dožádaným soudem).⁷⁹

⁷⁷ V usnesení ze dne 8. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1176/2015, Nejvyšší soud uvedl: „S ohledem na uvedené proto dovolací soud připouští, aby soud rozhodující o náhradě nákladů řízení výjimečně přiznal advokátovi odměnu za samostatný úkon právní služby spočívající v prostudování spisu, a to analogicky podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu, bude-li takový postup v civilním soudním řízení s ohledem na konkrétní okolnosti případu (při zohlednění zejména nezbytnosti a účelnosti postupu, procesní situace) ospravedlnitelný (například založí-li protistrana do spisu značné množství listin, s nimiž nemá účastník možnost se jinak seznámit krátce před přípravným jednáním či prvním jednáním ve věci). Jelikož bude při rozhodování o odměně za poskytnutí právní služby prostudování spisu záležet na úvaze soudu, přezkoumá dovolací soud postup odvolacího soudu jen v případě, kdy úvahy soudu při rozhodování o náhradě nákladů řízení budou zjevně nepřiměřené.“

⁷⁸ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 4012/18, náleží Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 3906/17 a náleží Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3000/11.

⁷⁹ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 48.

Jednání s protistranou je uplatňováno jakožto náklad řízení výjimečně, když je problematickým prokázat, že se jednalo o úkon účelně vynaložený. O přiznání odměny za tento úkon právní služby lze uvažovat tehdy, pokud by účastníci řízení byli k takovému jednání vyzváni přímo soudem.⁸⁰

Zmínit je zapotřebí též úkon právní služby *návrh na předběžné opatření*, pokud k jeho podání dojde ještě před zahájením řízení. Pouze dojde-li k jeho formulaci a podání před zahájením řízení samotného, jedná se o úkon právní služby, za který náleží účastníku odměna v plné výši. Je-li návrh na předběžné opatření podán až po zahájení řízení, náleží za tento úkon právní služby mimosmluvní odměna ve výši jedné poloviny.

Zvýšení nebo snížení odměny podle advokátního tarifu

Náhrada za promeškaný čas

Je-li poskytování úkonů právní služby mimořádně obtížné, umožňuje ustanovení § 12 odst. 1 advokátního tarifu zvýšit mimosmluvní odměnu až na trojnásobek. Za mimořádně obtížné je pak považováno poskytování úkonů, u nichž je třeba použití cizího práva nebo cizího jazyka, nebo u úkonů právní služby časově náročných.

Podle stejného ustanovení je možné odměnu i snížit, a to až o polovinu. Současně platí, že zastupuje-li advokát vícero účastníků v témže řízení, náleží advokátovi za každou takto zastupovanou nebo obhajovanou osobu mimosmluvní odměna snížená o 20 %.

V souladu s ustanovením § 14 náleží advokátu též náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby, pokud (i) byl úkon prováděn v místě, které není sídlem nebo bydlištěm advokáta, za čas strávený cestou do tohoto místa a zpět a (ii) za čas promeškaný v důsledku zpoždění zahájení jednání před soudem, jestliže toto zpoždění činí více než 30 minut. Advokát má dále nárok na náhradu za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby ve výši jedné poloviny mimosmluvní odměny za účast při jednání, které bylo odročeno bez projednání věci, a za dostavení se k jednání, které se nekonalo, aniž byl o tom advokát včas předem vyrozuměn.

⁸⁰ HROMADA, Miroslav. In: SVOBODA, Karel, HROMADA Miroslav, LEVÝ Jiří, VLÁČIL David, TLÁŠKOVÁ Šárka a PIRK Tomáš. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 49.

Není-li dohodnuto jinak, platí, že náhrada za promeškaný čas představuje částku ve výši 100 Kč za každou i jen započatou půlhodinu.

1.2.5. Záloha na náklady důkazů

Za náklad řízení je považována též záloha na náklady důkazu. Poskytnutí zálohy na náklad důkazu lze uložit tomu účastníku řízení, který navrhl provedení takového důkazu, u kterého lze očekávat potřebu vynaložení nákladu na jeho provedení, pořízení či obstarání. Stejně je postupováno tehdy, jedná-li se o důkaz, který je soudem nařízen o skutečnostech uvedených účastníkem řízení anebo je nařízen v jeho zájmu. O uložení povinnosti složit zálohu na náklad důkazu rozhoduje vždy předseda senátu. Povinnost složení zálohy nelze uložit tomu účastníku řízení, který byl zcela osvobozen od soudních poplatků. Záloha se pak skládá v částce, která odpovídá předpokládané výši nákladu, jak se podává z ustanovení § 141 odst. 1 občanského soudního řádu. Zaplacená záloha na náklad důkazu účastníkem řízení přitom představuje náklad tohoto účastníka, který je nezbytné vypořádat při rozhodování o náhradě nákladů ve smyslu ustanovení § 142 občanského soudního řádu, a to s ohledem na posouzení (ne)úspěchu předmětného účastníka ve věci.⁸¹

Sankcí za nesložení zálohy, která byla určena předsedou senátu, je neprovedení předmětného navrhovaného důkazu. Platí, že o této skutečnosti musí být účastník řízení, který se provedení onoho důkazu domáhá, poučen.

Je nutné též doplnit, že proti usnesení, kterým se ukládá povinnost složení zálohy na náklad důkazu, není přípustné odvolání podle ustanovení § 202 odst. 1 písm. k) občanského soudního řádu.

Není též bez zajímavosti, že v případě návrhu žalovaného na uložení povinnosti složit jistotu v řízení o majetkovém právu zahájeném na návrh žalobce – cizince, uloží soud tomuto žalobci povinnost složit jistotu na náklady řízení bez dalšího, tj. aniž by zkoumal, zda v konkrétním případě je vymahatelnost případné náhrady nákladů řízení skutečně ohrožena.⁸²

⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2018, sp. zn. 23 Cdo 4609/2017.

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. 27 Cdo 5912/2016, v jehož odůvodnění je též uvedeno: „Není proto podstatné, má-li žalobce v místě svého obvyklého pobytu (sídla) majetek dostačující k úhradě nákladů řízení, rozhodující dokonce není ani to, má-li takový majetek na území České republiky. Výjimku zákon stanoví pouze pro případ, že žalobce má v České republice nemovitou věc v ceně dostačující k úhradě nákladů, které žalovanému v řízení vzniknou [§ 11 odst. 2 písm. c) z. m. p. s.]. Pouze nemovitá věc ve vlastnictví žalobce nacházející se na území

1.2.6. Odměna mediátora

Považuje-li předseda senátu za vhodné, může účastníkům řízení nařídít první setkání se zapsaným mediátorem, a to v rozsahu tří hodin, přičemž současně soudní řízení přeruší na dobu nepřesahující 3 měsíce. Je však nutno rozlišovat mezi soudem nařízeným prvním setkáním se zapsaným mediátorem a samotnou mediací, když mediace jako taková je mediátorem realizována až po uzavření smlouvy o provedení mediace. Podle ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci) je totiž mediace zahájena uzavřením smlouvy o provedení mediace.

Odměnu mediátora za provedenou mediaci a náhradu jeho sjednaných hotových výdajů přitom účastníci mediace (strany konfliktu) hradí rovným dílem, pokud není ve smlouvě o provedení mediace určeno jinak (srov. ustanovení § 10 odst. 2 zákona o mediaci). Není-li uzavřena smlouva o provedení mediace, náleží mediátorovi odměna určená prováděcím právním předpisem, přičemž tato odměna je účastníky mediace (stranami konfliktu) hrazena rovným dílem vždy (srov. ustanovení § 10 odst. 3 zákona o mediaci).

Právním předpisem, kterým se určuje odměna mediátora, je vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora. Ta ve svém ustanovení § 15 stanoví, že výše odměny mediátora za první setkání s mediátorem, které bylo nařízené soudem, činí částku ve výši 400 Kč, a to za každou započatou hodinu. Současně platí, že je-li zapsaný mediátor plátcem daně z přidané hodnoty podle jiného právního předpisu, náleží mu též náhrada za daň z přidané hodnoty.

Odměna mediátora za první setkání s mediátorem nařízené soudem představuje součást nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu.

1.2.7. Svědečné, znalečné, tlumočné a náklady na splnění ediční povinnosti

Svědečné, znalečné, tlumočné a náklady na splnění ediční povinnosti jsou náklady řízení, které jsou demonstrativně vyčteny v ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu.

České republiky je tudíž postavena na roveň jistoty, jejíž složení v takovém případě není k zajištění náhrady nákladů řízení žalovanému zapotřebí.“

Svědectví

Svědčem je každá fyzická osoba, která není účastníkem daného soudního řízení, a která je povinna dostavit se na předvolání k soudu a v předmětné věci vypovídat. Při své výpovědi musí vypovědět pravdu a nic nezamlčovat, přičemž výpověď může odepřít jen tehdy, kdyby si touto způsobem nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým. O důvodnosti odepření výpovědi rozhoduje vždy soud.

V případě účastníka řízení – právnické osoby předpokládá ustanovení § 126 odst. 4 občanského soudního řádu možnost výsledku fyzické osoby, která je statutárním orgánem této právnické osoby, resp. členem statutárního orgánu. Bude se však jednat o výsledek účastnický a nikoli svědecký.

Účastnický výsledek soud může nařídít pouze za situace, kdy tvrzení, ke kterému má být dokazování vedeno, nelze prokázat jiným způsobem, a jestliže s tímto výsledkem účastník souhlasí. Obě podmínky je zapotřebí splnit kumulativně. Pro úplnost se podává, že výsledek účastníka nemá bez dalšího nižší důkazní hodnotu než výsledek svědecký.⁸³

Svědci a fyzické osoby, které mají vypovídat o okolnostech týkajících se právnické osoby a nastalých v době, kdy byly jejím statutárním orgánem nebo členem tohoto orgánu, mají právo podle ustanovení § 139 odst. 1 občanského soudního řádu právo na náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku. Soud je tyto osoby povinen poučit o tom, že předmětné právo musí uplatnit do tří dnů od výsledku nebo ode dne, kdy bylo svědku oznámeno, že k jeho výsledku nedojde, jinak právo na úhradu svědeckého zaniká.

Náhrada hotových výdajů je v případě svědků koncipována obdobně, jako v případě účastníka řízení (viz kapitola 1.2.1 této práce), vyjma paušální náhrady hotových výdajů účastníka nezastoupeného advokátem nebo notářem v rozsahu svého oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy anebo patentovým zástupcem v rozsahu oprávnění stanoveného zvláštními právními předpisy, neb tato náhrada přísluší pouze účastníku řízení.

Svědčům a osobám uvedeným v ustanovení § 126a občanského soudního řádu, jakož i osobám, kterým byla uložena soudem nějaká povinnost, a současně jsou zaměstnanci, přísluší podle ustanovení § 200 ve spojení s ustanovením § 202

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 2568/07-1.

zákoníku práce pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu mj. k výkonu občanských povinností, mezi které se řadí i podání svědecké výpovědi. Zaměstnanci za dobu plnění této občanské povinnosti *a priori* nepřisluší od zaměstnavatele náhrada mzdy nebo platu. Ušlý výdělek však lze požadovat po soudu, neboť se jedná o náklad řízení.

Podklad pro výpočet ztráty na výdělku osoby, která je v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru nebo pracovnímu vztahu, tvoří podle ustanovení § 29 odst. 2 vyhlášky č. 37/1992 Sb. průměrný výdělek vypočtený podle zvláštního předpisu. Výše průměrného výdělku je prokazována potvrzením zaměstnavatele, u něhož osoba pracuje. V rámci tvrzení je uvedeno, zda a jakou částku zaměstnavatel srazí za dobu nepřítomnosti v práci, a zda osoba může nastoupit do práce na zbytek směny.

Jestliže svědek či osoba uvedená v ustanovení § 126a občanského soudního řádu není v pracovním poměru nebo v poměru obdobném pracovnímu poměru, ale je samostatně výdělečně činná, tvoří podklad pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 29 odst. 3 vyhlášky č. 37/1992 Sb. částka, jenž je vypočtena ze základu daně z příjmů fyzických osob. Tato je následně dělena počtem pracovních hodin stanovených zvláštním právním předpisem připadajících na daný kalendářní rok. Pro výpočet náhrady ušlého výdělku se použije částka základu daně, podle které je určena poslední známá daňová povinnost, nejvýše však částka ve výši 486.000 Kč. Pokud osoba nemůže výši ztráty na výdělku tímto způsobem prokázat, přísluší této náhrada za ztrátu na výdělku za hodinu v částce odpovídající výši minimální mzdy za hodinu podle nařízení vlády o minimální mzdě, nejvýše však osminásobek této částky za jeden den.

Znalečné

Z ustanovení § 139 odst. 2 občanského soudního řádu se podává, že v případě, kdy byl podán znalecký posudek, vzniká znalci právo na náhradu hotových výdajů a na odměnu. Zvláštní předpisy stanoví, komu a v jaké výši se znalečné vyplácí.

Tímto zvláštním předpisem je zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném.

Znalečným se podle zákona o znalcích podle ustanovení § 30 rozumí souhrnná částka odměny, náhrady hotových výdajů a náhrady za ztrátu času včetně času stráveného na cestě.

Odměna náleží znalci za výkon znalecké činnosti. Odměna znalce se rozlišuje na odměnu časovou a paušální. Obecně platí, že znalci nenáleží časová odměna za práci účelně vynaloženou na provedení úkonu, za kterou mu náleží paušální odměna.

Časová odměna se pohybuje ve výši 800 – 1.000 Kč za každou hodinu práce účelně vynaloženou na výkon znalecké činnosti. Pokud k výkonu znalecké činnosti týkající se určitého znaleckého posudku je zapotřebí méně než jedné hodiny, znalci pak náleží odměna za celou hodinu. Poslední započatá hodina se započte celá, s výjimkou případu, kdy znalec v této době pokračuje ve výkonu znalecké činnosti týkající se jiného znaleckého posudku.

Určuje-li se výše časové odměny v rámci výše uvedeného rozmezí předmětné sazby, posuzuje se pro její určení odborná náročnost vyžadovaná k vykonání znalecké činnosti. Při tomto posuzování se zohlední zejména (i) povaha a rozsah znalecké činnosti, (ii) stupeň odborné kvalifikace potřebné k vykonání znalecké činnosti, jakož i (iii) zda znalecká činnost spočívala v přezkoumání znaleckého posudku jiného znalce.

Výše paušální odměny, jakož i seznam úkonů, za který náleží, je stanovena v příloze předmětné vyhlášky:

	<i>Úkon</i>	<i>Paušální odměna</i>
1.	Podání písemného stanoviska o rozpracovaném znaleckém posudku	100 Kč
2.	Převzetí a obeznámení se s případem včetně seznámení se znalce se spisem	500 Kč
3.	Přešetřování (nahlížení do registru, archivu a obdobné činnosti)	200 Kč
4.	Účast znalce při ohledání místa činu s mrtvou osobou	500 Kč
5.	Výkon pitvy (včetně histologického vyšetření do 10 preparátů)	8.400 Kč
6.	Histologické vyšetření každého dalšího preparátu nad rámec položky č. 5	150 Kč
7.	Vyhodnocení a interpretace toxikologické analýzy	950 Kč
8.	Vyšetření živé osoby soudním lékařem	2.000 Kč

Pro paušální odměnu, jakož i pro odměnu časovou, platí, že pokud je znalecký posudek mimořádně obtížný, lze odměnu zvýšit o 20 %. Pokud je nutné jeho rychle zpracování, lze odměnu zvýšit až o 50 %. Pokud je znalecký posudek (znalecký úkon) zvláště nekvalitní, lze naopak odměnu krátit o více než 50 % nebo ji zcela odeprít.

Náhrada hotových výdajů náleží znalci zejména tehdy, jedná-li se o náhradu věcných nákladů, cestovních výdajů, odměny konzultanta, pokud zadavatel schválil přibrání konzultanta, nákladů spojených s přibráním pracovníků pro pomocné práce, které nejsou administrativními pracemi, soudních a jiných poplatků, poštovního, úhrady telekomunikačních služeb a nákladů na překlady, opisy a fotokopie.

Znalci též náleží náhrada cestovních výdajů ve výši určené podle právních předpisů upravujících cestovní náhrady (viz kapitola 1.2.1 této práce). To však pouze za situace, že znalec užije silniční motorové vozidlo se souhlasem zadavatele znaleckého posudku. Pokud jej užije bez jeho souhlasu, náleží znalci toliko náhrada jízdních výdajů ve výši určené pro hromadnou dopravu.

V případě, že je nutné provést úkon v místě, který není sídlem znalce, náleží mu náhrada za ztrátu času stráveného (i) na cestě do tohoto místa a zpět a (ii) čekáním na provedení úkonu, pokud jeho provedení v tomto místě bylo zpožděno o více než 30 minut.

Náhrada za ztrátu času náleží znalci ve výši ušlého výdělku. Při určení výše ušlého výdělku se postupuje jako při určení výše ušlého výdělku svědka. Pokud znalec nedoloží výši ušlého výdělku nebo pokud ušlým výdělkem je výdělek za výkon znalecké činnosti, náleží znalci náhrada za ztrátu času ve výši 50 Kč za každou započatou čtvrt hodinu.

Znalec je povinen vyúčtovat znalečné zároveň s podáním znaleckého posudku za situace, kdy byl znalecký posudek zadán orgánem veřejné moci. Orgán veřejné moci, který rozhodl o ustanovení znalce, rozhodne též o znalečném, a to bez zbytečného odkladu. Nejpozději však musí rozhodnout do 30 dnů od doručení vyúčtování. Znalečné se uhradí bez zbytečného odkladu po právní moci rozhodnutí o znalečném, nejpozději do 15 dnů. Vyúčtování znalečného musí být přehledné a přezkoumatelné, přičemž v něm musí znalec uvést alespoň náležitosti stanovené v ustanovení § 17 vyhlášky č. 504/2020 Sb.

Znalec též může v souladu s ustanovením § 33 zákona o znalcích v odůvodněných případech požádat o přiměřenou zálohu na odměnu a náhrady, resp. orgán veřejné moci tuto může znalci poskytnout.

Tlumočné

Z ustanovení § 139 odst. 2 občanského soudního řádu se dále podává, že v případě, kdy byl proveden tlumočnický úkon, vzniká tlumočnickovi právo na náhradu hotových výdajů a na odměnu. Zvláštní předpisy stanoví, komu a v jaké výši se tlumočné vyplácí. Tímto zvláštním předpisem je zákon č. 354/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích a vyhláška č. 507/2020 Sb., o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele.

Podle ustanovení § 29 zákona č. 354/2019 Sb. náleží tlumočnickovi za výkon tlumočnické činnosti odměna. Z ustanovení § 2 odst. 1 vyhlášky č. 507/2020 Sb. se podává, že odměna je stanovena v závislosti na času, přičemž tlumočnickovi náleží za tlumočnický úkon za každou hodinu tlumočení odměna ve výši 750 Kč. Pokud je zapotřebí k provedení tlumočnického úkonu méně než jedné hodiny, náleží tlumočnickovi odměna za hodinu celou. Jedná-li se o tlumočnický úkon provedený za použití komunikačního systému neslyšících a hluchoslepých, zvyšuje se odměna o 10 %. V případě odměny za revizní tlumočení se odměna pak snižuje o 70 %, ledaže v rámci této revize bylo třeba tlumočení provést znovu.

Odměnu za tlumočnický úkon pak lze zvýšit například v případě, že:

- a) projevuje zvláštní náročnost na přesnost nebo odbornost tlumočení nebo překladu až o 20 %,
- b) z afrického nebo asijského jazyka nebo do afrického nebo asijského jazyka až o 10 %,
- c) s využitím technického zařízení pro přenos obrazu nebo zvuku až o 10 %, nebo
- d) projevu zachyceného zvukovým, obrazovým nebo zvukově-obrazovým záznamem až o 30 %.

Pokud je tlumočnický úkon mimořádně obtížný, je možné odměnu tlumočnicka zvýšit až o 20 % a v případě, že je nutné urychleného provedení tlumočnického úkonu, lze tuto odměnu zvýšit až o 50 %.

Odměnu tlumočnicka lze nejen zvýšit, ale též snížit. To za situace, kdy tlumočnick neprovedl úkon v souladu s požadavky uvedenými v předmětné vyhlášce nebo ve stanovené lhůtě. Za této situace lze odměnu krátit až o 50 %. Byl-li úkon proveden zvlášt' závažně nekvalitně, lze odměnu krátit o více než 50 % anebo ji dokonce zcela odeprít.

Podle ustanovení § 13 předmětné vyhlášky platí, že tlumočnickovi náleží náhrada hotových výdajů, zejména náhrada věcných nákladů, cestovních výdajů, odměny konzultanta, pokud zadavatel schválil přibrání konzultanta, nákladů spojených s přibráním pracovníků pro pomocné práce, které nejsou administrativními pracemi, soudních a jiných poplatků, poštovního, úhrady telekomunikačních služeb a nákladů na opisy a fotokopie. Tlumočnickovi současně náleží náhrada cestovních výdajů ve výši určené podle právních předpisů upravujících cestovní náhrady. Použil-li tlumočnick silniční motorové vozidlo bez souhlasu zadavatele úkonu, náleží mu náhrada jízdních výdajů ve výši určené pro hromadnou dopravu.

Tlumočnick provádějící tlumočnický úkon v místě, které není jeho sídlem, má dále nárok na náhradu za ztrátu času stráveného (i) na cestě do tohoto místa a zpět a (ii) čekáním na provedení úkonu, pokud bylo jeho provedení v tomto místě zpožděno z důvodu, který nespočívá na straně tlumočnicka, pokud takové zpoždění činí více než 30 minut. Náhrada za ztrátu ušlého zisku je stanovena ve výši ušlého zisku, při jehož určení se postupuje stejně, jako při určení výše ušlého výdělku svědka. Za situace, kdy tlumočnick nedoloží výši ušlého zisku nebo pokud ušlým výdělkem je výdělek za výkon tlumočnické činnosti, náleží tomuto náhrada za ztrátu času ve výši 50 Kč za každou započatou čtvrt hodinu.

Orgán veřejné moci může v případech, kdy k tomuto existuje důvod, poskytnout tlumočnickovi přiměřenou zálohu na odměnu a náhrady. Je-li tlumočnický úkon tlumočnickovi zadán právě orgánem veřejné moci, je tlumočnick povinen bez zbytečného odkladu po provedení tlumočnického úkonu svou odměnu a náhrady vyúčtovat. Vyúčtování odměny a náhrad musí být přehledné a přezkoumatelné a obsahovat alespoň náležitosti obsažené v ustanovení § 19 předmětné vyhlášky. O odměně a náhradách rozhoduje orgán veřejné moci, který rozhodl o ustanovení tlumočnicka, a to nejpozději do 30 dnů od doručení vyúčtování. Odměna a náhrady se tlumočnickovi uhradí bez zbytečného odkladu po právní moci rozhodnutí o odměně a náhradách, nejpozději pak do 15 dnů.

Nároky osob, kterým byla při dokazování uložena povinnost

Ustanovení § 129 odst. 2 občanského soudního řádu upravuje tzv. *ediční povinnost*. Podle tohoto ustanovení může předseda senátu uložit tomu, kdo má v dispozici listinu potřebnou k důkazu, aby tuto předložil. Povinnost vydání listiny se nevztahuje pouze na třetí osoby, ale taktéž na účastníky řízení. Předmětné ustanovení dle své dikce, zejména slova *může*, bývá chápáno tak, že je v podstatě na úvaze soudu (předsedy senátu), jestli k využití ediční povinnosti přistoupí.⁸⁴

Povinnost se též může vztahovat k umožnění ohledání věci. Osoby, kterým bude tato povinnost uložena, mají stejná práva jako svědci – tedy i právo na poučení.⁸⁵

Proti rozhodnutí o nárocích osob, kterým byla při dokazování uložena povinnost, se rozhoduje usnesením v souladu s ustanovením § 167 odst. 1 občanského soudního řádu, proti němuž není odvolání přípustné podle ustanovení § 202 odst. 1 písm. e) občanského soudního řádu.

⁸⁴ JIRSA, Jaromír. *Ediční povinnost* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/judikatura/procesni-pravo/edichni-povinnost>.

⁸⁵ BÍLÝ, Martin. *§ 139 [Svědečné, znalečné, tlumočné, práva třetích osob]*. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

2. Náhrada nákladů řízení obecně

Před rozбором problematiky náhrady nákladů řízení v jeho obecné rovině je nezbytné rozlišit pojmy *placení nákladů řízení* a *náhrady nákladů řízení*. Byť se na první pohled a bez bližšího zkoumání mohou jevit termíny uvedené jako synonymní, opak je pravdou.

Autor této práce předesílá, že s ohledem na cíl práce – rozbor problematiky náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví – není dále v textu této práce podrobněji rozebíráno rozhodování o nákladech řízení v jednotlivých stupních řízení.

Povinnost platit náklady řízení má každý účastník řízení občanského řízení ohledně těch nákladů, které mu průběžně vznikají (a tyto průběžně platí). Hovoří se též o *povinnosti primární*. Placení primárních nákladů neznamená bez dalšího, že se tomu kterému účastníku řízení nakonec nedostane jejich náhrady. Náklady, které účastník řízení zaplatil, tomuto mohou být nahrazeny v rámci náhrady nákladů řízení. Povinnost hradit náklady řízení je tedy označována jakožto *povinnost sekundární*, jelikož tato nastupuje až tehdy, když byly předmětné náklady zaplacené. Zejména v této situaci lze hovořit o sankční funkci náhrady nákladů řízení (srov. kapitola 1.1 této práce). Vztah mezi povinností platit náklady řízení a povinností hradit náklady řízení je pro rozhodování soudem o nákladech řízení zcela zásadní. Nelze však klást automaticky rovnítko mezi náklady účastníkem řízení placenými a těmi, které tomuto budou nebo mohou být přiznány v rámci jejich náhrady. Povinnost platit náhradu nákladů řízení vychází z právní úpravy, která je ovlivněna pravidly obecnými anebo právními zásadami. Jedná se o zásadu (i) zájmovou, (ii) zavinění a (iii) úspěchu ve věci.⁸⁶

Zásada zájmová se promítá v ustanovení § 140 odst. 1 občanského soudního řádu, když: „Každý účastník platí náklady řízení, které vznikají jemu osobně, a náklady svého zástupce.“ Povinnost platit náklady řízení má ten, kdo předmětný procesní úkon činí nebo v jehož zájmu je procesní úkon činěn. Zásada zájmová je též patrna z ustanovení občanského soudního řádu týkajících se povinnosti složit zálohu na náklady důkazů, které účastník navrhl, anebo které soud nařídil o skutečnostech uvedených daným účastníkem, anebo které jsou v jeho zájmu (viz též kapitola 1.2.5 této práce).

⁸⁶ MACKOVÁ, Alena. In: WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. str. 309.

Zásada úspěchu ve věci je základní zásadou pro rozhodování o náhradě nákladů sporného řízení. Je to totiž pouze sporné řízení, ze kterého lze z jeho povahy seznat (ne)úspěch té které strany sporu. Obecně platí, že náhrada nákladů řízení náleží tomu účastníku řízení, který ve věci (plně) uspěl, proti tomu účastníku řízení, který úspěšný nebyl (viz text níže).

Zásada zavinění se uplatňuje při rozhodování o náhradě nákladů řízení jak sporného, tak nesporného. Smyslem a účelem zásady zavinění je sankcionovat ten subjekt, který zavinil vedení řízení, ač v případě, kdyby tento postupoval řádně, by nebylo vedení řízení vůbec potřeba. Náhrada nákladů může být v kontextu zásady zavinění uložena jak účastníkům, tak jejich zástupcům, svědkům, tlumočnickům, znalcům a dalším, jak se podává například z ustanovení § 146 odst. 2 občanského soudního řádu, a to v případě, kdy jejich zaviněním vznikly nadbytečné náklady řízení.

Účastníkům a jejich zástupcům může být uložena i náhrada nákladů, které vznikly náhodou, jenž se jim přihodila. Bude se jednat o náklady, které byly potřebné pro účelné uplatnění práva, avšak byl zmařen účel, pro který byly vynaloženy (srov. ustanovení § 147 odst. 1 občanského soudního řádu). Zaviněním se přitom rozumí porušení procesních povinností. Náhodou se rozumí situace předem nepředvídaná, která však byla příčinou vynaložení nákladu řízení. V této souvislosti se hovoří o tzv. *separaci nákladů* (viz text níže).⁸⁷

2.1. Náhrada nákladů řízení podle úspěchu ve věci

Náhrada nákladů řízení podle úspěchu ve věci, která vychází ze zásady úspěchu ve věci, je typickým institutem, který je při rozhodování o nákladech řízení v rámci konečného rozhodování ve věci aplikován.

Plný úspěch ve věci

Účastníku řízení, který měl ve věci plný úspěch, přiznává soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl. Toto pravidlo je vtěleno do ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu. Úspěchem ve věci se rozumí přiznání nároku anebo naopak jeho zamítnutí v celém rozsahu. Jako plný úspěch je třeba vnímat situaci,

⁸⁷ MACKOVÁ, Alena. In: WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. str. 310.

kdy soud nároku (žalobnímu návrhu) plně a beze zbytku vyhověl. Byl-li nárok představován peněžitým plněním, je plným úspěchem ve věci, když soud rozhodne o přiznání nejen jistiny v plné výši, ale též uplatněného příslušenství.

V případě, že petit žaloby byl konstruován jakožto alternativní, bude se jednat o plných úspěch ve věci tehdy, bude-li soudem vyhověno alespoň jednomu z alternativních požadavků žalobce. Byl-li formulován jako petit eventuální, bude za plný úspěch ve věci považována situace, kdy bude vyhověno soudem buď primárnímu požadavku, nebo je-li tento zamítnut, tak je-li vyhověno v plném rozsahu nároku eventuálně žádanému. V situaci petitu *alternativa facultas* bude mít na posuzování plného úspěchu ve věci toliko petit primární. Je tomu tak proto, že možné uspokojení požadavku alternativně žalobou uplatněného je ponecháno pouze na vůli žalovaného a soud důvodnost takového návrhu žalobce na náhradní plnění sám neposuzuje.⁸⁸

Ústavní soud se k zásadě úspěchu ve věci vyjádřil takto: „*Základní zásadou, která ovládá rozhodování o náhradě nákladů civilního sporného procesu, je zásada úspěchu ve věci, vyjádřená v § 142 odst. 1 o. s. ř. V této zásadě se promítá myšlenka, že ten, kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, by měl mít právo na náhradu nákladů, jež při této procesní činnosti účelně vynaložil, proti účastníku, jenž do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval. Právo úspěšné procesní strany vůči neúspěšné straně řízení na náhradu nákladů vychází ze základního strukturního principu, který se v civilním sporném procesu uplatňuje, tj. ze systému dvou stran v kontradiktorním postavení, v rámci kterého účastníci řízení vystupují jako vzájemní oponenti uplatňující v řízení protichůdné zájmy. Úspěch jedné procesní strany je tak zároveň neúspěchem jejího procesního odpůrce, přičemž každá strana se v mezích daných civilním řádem soudním snaží pomocí přípustných prostředků docílit vlastního vítězství a prohry protistrany. Je-li procesní strana úspěšná, měl by jí její odpůrce nahradit náklady, které přitom účelně vynaložila, neboť by bylo v rozporu s ochrannou funkcí civilního práva procesního, pokud by civilní proces neumožňoval odstranit zmenšení majetkové sféry účastníka způsobené jenom tím, že byl nucen důvodně hájit svá práva, do nichž někdo jiný zasahoval. Takové pojetí civilního procesu by bylo v rozporu s požadavkem plné a efektivní soudní ochrany, a tedy i v rozporu s čl. 90 Ústavy.*“⁸⁹

⁸⁸ VLÁČIL, David. In: SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 99.

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2009, sp. zn. III. ÚS 292/07.

Částečný úspěch ve věci

Měl-li účastník ve věci úspěch jen částečný, soud náhradu nákladů poměrně rozdělí, popřípadě vysloví, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů právo, jak se podává z ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu. Pokud účastník řízení nebyl úspěšný plně, náhrada nákladů se poměrně rozdělí podle poměru úspěchu ve věci žalobce a žalovaného, případně soud nepřizná náhradu nákladů žádnému z účastníků řízení. Toto pravidlo posiluje požadavek, aby účastník řízení nepožadoval přiznání většího nároku, než na který má skutečně podle hmotného práva nárok.⁹⁰

Je logické, že v případě částečného úspěchu si nebudou účastníci řízení hradit náklady řízení navzájem – podle svého úspěchu ve věci. Proto se ta část, která se překrývá, odpočítává. Uvedeno na příkladu: žalobce požadující 10.000 Kč byl úspěšný co do částky 7.000 Kč. Byl tedy úspěšný v 70 % toho, čeho požadoval soudem přiznat. Ve 30 % byl neúspěšný, přičemž neúspěch žalobce je v této věci procesním úspěchem žalovaného. Jelikož 70 % nákladů řízení má hradit žalovaný (jelikož by žalobce úspěšný) a 30 % nákladů řízení má hradit žalobce (jelikož byl žalovaný v této části neúspěšný), matematicky se proti sobě tyto povinnosti hrazení nákladů odečtou navzájem. Tedy 70 % minus 30 %, kdy výsledkem je 40 %. Žalovaný tak bude povinen zaplatit 40 % z celku náhrady nákladů řízení žalobce (a žalobci). Z uvedeného vyplývá, že pokud by byl žalobce stejně úspěšný jako neúspěšný (bylo by mu soudem přiznáno 5.000 Kč), nebylo by možné podle zásady úspěchu ve věci přiznat náhradu nákladů řízení žádné ze stran. Pokud by žalobce byl úspěšný v částce méně než 5.000 Kč (tj. méně než 50 %), byl by to naopak žalobce, kdo by žalovanému měl povinnost zaplatit náhradu nákladů řízení. Pro otázku posouzení částečného úspěchu ve věci je nutné zohlednit též příslušenství jistiny.⁹¹

⁹⁰ BÍLÝ, Martin. § 142 [Náhrada podle úspěchu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-05-02]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

⁹¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 2585/2015, ze kterého se podává: *“Nejvyšší soud dospěl k závěru, že úspěch ve věci při rozhodování o náhradě nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl, se poměruje ve smyslu § 142 o. s. ř. Úspěch účastníka podle § 142 odst. 1 o. s. ř. v řízení o zaplacení peněžitě pohledávky se poměruje i co do úspěchu ohledně uplatněného úroku z prodlení. Nejvyšší soud přijal uvedený právní názor ve shodě s nálezem Ústavního soudu ze dne 30. srpna 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08, v němž Ústavní soud dospěl k závěru, že pokud je předmětem civilního řízení vedle pohledávky též její příslušenství (např. úroky z prodlení), je nutno při rozhodování o náhradě nákladů dle míry úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.) zvážit míru úspěchu v celém sporu, tj. nejen ohledně pohledávky, ale též stran jejího příslušenství.“*

Poněkud problematickým je následné stanovení částky, ve které byl žalobce se svou žalobou úspěšný v případě, kdy například bude soudem uložena žalovanému povinnost zaplatit jistinu v plné výši, avšak bude zamítnut nárok na zaplacení příslušenství – zákonného úroku z prodlení.

Dle Ústavního soudu obecný soud vyčíslí příslušenství k okamžiku svého rozhodování. Tento závěr je však odbornou veřejností kritizován, neb soud sice rozhoduje o příslušenství pohledávky dle skutkového stavu daného k okamžiku vyhlášení rozsudku, avšak toto plnění přisuzuje do blíže neohrazené budoucnosti a nikoli pouze do doby vyhlášení rozsudku. Podle odborné veřejnosti tak Ústavní soud vědomě ignoruje, že bude rozhodnuto i o něčem „navíc“, tj. o úroku z prodlení od doby vyhlášení rozsudku do zaplacení, o němž se neví, zda a kdy nastane.⁹²

Kritice byl podroben i samotný závěr, že se pro posouzení úspěchu ve věci zohledňuje též příslušenství žalované jistiny. Kritici tohoto postupu namítají, že není správná argumentace Nejvyššího soudu, dle které představuje výpočet mimosmluvní odměny podle advokátního tarifu a posouzení úspěchu ve věci dvě zcela odlišné věci.⁹³ Mimo jiné totiž o tento závěr opírá Nejvyšší soud právní názor, že pro posouzení úspěchu ve věci je nezbytné zohlednit též příslušenství pohledávky. Nicméně mezi výší mimosmluvní odměny a případnou náhradou nákladů řízení vzájemný vztah panuje, minimálně v části odměny za zastupování advokátem. Advokátní tarif ve svém ustanovení § 8 odst. 1 stanoví, že pro účely určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství. Pokud tedy nelze promítnout výši příslušenství do výše mimosmluvní odměny, namítají kritici, že se jedná o zakládání nerovnosti v postavení žalobce, aniž by tato sledovala legitimní cíl. Je též poukazováno na to, že podle ustanovení § 6 odst. 1 zákona o soudních poplatcích je základem procentního poplatku cena předmětu řízení, když hodnota příslušenství je brána v potaz pouze v řízeních, kde je příslušenství samostatným předmětem řízení. Na základě těchto premis lze uzavřít, že závěr Ústavního soudu

⁹² SVOBODA, Karel (2011). Nepřiznaný úrok z prodlení a jeho vliv na rozhodnutí o nákladech civilního sporu. *Právní rádce 1/2011*. 27. 1. 2011, str. 12-13.

⁹³ Tento závěr prezentoval Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 33 Cdo 1357/2017, konkrétně pak: „V usnesení ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 2585/2015, v němž se zabýval výkladem ustanovení § 142 odst. 1 a 2 o.s.ř., Nejvyšší soud uzavřel, že úspěch účastníka v řízení o zaplacení peněžité pohledávky se poměřuje i co do úspěchu ohledně příslušenství, tj. uplatněných úroků, včetně úroků z prodlení. Vzal v úvahu i úpravy provedené zákonem č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláškou č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, s tím, že stanovení výše soudního poplatku nebo výše odměny advokáta není totéž, co určení míry úspěchu ve věci.“; touto argumentací se snažil podpořit svůj závěr o tom, že je namístě posuzovat úspěch ve věci též s ohledem na příslušenství pohledávky.

a Nejvyššího soudu o tom, že posuzování míry úspěchu ve věci je nutno zjišťovat s přihlédnutím k příslušenstvím pohledávky, nemusí být vhodný.⁹⁴

I když však měl účastník řízení ve věci úspěch jen částečný, může mu soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu podle ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu. Je zprvu rozboru této problematiky nutné upozornit na sousloví *soud může*. Z tohoto vyplývá, že na tento postup nemá účastník řízení právní nárok.

O nepatrný neúspěch se bude jednat v těch případech, ve kterých se poměr plnění ve vztahu k jeho celku bude pohybovat zpravidla pod 10 %.⁹⁵ O částečný neúspěch se nebude jednat tehdy, kdy je usuzováno na částečné zavinění poškozeným. Za této situace se totiž jedná o zhodnocení předpokladu k náhradě škody (tj. hmotněprávní otázky zavinění) a nikoli o otázku procesního úspěchu.⁹⁶

Možnost rozhodnout o výši nároku na základě úvahy soudu zakotvuje ustanovení § 136 občanského soudního řádu. Tento postup je v souladu s předmětným ustanovením možný, lze-li výši nároku zjistit s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec. Bude se jednat o situace, kdy základ nároku žalobce je dán, ale není možné přesně zjistit či stanovit částku, kterou lze žalobci přisoudit, anebo ji lze zjistit pouze za vynaložení nepoměrných nákladů.

Nejvyšší soud dovodil, že stěžejní pro posouzení, zda bude o náhradě nákladů řízení rozhodováno podle ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, není povaha nároku, ale skutečnost, že co do základu věci měl účastník ve věci plný úspěch a neúspěch se projevil jen ve výši plnění, a to právě a jen proto, že ji na počátku sporu přesně neznal (nemohl znát), a že z tohoto důvodu musela být stanovena pomocí znaleckého posudku.⁹⁷

Problematickou při postupu podle ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu je otázka, z jaké hodnoty sporu je vypočítávána náhrada nákladů řízení, zda z částky uplatněné žalobcem, anebo z částky přiznané soudem. Nejvyšší soud k této problematice uvedl: „*Avšak základem pro určení výše náhrady nákladů*

⁹⁴ HERMANN, Vojtěch. *Náhrada nákladů řízení s ohledem na příslušenství a úspěch ve věci*. Epravo.cz [online]. 7. 7. 2022 [cit. 2023-05-24]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrada-nakladu-rizeni-s-ohledem-na-prislusenstvi-a-uspech-ve-veci-114907.html>.

⁹⁵ BÍLÝ, Martin. *§ 142 [Náhrada podle úspěchu]*. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2015, sp. zn. 25 Cdo 853/2015.

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3306/2015.

řízení při aplikaci tohoto ustanovení není částka požadovaná žalobou, jak se domnívá dovolatelka, nýbrž základem pro ohodnocení tohoto nároku za účelem určení výše náhrady nákladů řízení je až částka přisouzená, a z ní se určuje též odměna advokáta (srov. rozhodnutí býv. Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 24. 6. 1969, sp. zn. 3 Cz 13/69, uveřejněné pod č. 28/1970 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). Je totiž spravedlivé v případě, že žalobce musí výši požadované částky sdělit na základě své úvahy, ač z povahy věci je zřejmé, že výše nároku závisí na znaleckém posouzení (§ 142 odst. 3 o. s. ř.), aby se podkladem stala částka přisouzená, nikoliv požadovaná.“⁹⁸

Za hodnotu sporu v případě aplikace ustanovení § 143 odst. 3 občanského soudního řádu je tedy považována částka přiznaná soudem, nikoli částka uplatněná žalobou. Jedná se o postup odlišný od toho, který je aplikován v případě užití ustanovení § 143 odst. 2 občanského soudního řádu, podle kterého se přiznané náklady řízení posuzují v míře úspěchu vůči nároku uplatněnému žalobou v jeho celé výši.

Neúspěch ve věci vedoucí k přiznání nároku na náhradu nákladů řízení

Na základě výše uvedeného by bylo možné učinit závěr, dle kterého by měl žalovaný nárok na faktickou náhradu nákladů řízení pouze tehdy, byl-li se svou obranou úspěšný ve více než 50 % předmětu sporu. Nárok na přiznání náhrady nákladů řízení má však žalovaný i tehdy, jestliže sice neměl úspěch ve věci, ale současně svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení. Ustanovení § 143 tak modifikuje základní pravidlo vztahující se na rozhodování o nákladech řízení vtělené do ustanovení § 142 občanského soudního řádu.

Předmětné ustanovení umožňuje zohlednit postoj žalovaného k žalobou uplatněnému nároku, jakož i vzájemnou interakci účastníků řízení před zahájením soudního sporu, tj. jakým způsobem žalobce se žalovaným (a naopak) komunikoval ve fázi mimosoudní. Soud je povinen se při rozhodování o náhradě nákladů řízení zabývat též onou fází mimosoudní (předsoudní), přihlídnout ke specifickým

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 25 Cdo 3974/2015.

okolnostem toho kterého případu⁹⁹ a věnovat se časovému sledu úkonů účastníků řízení před zahájením soudního řízení.¹⁰⁰

Jako příklad lze uvést situaci, kdy dojde ze strany žalovaného k porušení hmotného práva, vlivem čehož vznikne žalobci majetková újma. Budoucí žalovaný na nárok vznesený poškozeným (budoucím žalobcem) reaguje tím způsobem, že je připraven veškerou majetkovou újmu nahradit. Budoucí žalobce i přesto zašle budoucímu žalovanému předžalobní výzvu, kterou si budoucí žalovaný vyzvedne až 10. den úložní doby na příslušné pobočce pošty. Žalobce posečkal s podáním žaloby toliko 7 dní tak, jak vyžaduje ustanovení § 142a občanského soudního řádu, a ve chvíli, kdy si žalovaný předžalobní výzvu osobně vyzvedl (kdy se dostala do jeho dispoziční sféry), byla již u místně a věcně příslušného soudu podána žalobcem žaloba na zaplacení. Jelikož žalovaný uplatněný nárok nerozporuje, sdělí k výzvě soudu, že nárok uznává a že je připraven jej zaplatit, nicméně mu není známo platební místo, ačkoli opakovaně žalobce kontaktoval s žádostí o jeho sdělení. Žalobce v této věci bude se svojí žalobou úspěšný (majetková újma mu skutečně v tvrzené výši vznikla), ale existuje zde důvod pro aplikaci ustanovení § 143 občanského soudního řádu, neb z důvodů na straně žalobce nemohl žalovaný jím způsobenou majetkovou újmu nahradit. Byť tedy bude žalobce úspěšný ve 100 % uplatněného nároku, je dán důvod, pro který soud může přiznat nárok na náhradu nákladů žalovanému, neb tento svým chování nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení.

Odborná literatura koncipuje další situaci, při které soud může aplikovat ustanovení § 143 občanského soudního řádu, a to tehdy, kdy se žalovaný brání úhradě dluhu námitkou nedostatku aktivní věcné legitimace žalobce, se kterou je úspěšný. Před vydáním konečného rozhodnutí ve věci však dojde k postoupení oné pohledávky ze skutečného věřitele na žalobce, čímž je nedostatek aktivní věcné legitimace zhojen (a tato skutečnost je zohledněna rozhodnutím podle ustanovení § 107a občanského soudního řádu).¹⁰¹

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2012, sp. zn. II. ÚS 3011/11.

¹⁰⁰ KOVÁŘOVÁ KOCHOVÁ, Ingrid. *Komentář k § 143*. In: ADAMOVÁ, Hana, BÍLKOVÁ, Jana, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: www.aspi.cz.

¹⁰¹ VLÁČIL, David. In: SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 120.

2.2. Náhrada nákladů řízení při zastavení řízení a při uzavření smíru

Podle ustanovení § 146 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu platí, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení podle jeho výsledku, jestliže řízení bylo zastaveno.

Podle ustanovení § 146 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu platí, že obdobně je postupováno v případě, kdy řízení skončilo smírem, pokud v tomto nebylo o náhradě nákladů ujednáno něco jiného.

O zastavení řízení se jedná tehdy, kdy soud ve věci nerozhoduje meritorně, a tedy nelze určit, jak byl ten který účastník řízení ve věci úspěšný. Z tohoto důvodu si primárně nese každý účastník náklady řízení sám. Uvedené však nezabývá soud povinnosti rozhodnout o nákladech řízení z moci úřední ve smyslu ustanovení § 151 odst. 1 občanského soudního řádu.

Jestliže ovšem některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno, je tento povinen hradit náklady řízení. Pokud byl pro chování žalovaného vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je žalovaný povinen hradit náklady řízení v souladu s ustanovením § 146 odst. 2 občanského soudního řádu.

Bere-li podaný návrh na zahájení řízení žalobce zpět, činí tak typicky pro splnění žalované povinnosti žalovaným dobrovolně. Tento postup žalobce zvolit musí, neb pokud by tak neučinil, nebyl by nakonec v předmětném řízení úspěšný, protože žalovaný svou povinnost již splnil, byť až po podání žaloby. Zásada zavinění obecně stanoví, že ten, kdo zaviní, že řízení muselo být vedeno, je povinen k náhradě nákladů řízení. Zavinění se přitom posuzuje toliko z pohledu procesního¹⁰² (tzv. *zavinění procesní*). Z tohoto důvodu bude v popisovaném případě povinen k náhradě nákladů řízení právě žalovaný.

Lze tak shrnout, že žalobce bude mít právo na přiznání nároku na náhradu nákladů řízení zejména tehdy, pokud postupuje procesně zodpovědně, ale naopak žalovaný zvolí přístup liknavý a svévolný, tedy přístup nezodpovědný.¹⁰³

Je nutné konstatovat, že mezi ustanovením § 146 odst. 1 písm. b) a ustanovením § 146 odst. 2 občanského soudního řádu panuje vztah právního předpisu obecného a zvláštního. Obecně tak platí, že při zastavení řízení nemá žádný z účastníků řízení nárok na náhradu nákladů řízení. Pokud zde však existuje důvod vtělený do ustanovení § 146 odst. 2 občanského soudního řádu,

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1912/2015.

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2020, sp. zn. IV. ÚS 682/20.

platí i v tomto případě, že jeden z účastníků řízení bude povinen k náhradě nákladů řízení.

Jelikož je pánem sporu žalobce, je to právě on, kdo z procesního hlediska nese zavinění na zastavení řízení, neboť disponuje žalobou uplatněným nárokem. Jestliže vzal žalobu zpět, pak v situaci, kdy netvrdí a neprokazuje zavinění žalovaného, musí žalobce nahradit náklady řízení, které vznikly vedením sporu žalovanému. Žalobce obecně není povinen specifikovat důvody, pro které bere žalobu zpět. Požaduje-li však v souvislosti se zpětvzetím žaloby přiznání nároku na náhradu nákladů řízení, měl by zdůvodnit, proč si tímto způsobem v řízení počíná, a současně by měl tvrdit a prokázat, že důvod, pro který bylo řízení zastaveno (byl návrh vzat zpět), leží na straně žalovaného.¹⁰⁴

2.3. Separace nákladů řízení

Ustanovení § 147 občanského soudního řádu upravuje situaci, kdy je možné, aby soud účastníkům řízení nebo jejich zástupcům uložil povinnost uhradit náklady řízení, které by jinak nevznikly, jestliže je způsobili svým zaviněním. Stejně tak může tuto povinnost soud uložit tehdy, jestliže tyto náklady vznikly náhodou, která se jim přihodila.

Soud může též uložit svědkům, fyzickým osobám uvedeným v ustanovení § 126a občanského soudního řádu, znalcům, tlumočnickům nebo těm, kteří při dokazování měli nějakou povinnost, jestliže zavinili náklady řízení, které by jinak nebyly vznikly, aby tyto nahradili účastníkům.

Hovoří se o tzv. *zásadě separace nákladů*, podle níž každý zodpovídá za náklady, které v řízení vzniknou zbytečně jeho zaviněním (účastníci navíc i náhodou, která se jim přihodila). Tato zásada se týká náhrady nákladů řízení (nikoliv již placení). O těchto nákladech je rozhodováno bez ohledu na výsledek sporu a úspěch toho kterého účastníka řízení ve věci.¹⁰⁵

Jak výše uvedeno, účastník řízení je odpovědný za jakékoli náklady, které byly vynaloženy nad očekávaný rámec jeho zaviněním nebo dokonce náhodou. Jako nejtypičtější příklad lze uvést nedostavení se účastníka řízení k

¹⁰⁴ VLÁČIL, David. In: SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. str. 124.

¹⁰⁵ BÍLÝ, Martin. § 147 [Separace nákladů řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

soudem nařízenému jednání bez náležité omluvy v situaci, kdy na tomto jednání byl plánován toliko jeho účastnický výslech. Tedy za situace, kdy soud a druhý účastník řízení včetně jeho zástupce jsou připraveni na tento výslech v jednací síni, ale účastník řízení se nedostaví. V takovém případě bude povinen nedostavší se účastník povinen k náhradě nákladů kupříkladu na vzniklé cestovné, promeškaný čas na cestě a ušlý výdělek.

K náhradě zaviněné části nákladů řízení by měl být povinen podle rozhodnutí Nejvyššího soudu též ten žalobce, který sic podal žalobu na zaplacení důvodně, ale po podání žaloby, kdy žalovaný veškeré své závazky zaplatil, tento nechal žalobu zpět a žalovanému tak vznikly nadbytečné náklady (například náklady na dostavení se k soudu).¹⁰⁶

Obdobná situace je i v případě svědků, fyzických osob uvedených v ustanovení § 126a občanského soudního řádu, znalců, tlumočnicků nebo těch, kteří při dokazování měli nějakou povinnost – v případě jejich neomluveného nedostavení se na jednání soudu jsou i tito povinni nahradit účastníkům řízení náklady, které by nebyly bývaly vznikly, pokud by tyto osoby postupovaly řádně. Rozdílem však je, že tyto osoby nebudou zodpovědné za náhodu.

O separaci nákladů řízení rozhoduje soud buď usnesením již v průběhu řízení nebo v závěru ve výroku konečného rozhodnutí. Ve výrokové části vždy musí být explicitně označena osoba, již se povinnost ukládá, a to zejména tehdy, nejedná-li se o účastníka řízení. Ve výroku též musí být uvedeno vadné jednání osoby, které je sankcionováno separací nákladů. To proto, aby nemohlo dojít k (i) záměně ukládané povinnosti anebo (ii) opakovanému ukládání sankce za porušení téže povinnosti.¹⁰⁷

2.4. Moderační právo soudu ve vztahu k náhradě nákladů řízení

V případě, že tu jsou důvody hodné zvláštního zřetele, nebo odmítl-li se účastník bez vážného důvodu zúčastnit prvního setkání s mediátorem nařízeného soudem, nemusí soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat.

¹⁰⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 9. 1997, sp. zn. 2 Cmo 373/95.

¹⁰⁷ BÍLÝ, Martin. § 147 [Separace nákladů řízení]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

Citované ustanovení § 150 občanského soudního řádu umožňuje soudu reagovat na situace, kdy, byť byla jedna strana úspěšnou, a tedy náleželo by této právo na přiznání nároku na náhradu nákladů řízení, nemusí tak soud postupovat. To za situace, kdy (i) existují důvody hodné zvláštního zřetele anebo (ii) účastník odmítne bez vážného důvodu se zúčastnit prvního setkání s mediátorem nařízeného soudem. Podle ustálené judikaturní praxe Nejvyššího soudu je ustanovení § 150 občanského soudního řádu právní normou s relativně neurčitou hypotézou. Tedy právní normou, jejíž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem, ale která přenechává možnost soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy z předem neomezeného okruhu okolností.¹⁰⁸

Existenci okolností hodných zvláštního zřetele přitom soud zkoumá z moci úřední, tedy bez nutnosti, aby se tohoto postupu jakýkoli z účastníků domáhal.¹⁰⁹

Soud při zkoumání, zda existují důvody hodné zvláštního zřetele, přihlíží k poměrům majetkovým, sociálním, osobním, jakož i dalším relevantním důvodům všech účastníků řízení. Před rozhodnutím soudu o využití moderačního práva by měl tento též zvážit možnosti alternativního postupu, například stanovení delší lhůty k plnění nebo rozložení ukládané povinnosti do jednotlivých splátek.¹¹⁰

Jak patrně z dikce předmětného ustanovení, nejedná se o postup, který by mohl účastník řízení po soudu bez dalšího nárokovat. Rozhodnutí, zda soud využije svého moderačního práva, záleží vždy pouze na konkrétních okolnostech daného případu. Rozhodnutí soudu by však mělo být předvídatelné a respektovat rozhodnutí ve věcech skutkově a právně obdobných, samozřejmě by mělo být i řádně odůvodněné. Požadavek na precizní odůvodnění bude dán zejména v těch případech, kdy bude uložena povinnost k náhradě nákladů účastníku řízení, která mnohonásobně převyšuje jeho celkový měsíční příjem.¹¹¹ Současně, existují-li takové okolnosti, které jsou ustanovením § 150 občanského soudního řádu předvídané, nelze toto ustanovení vykládat tak, že i přes tyto okolnosti je možné náhradu nákladů přiznat. Naopak, pokud soud takové okolnosti shledá, je nezbytné, aby se ústavně konformním způsobem vypořádal s jejich dopadem do

¹⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 33 Cdo 4290/2015; srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2018, sp. zn. 32 Cdo 304/2018.

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2008, sp. zn. II. ÚS 446/08.

¹¹⁰ BÍLÝ, Martin. § 150 [Moderační právo soudu]. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck [cit. 2023-06-11]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 648/18.

sféry povinnosti účastníka řízení k náhradě nákladů řízení. Soud je přitom povinen při výkladu předmětného ustanovení občanského soudního řádu mít vždy na paměti účel samotného soudního řízení, tj. poskytování soudní ochrany právům.¹¹²

Je třeba též neopomenout, že moderační právo soudu je mimořádný procesní institut, se kterým je nutno zacházet tomu odpovídajícím způsobem a soudy by jej měly aplikovat spíše zdrženlivě.¹¹³

Při úvaze o tom, zda jde o výjimečný případ a zda tu jsou důvody hodné zvláštního zřetele, přihlíží ustálená soudní praxe zejména k majetkovým, sociálním, osobním a dalším poměrům účastníků řízení, a to nejen účastníka, který by měl náklady řízení hradit, ale také k poměrům oprávněného účastníka, k okolnostem, které vedly k uplatnění nároku u soudu prvního stupně nebo k podání odvolání, k postojům účastníků v průběhu řízení apod. V každém případě závěr soudu o výjimečnosti případu a důvodech hodných zvláštního zřetele pro nepřiznání (snížení) náhrady nákladů řízení se musí opírat o takové zjištěné okolnosti, pro které by v konkrétním případě bylo nespravedlivé ukládat povinnost k náhradě nákladů řízení tomu účastníku, který by měl náklady řízení podle jeho výsledku hradit, a za kterých by zároveň bylo možné spravedlivě požadovat na oprávněném účastníku, aby náklady řízení jím vynaložené nesl ze svého.¹¹⁴

Moderace nákladů řízení, resp. jejich náhrady, by též neměla být, až na výjimečné případy, jakýmsi trestem za postup konkrétního účastníka řízení, který však bude v souladu se zákonem. Například za situace, kdy tento účastník odmítne odpustit žalovanému část nákladů řízení, a soud z tohoto důvodu přistoupí k moderaci nákladů řízení.¹¹⁵

Důvodem pro aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu nemůže být ani situace, kdy je soudu účastníka řízení, kterému by měla být uložena povinnost nahradit jinému účastníku řízení náklady tohoto řízení, líto.¹¹⁶

Aplikace ustanovení § 150 občanského soudního řádu by neměla ani obcházet jiná nákladová pravidla, než je pravidlo zakotvené v ustanovení § 142 občanského soudního řádu. Především by pak neměla tato aplikace nahrazovat

¹¹² Nález Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2008, sp. zn. II. ÚS 446/08.

¹¹³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 10. 2013, sp. zn. III. ÚS 1540/13.

¹¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2082/2017.

¹¹⁵ HOBL, Jaroslav. *Odepření práva na náhradu nákladů řízení podle § 150 OSŘ*. In: FOREJTOVÁ, Monika, ed. *Prozařování principů a zásad ústavního a evropského práva do jiných právních odvětví*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2019. str. 53.

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 5. 2023, sp. zn. III. ÚS 3517/22.

ustanovení § 143 občanského soudního řádu, které obrací náhradovou povinnost, jestliže poražený účastník řízení nezavdal příčinu k podání žaloby.¹¹⁷

Důvodem pro moderaci však může být například složitost sporu vedeného u soudu v dosud neřešené právní problematice.¹¹⁸

Situací, kdy soud využije své moderační právo, bude též případ neschopnosti nalezení správného hmotněprávního výkladu problematiky dopadající na předmětnou věc nalézacím a odvolacím soudem. Je nutno mít na paměti, že i soud je orgánem státu. Je-li výše nákladů řízení vzniklá zastoupením státu advokátem výrazně ovlivněna nesprávným postupem soudu jako orgánu státu spočívajícím v průtazích zaviněných neschopností nalézt správné hmotněprávní řešení sporu, nelze náhradu nákladů řízení státu přiznat v plném rozsahu, byť před soudem za stát jedná jiná jeho složka než soud. Je tomu tak z důvodu, že nelze zcela odhlédnout od jeho hlavní funkce, kterou je výkon státní moci. Pokud je výkon státní moci realizován způsobem, který se dostává do rozporu s ústavně chráněnými právy a tato skutečnost má podstatný vliv na výši nákladů řízení, jedná se o okolnost, kterou musí soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení s použitím prostředků, které mu zákon poskytuje, zohlednit. Takovým prostředkem je přitom ustanovení týkající se moderační výše náhrady nákladů řízení.¹¹⁹

Uvedené se aplikuje za situace, kdy na jedné straně vystupuje jakožto účastník řízení stát nebo jeho organizační složka. Obecně totiž platí, že pakliže jednotlivé (soudní) instance měly na právní kvalifikaci věci odlišné názory (a tedy řízení bylo prodlužováno z důvodu ležícím na straně soudu), nemůže být použito pro ospravedlnění ustanovení § 150 občanského soudního řádu, neboť nelze klást k tíži účastníka řízení (odlišného od státu) skutečnost stojící na straně soudů.¹²⁰

¹¹⁷ PULKRÁBEK, Zdeněk. *Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení.* Bulletin-advokacie.cz [online]. 8. 3. 2019 [cit. 2023-06-13]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-uspechu-novinky-v-rozhodovani-o-nakladech-rizeni>.

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1243/2001.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2008, sp. zn. II. ÚS 446/08.

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 Cdo 704/2016.

2.5. Účelnost vynaložených nákladů

V textu této práce je opakovaně, mj. s odkazem na ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu, konstatováno, že účastník má případně nárok na náhradu nákladů řízení potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva. Co se však rozumí onou účelností vynaložených nákladů?

Ne každý náklad vynaložený účastníkem řízení je účelným, avšak pouze ten, který byl vynaložen účelně, je způsobilý být nákladem řízení jako takovým. Platí, že prohravší účastník řízení nikdy nebude povinen hradit vítězi sporu náklad, který nebyl vynaložen účelně, jelikož jej nelze považovat za potřebný k účelnému bránění nebo uplatňování práva u soudu.¹²¹

Podle právního názoru Ústavního soudu nepůjde o účelně vynaložené náklady například tehdy, pokud stát, který je vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, bude výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášet na soukromý subjekt, jímž bude advokát. Pokud tak stát přesto učiní, pak není důvod pro uznání nákladů, které mu tímto způsobem vznikly, jako účelně vynaložených. Současně tento závěr Ústavní soud upřesňuje, a sice tím, že při aplikaci uvedeného je třeba vždy přihlédnout ke konkrétním okolnostem případu, neboť si lze představit, že předmětem sporu (jehož účastníkem je stát – Česká republika) může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou ústředním orgánem státní správy, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. V takových případech podle názoru Ústavního soudu lze shledat postup orgánu státní správy, který zvolí pro své zastupování advokáta, který se na danou problematiku např. specializuje, za adekvátní. Nicméně je nutno dodat, že i v těchto případech je třeba při rozhodování o povinnosti k úhradě nákladů specifické okolnosti případu řádně odůvodnit.¹²² Tento právní názor převzal též Nejvyšší soud.¹²³

¹²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.

¹²² Nález Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 3246/09; shodně pak Ústavní soud argumentoval např. v odůvodnění nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 nebo v odůvodnění nálezu sp. zn. IV. ÚS 1087/09 ze dne 24. 11. 2009.

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2868/2017.

Soud by tedy neměl o bezúčelnosti vynaložených nákladů rozhodnout bez toho, aniž by veškeré okolnosti řádně posoudil a své závěry pečlivě odůvodnil. Tento postoj lze vyzorovat i z rozhodnutí Ústavního soudu, ve kterém tento uvedl, že účelem judikatury Ústavního soudu není *en bloc* odejmout statutárním městům právo na náhradu nákladů řízení v případě úspěchu ve věci.¹²⁴

Obdobný závěr učinil Ústavní soud v případě statutárního města, které podle názoru Ústavního soudu disponuje specializovanými orgány a odborným aparátem, a lze tedy presumovat existenci dostatečného materiálního a personálního vybavení a zabezpečení k tomu, aby bylo schopno kvalifikovaně hájit svá rozhodnutí, práva a zájmy bez toho, aniž by muselo využívat právní pomoci advokátů. Nebude-li jimi v příslušném řízení prokázán opak, nejsou náklady na zastoupení advokátem nákladem účelně vynaloženým.¹²⁵

Nutno podotknout, že v předmětné věci Ústavní soud explicitně staví své závěry na zjištění, že se jedná o statutární město. Tedy o subjekt, u něhož lze předpokládat vyšší míru finančních prostředků, se kterými disponuje, oproti například obci, ve které bude žít několik desítek obyvatel. Je nezbytné též zmínit, že datací se jedná o nález z roku 2010, tj. z doby, kdy platila přísudková vyhláška (viz kapitola 1.2.4 této práce). Byť zde není přímá spojitost mezi výší nákladů nutných na uhrazení služeb advokáta a účelností vynaložených nákladů statutárním městem v případě, je-li toto město v řízení před soudem zastoupeno advokátem, je možné učinit závěr ten, že k rozhodnutí prezentovanému v předmětném nálezu vedla Ústavní soud i úvaha o faktické výši nákladů na právní zastoupení advokátem v tom kterém řízení před soudem.

Odborná literatura uvádí, že z odůvodnění předmětného nálezu lze uzavřít, že právo na náhradu nákladů nalézacího řízení spočívající v odměně advokáta nelze přiznat nejen státu, statutárním městům a krajům, ale zřejmě ani osobám soukromého práva, a to v případě, že tyto zabezpečují činnost, která na ně byla delegována státem, statutárním městem nebo krajem. Mezi tyto subjekty lze zařadit i právnické osoby soukromého práva, které byly zřízeny za účelem zabezpečení konkrétní služby ve prospěch širšího okruhu osob (typicky městskou veřejnou dopravu nebo distribuující teplo). Takové osoby by tedy v případě, že budou u soudu uplatňovat nárok, který bezprostředně souvisí s výkonem jejich hlavní

¹²⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2016/17.

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09.

činnosti, nebudou mít právo na zaplacení nákladu řízení spočívajícího v nákladu na zastoupení advokátem.¹²⁶

Autor této práce se s tímto právním názorem Ústavního soudu ztotožňuje. Jedná-li se o účastníka řízení, který je personálně a materiálně v rámci své činnosti zajištěn, je na místě, aby nebyl v případě vymáhání nároku bezprostředně souvisejícího s jeho běžnou agendou považován za účelně vynaložený náklad řízení náklad na zastoupení tohoto účastníka řízení advokátem. Ten který subjekt totiž disponuje reálnou možností zajištění kvalifikovaného bránění svých práv u soudu prostřednictvím svých zaměstnanců. To samozřejmě neznamená, že se tento subjekt nemůže nechat při soudním řízení zastoupit advokátem. Podle článku 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Toto právo však nelze zaměňovat s pojmem účelnosti vynaložených nákladů řízení.

¹²⁶ SVOBODA, Karel (2011). Zjevně nespravedlivé náklady řízení v aktuální judikatuře Ústavního soudu. *Jurisprudence* 3/2011. str. 5.

3. Náhrada nákladů řízení ve sporech o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

Problematika náhrady nákladů řízení ve sporech o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví doznala v posledních letech vývoje, který by se dal s trochou nadsázky označit za turbulentní. Ostatně, jedním z cílů této práce je zodpovědět otázku (hypotézu), zda účastník řízení, který je účasten řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, disponuje dostatkem právní jistoty a může s určitou mírou pravděpodobnosti predikovat způsob, jakým bude soud rozhodovat o nákladech takového řízení.

Předem rozboru vývoje přílehlavé judikatury je nezbytné učinit stručný vhled do institutu spoluvlastnictví z pohledu hmotněprávního. Byť si je autor práce vědom, že tématem práce je problematika procesněprávní, nelze podle jeho názoru blíže rozebírat problematiku zrušení a vypořádání spoluvlastnictví z pohledu procesního práva bez toho, aniž by bylo elementárně nastíněno, o jakou problematiku se jedná optikou práva hmotného.

3.1. Spoluvlastnictví

O spoluvlastnictví hovoříme tehdy, náleží-li osobám vlastnické právo k věci společně, přičemž jeho právní úpravu nalezneme v ustanoveních §§ 1115 a následujících občanského zákoníku. Spoluvlastníci se považují za osobu jedinou, a tedy i nakládají s věcí jako jediná osoba. To vše vzhledem k věci jako celku. Každý spoluvlastník má přitom právo k celé věci. Jediné, čím je omezen, je stejné právo k celé věci ostatních spoluvlastníků. Spoluvlastnictví může být vyjádřeno spoluvlastnickým podílem. Tento podíl vyjadřuje míru účasti každého spoluvlastníka na vytváření společné vůle a na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví věci. Ohledně velikosti podílu platí, že vyplývá z právní skutečnosti, na níž se zakládá spoluvlastnictví nebo účast spoluvlastníka ve spoluvlastnictví.

Právní teorie dále vymezuje spoluvlastnictví bezpodílové, kdy každý ze spoluvlastníků je vlastníkem celé věci. Příkladem budiž společné jmění manželů.

Spoluvlastnictví může vzniknout několika způsoby, typicky pak děděním, smlouvou, na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci anebo vydržením.

Spoluvlastnictví požívá stejné ochrany jako vlastnictví. Zde je nezbytné zmínit (na což odkazuje i nejnovější judikatura Ústavního soudu, viz text níže) článek 11 Listiny základních práv a svobod, podle jehož prvního odstavce platí,

že: „Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu“.

Současně je nezbytné zmínit, a koneckonců je toto i základem této práce, pravidlo, podle kterého nemůže být nikdo nucen, aby ve spoluvlastnictví setrval. Toto pravidlo umožňuje každému ze spoluvlastníků, aby tento kdykoli žádal o své oddělení ze spoluvlastnictví tehdy, kdy je předmět spoluvlastnictví rozdělitelný, nebo žádal o zrušení spoluvlastnictví. Podle ustanovení § 614 občanského zákoníku pak platí, že stejně, jako se nepromlčuje například vlastnické právo, se nepromlčuje ani právo domáhat se rozdělení společné věci.

Občanský zákoník presumuje pro zrušení spoluvlastnictví postup spoluvlastníků takový, v rámci kterého dojde ke zrušení spoluvlastnictví dohodou spoluvlastníků. Tato dohoda musí obsahovat ujednání o způsobu vypořádání a v případě nemovitých věcí nebo závodu vyžaduje též písemnou formu.

Občanský zákoník uvažuje tyto způsoby vypořádání spoluvlastnictví:

- (i) rozdělením společné věci,
- (ii) prodejem věci z volné ruky nebo ve veřejné dražbě s rozdělením výtěžku, anebo
- (iii) převedením vlastnického práva k věci jednomu nebo více spoluvlastníkům s vyplacením ostatních.

Současně občanský zákoník konstruuje možnost spoluvlastníka obrátit se s návrhem na zrušení spoluvlastnictví na soud tehdy, pokud se spoluvlastníci na zrušení spoluvlastnictví nedohodnou. Jestliže soud rozhodl o zrušení spoluvlastnictví, je nezbytné, aby též rozhodl o způsobu vypořádání spoluvlastnictví. Primárně soud rozhodne o rozdělení společné věci, a to za situace, pokud je tento postup možný, a pokud se podstatně rozdělením věci nesníží její hodnota. Pokud volí soud zrušení spoluvlastnictví rozdělením společné věci, může též zřídit služebnost nebo jiné věcné právo, vyžaduje-li to řádné užívání nově vzniklé věci bývalým spoluvlastníkem. Není-li však rozdělení společné věci dost dobře možné, přikáže ji soud za přiměřenou náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům. Nastane-li situace, že věc žádný ze spoluvlastníků nechce, nařídí soud prodej věci ve veřejné dražbě. V odůvodněném případě může soud rozhodnout, že věc bude dražena jen mezi spoluvlastníky.

3.2. Povaha řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

Problematicčnost spravedlivého rozhodování o náhradě nákladů řízení v případě řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je dána již samotnou spornou povahou jeho zařazení – jedná se o řízení *sporné* či *nesporné*?

Řízení sporné je považováno za základní druh civilního soudního řízení, při němž jsou projednány a rozhodovány spory mezi subjekty soukromoprávních vztahů. Ve sporném řízení stojí účastníci řízení „proti sobě“ v poměru vzájemných odpůrců a mají protichůdný zájem na výsledku sporu. Sporné řízení je zahajováno zpravidla na základě návrhu na zahájení řízení jednoho z účastníků řízení, mezi nimiž je právo sporné. Ten, který návrh na zahájení řízení podal, se domáhá poskytnutí soudní ochrany svému subjektivnímu právu nebo zákonem chráněnému zájmu (žalobce). V opozici vystupuje žalovaný, který typicky vyvrací tvrzení žalobce a tvrdí, že z jeho strany (žalobcovo subjektivní) právo porušeno nebylo.¹²⁷

Řízení nesporné je pak označení pro civilní soudní řízení, jehož cílem je úprava poměrů účastníků, kteří v jeho rámci nemají postavení vzájemných odpůrců, neb v tomto nejde o řešení sporu. Řízení nesporné se od sporného odlišuje řadou charakteristických znaků, které mají povahu jakýchsi odchylek od řízení sporného. Základním společným znakem nesporných řízení je značný zájem státu na jejich právní úpravě, který se projevuje v řadě procesních forem. Zvýšená ingerence státu do tohoto druhu civilního procesu je patrná například z uplatnění zásady oficiality a zásady vyšetřovací, z vyloučení možnosti uzavřít soudní smír, z vyloučení institutů společenství účastníků i vedlejšího společenství a podobně. Zákon též stanoví pro všechny případy nesporného řízení výlučnou místní příslušnost soudu. V řízení nesporném v neposlední řadě nestojí účastníci v roli dvou proti sobě vystupujících procesních stran. Je nutno zmínit, že účastníkem řízení nesporného může být i jen jediný subjekt. Některá z nesporných řízení může soud zahájit i bez návrhu (například řízení ve věcech péče o nezletilé). A konečně, v řízeních nesporných soud nerozhoduje o náhradě nákladů podle úspěchu ve věci a většina z těchto řízení je osvobozena od soudních poplatků.¹²⁸

¹²⁷ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Řízení sporné*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

¹²⁸ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Řízení nesporné*. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Vztáhneme-li výše uvedené na řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, pak v tomto typu řízení:

- (i) se jedná o řízení zahajované na návrh (viz ustanovení § 1143 občanského zákoníku),
- (ii) řízení podléhá poplatkové povinnosti ve výši 2.000 Kč (viz sazebník poplatků, položka 6, bod 1., který je přílohou zákona č. 549/1991 Sb.),
- (iii) toto řízení nepodléhá zvýšené ingerenci státu,
- (iv) neuplatní se zde zásada vyšetřovací ani zásada oficiality,
- (v) v tomto typu řízení lze uzavřít soudní smír a
- (vi) zákon nestanoví výlučnou místní příslušnost soudu.

Na základě uvedeného by bylo nasnadě uzavřít, že řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je řízením sporným.

Je však nutné zmínit specifika tohoto řízení, kdy:

- (i) všichni účastníci řízení mají fakticky postavení žalobce i žalovaného (byť jsou procesně označováni jako žalobce a žalovaný každý zvlášť), neb řízení může být zahájeno k návrhu kteréhokoli ze spoluvlastníků, a nikoli pouze jednoho legitimovaného z nich,
- (ii) soud při rozhodování o žalobním návrhu není tímto vázán a může tedy rozhodnout i jinak, než je navrhováno (srov. ustanovení § 153 odst. 2 občanského soudního řádu¹²⁹),
- (iii) žádný z účastníků řízení by výsledkem takového řízení neměl po finanční stránce ztratit; účastníci řízení by měli odcházet od soudu s majetkovou hodnotou, se kterou před něj předstoupili; jejich celkový majetek by měl být i po zrušení a vypořádání spoluvlastnictví zachován ve stejné výši jako před realizací zrušení a vypořádání spoluvlastnictví a
- (iv) na základě uvedeného v bodě předchozím platí, že v tomto typu řízení není ani strany vítězné, ani poražené.

Jelikož se jedná o řízení atypické svou povahou, je toto označováno jako tzv. *iudicium duplex*. Pro tento typ sporů jsou charakteristická právě výše zmíněná specifika řízení před soudem. Do této kategorie řadíme mimo jiné též řízení o vypořádání společného jmění manželů nebo o řízení stanovení hranic pozemků. Odborná literatura ve vztahu k pravidlům pro rozhodování o nákladech řízení v tomto typu sporů uvádí, že je typická neaplikace pravidla vtěleného do ustanovení

¹²⁹ Srov. též náleží Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 315/05.

§ 143 občanského soudního řádu, tj. právo neúspěšného žalovaného na náhradu nákladů řízení proti žalobci, jestliže svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení, přestože jeho použití vyloučeno není.¹³⁰

Z odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19 implicitně plyne, že se Ústavní soud spíše přiklání k závěru, že řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví skutečně řízením sporným je. Nicméně je zapotřebí zmínit i opačný názorový proud, který obecně řízení typu *iudicium duplex* označuje za řízení nikoli sporná. Důvodem je zejména to, že proti sobě stojí dvě strany, z nichž jedna musí vyhrát a druhá prohrát.¹³¹

Autor této práce na základě výše uvedeného uzavírá, že řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví by mělo být dle jeho právního názoru považováno spíše za řízení sporné, a to pro převážnou shodnost definičních znaků s tímto typem řízení. Současně platí, že se jedná o specifický typ řízení *iudicium duplex*. Nelze tak hovořit o ideálním zařazení ani do jedné z kategorií řízení sporného anebo řízení nesporného.

3.3. Rozhodování o náhradě nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

S ohledem na nejednoznačný charakter samotného řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je, zejména v posledních letech, vedena debata zaměřující se na problematiku rozhodování o nákladech řízení v tomto řízení.

Rozhodovací soudní praxe, která byla donedávna soudy primárně uplatňována, vychází z dob Československé socialistické republiky, z počátku osmdesátých let minulého století. Podle té je pro rozhodování o náhradě nákladů řízení nutné rozhodovat podle zásady úspěchu ve věci, tedy aplikovat ustanovení § 142 a § 143 občanského soudního řádu (nutno zdůraznit, že již v této době byl platný a účinný do dnešního dne stále platný a účinný občanský soudní řád). Tato rozhodovací praxe uzavírá, že pokud soud vyhověl návrhu žalobce a zrušil spoluvlastnictví způsobem, který byl tímto navrhován, a to i přesto, že se žalovaní bránili anebo navrhovali jiný, nakonec nezvolený, způsob vypořádání

¹³⁰ JIRSA, Jaromír, JANEK, Kryštof. *Komentář k § 143*. In: JIRSA, Jaromír, BERAN, Vladimír, HAVLÍČEK, Karel a kol. *Občanský soudní řád, 2. část: soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-06-25]. Dostupné z: www.aspi.cz.

¹³¹ PULKRÁBEK, Zdeněk. *Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení*. Bulletin-advokacie.cz [online]. 8. 3. 2019 [cit. 2023-06-26]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-uspechu-novinky-v-rozhodovani-o-nakladech-rizeni>.

spoluvlastnictví, není v zásadě žádné překážky pro užití § 142 odst. 1 občanského soudního řádu a přiznání žalobci plné náhrady nákladů řízení. Odlišně by mělo být rozhodováno v situaci, kdy soud rozhodl o způsobu vypořádání zrušeného spoluvlastnictví jiným způsobem, než bylo žalobcem navrhováno. Tato skutečnost totiž opodstatňuje užití ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu. Současně je možné v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví aplikovat ustanovení § 150 občanského soudního řádu. I v tomto typu řízení však platí základní předpoklad, tedy posuzování konkrétních případů podle jejich jedinečných znaků. O nákladech řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví tak musí být rozhodováno s přihlédnutím přístupu jednotlivých účastníků k tomuto řízení, s přihlédnutím k řízení jako celku, a také k tomu, do jaké míry budou jednotliví účastníci řízení dotčeni na svých zájmech konečným rozhodnutím soudu. Zpráva Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 8. 3. 1973, sp. zn. Cpj 8/72, ze které vychází právní názor výše prezentovaný, je aplikovatelná i v dnešních poměrech pro nezměněnou právní úpravu.

Závěry a premisy ve věci rozhodování o nákladech řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, které byly v předmětné zprávě obsaženy, tak byly aplikovány stávajícím Nejvyšším soudem ČR v jeho rozhodovací praxi cca 36 let.

Uvedeme-li výše prezentované na příkladu řešeném soudní praxí¹³²: žalobce se domáhal zrušení a vypořádání spoluvlastnictví k pozemku, jehož součástí byla stavba domu, a k pozemku s funkčním způsobem využití zahrada. V předmětné věci se žalobce domáhal (i) zrušení spoluvlastnictví a (ii) širšího vypořádání spoluvlastnictví, přičemž žádal zaplacení částky ve výši 1.425.000 Kč. Žalovaný navrhoval přikázání předmětných nemovitostí do jeho výlučného vlastnictví proti zaplacení žalobci částku ve výši 1.250.000 Kč na vypořádání spoluvlastnického podílu. Soud prvního stupně vyhověl žalobci v části zrušení spoluvlastnictví, avšak vypořádal zrušené spoluvlastnictví podle návrhu žalovaného, tj. přikázáním nemovitostí do jeho výlučného vlastnictví proti zaplacení předmětné částky. Žalobu v části, ve které se žalobce domáhal po žalované zaplacení částky ve výši 1.425.000 Kč, zamítl. Dále pak soud prvního stupně uložil povinnost žalobci zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení částku ve výši 201.404,50 Kč.

V této části autor práce poukazuje na částku, kterou představuje náhrada nákladů řízení. Již z její výše je zřejmé, že byt' otázka náhrady nákladů řízení není

¹³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2059/2015.

tou, pro které se řízení vede, jedná se o otázku pro účastníky jistě podstatnou. I z tohoto důvodu má autor práce za to, že je namístě věnovat předmětné problematice – nákladům řízení a jejich náhradě v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví – patřičnou pozornost, neb řešení této otázky bude mít zpravidla zásadní dopad do ekonomické sféry účastníků řízení.

Soud prvního soudu v předmětné věci rozhodl o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu, tedy na základě plného úspěchu ve věci. Za plně úspěšnou procesní stranu považoval soud prvního stupně žalovaného, a proto tomuto přiznal právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně při hodnocení úspěchu ve věci vzal v úvahu, že žalobce nejprve požadoval jiný způsob vypořádání. Teprve poté, co žalovaný vznesl námitku promlčení ohledně nároku na širší vypořádání, a soud poskytl účastníkům řízení příslušné poučení, změnil žalobce žalobní návrh tak, že korespondoval s návrhem žalovaného. Dále soud prvního stupně zohlednil, že i tehdy, kdy návrhy účastníků na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví byly totožné, žalobce nepřistoupil na dohodu účastníků ani na schválení soudního smíru a trval na projednání žaloby. Soud prvního stupně za této situace nepovažoval žalobce za úspěšného ve věci zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. Nebyl úspěšný ani v části žaloby na širší vypořádání spoluvlastnictví.

Odvolací soud změnil rozsudek prvního stupně ve vztahu k nákladům řízení tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně. V ostatním ponechal rozhodnutí soudu prvního stupně v jeho podstatných částech nezměněno a rozhodl o nákladech odvolacího řízení tak, že žádný z účastníků nemá právo na jejich náhradu. Je tedy zřejmé, že odvolací soud posoudil otázku úspěchu ve věci jednotlivých účastníků řízení odlišně od soudu prvního stupně. Odvolací soud vycházel z toho, že žalobě na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví bylo zcela vyhověno – proto měl dle odvolacího soudu v této části žalobce plný úspěch. Žalobce však nebyl úspěšný v části širšího vypořádání spoluvlastnictví, přičemž v této části byl úspěšný žalovaný. Odvolací soud na základě tohoto uzavřel, že míra úspěchu žalobce i žalovaného je srovnatelná, a proto rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně ani před soudem odvolacím.

V této věci rozhodoval i Nejvyšší soud, který se vyjádřil k otázce náhrady nákladů řízení. Nejvyšší soud konstatoval, že v dané věci žalobce uplatnil dva nároky, které spolu souvisejí, ale nejsou totožné. Jednak se jednalo o nárok

na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, jednak o nárok na tzv. širší vypořádání spoluvlastnického vztahu. Dále Nejvyšší soud odkazuje na rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 22. září 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11 (na toto rozhodnutí následně opakovaně odkazuje v dalších rozhodnutí řešící téže problematiku jak samotný Ústavní soud, tak i Nejvyšší soud), ve kterém Ústavní soud uvedl, že: „*Základním pravidlem rozhodování o náhradě nákladů řízení o vypořádání společného jmění manželů je zásada úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.). Toto základní pravidlo lze v konkrétním případě korigovat buď nepřiznáním náhrady nákladů řízení žádnému z účastníků, jsou-li pro takový závěr dány důvody hodné zvláštního zřetele (§ 150 o. s. ř.), nebo přiznání náhrady nákladů řízení neúspěšnému žalovanému, jestliže svých chováním nezavdal příčinu k podání žaloby o vypořádání společného jmění manželů (§ 143 o. s. ř.)... vypořádání společného jmění manželů není jediným řízením, v němž mají obě procesní strany postavení žalobců a žalovaných (iudicium duplex), návrh mohou podat obě strany a soud není návrhem vázán.¹³³ Takový charakter má mj. rovněž řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. I v tomto řízení judikatura a literatura vycházejí ze zásady úspěchu ve věci, samozřejmě s tím, že vzhledem k okolnostem případu není vyloučeno použití § 150 o. s. ř. případně § 143 o. s. ř. K tomu srov. Králík, M. Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 257-258, jakož i judikaturu tam citovanou“.* K těmto závěrům Nejvyšší soud v předmětné věci dodal, že i když mezi účastníky řízení není spor o to, že je namístě spoluvlastnictví zrušit, a neshodují se tedy pouze ve způsobu vypořádání, musí se obrátit na soud s žalobou jak na zrušení, tak i vypořádání spoluvlastnictví. To znamená, že předmětem řízení je i nárok na zrušení spoluvlastnictví. Skutečný spor mezi účastníky je však jen ohledně způsobu vypořádání. A právě tuto skutečnost je třeba podle Nejvyššího soudu zohlednit i při rozhodování o nákladech řízení. V takovém případě by podle názoru Nejvyššího soudu posuzování úspěchu v řízení jen podle toho, že to byl žalobce, kdo podal žalobu na zrušení spoluvlastnictví, které bylo v této části vyhověno, bylo zjevně mechanické, formální a odhlíželo by od podstaty sporu mezi účastníky, ke které bylo vedeno

¹³³ Pozn. autora této práce: Nejvyšší soud též dovodil, že řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví lze rozhodnout i rozsudkem pro uznání (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 4272/2007). Rozsudkem pro uznání lze dokonce rozhodnout i za situace, kdy k uznání procesního nároku žalovaným došlo na základě tzv. fikce uznání podle ustanovení § 114b odst. 5 občanského soudního řádu (viz DVOŘÁK, Bohumil. *Lze vydat rozsudek pro zmeškání konstitutivní povahy?*. In: DOBROVOLNÁ, Eva, HAVLÍK, David, KRÁLÍK, Michal a kol (ed.). *Pocta Jiřímu Spáčilovi. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2023, str. 100.)

dokazování. Do rozhodování o nákladech řízení se však nutně nemusí promítnout každá změna postojů účastníků v řízení. Soud musí vycházet z toho, co bylo od počátku mezi účastníky sporné, k čemu bylo vedeno dokazování a jak byl tento spor řešen v konečném rozhodnutí soudu. V některých případech může být posouzení této otázky též na úvaze soudu, kterou je třeba uvést v odůvodnění rozhodnutí.

Postoj a návrhy účastníků řízení, podle nichž Nejvyšší soud hodnotil úspěch toho kterého účastníka řízení, posuzoval s ohledem na to, že soud prvého stupně zrušil předmětné spoluvlastnictví, čímž vyhověl žalobnímu návrhu, se kterým se ztotožnil i žalovaný. Současně Nejvyšší soud zohledňuje vyjádření žalovaného, že se s tímto žalobce nepokusil o uzavření dohody před zahájením soudního řízení. Žalovaný tedy svým chováním nezavdal podle názoru Nejvyššího soudu příčinu k podání návrhu na zahájení řízení.

Mezi účastníky řízení byl od počátku řízení spor pouze o způsob vypořádání předmětného spoluvlastnictví. Soud prvého stupně přikázal předmětné nemovitosti do výlučného vlastnictví žalovaného, což bylo v souladu s jeho návrhem na vypořádání, který uplatnil již ve vyjádření k žalobě a na kterém po dobu vedení řízení setrval. Žalobce naopak zprvu žádal, aby nemovitosti byly přikázány jemu, a tento postoj změnil až při závěrečném jednání. Ohledně tohoto byl proto podle názoru Nejvyššího soudu zcela úspěšný žalovaný.

Ze shora uvedeného vyplývá, že Nejvyšší soud považuje úvahu odvolacího soudu o tom, že žalobce měl plný úspěch, pokud jde o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, jako nesprávnou. Podle Nejvyššího soudu se měl odvolací soud zabývat pro rozhodnutí o nákladech řízení též významnou otázkou, kdo z účastníků zavdal svým chováním důvod k podání žaloby. Odvolací soud navíc o nákladech řízení rozhodl jinak než soud prvního stupně, aniž se zabýval důvody, pro které rozhodl soud prvního stupně tak, jak bylo uvedeno v jeho rozhodnutí. Nejvyšší soud dále přičítá žalovanému jako plný úspěch ve věci zamítnutí žaloby v (kumulované) části, jíž se žalobce domáhal po žalované zaplacení částky ve výši 1.425.000 Kč.

Nejvyšší soud konečně uzavírá, že v předmětné věci podle dosavadních zjištění nebyly splněny podmínky pro přiznání práva na náhradu nákladů řízení žalobci podle ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu, a to pokud jde o žalobu na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. Pokud jde o žalovaný nárok na širší vypořádání, byl žalovaný jednoznačně úspěšný. Za této situace je podle

Nejvyššího soudu závěr o tom, že každý z účastníků měl ve věci částečný úspěch a bylo namístě aplikovat ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu, nesprávný.

Jinými slovy, ze shora prezentovaného usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2059/2015, je zřejmý závěr Nejvyššího soudu o tom, že v předmětné věci byl plně úspěšný žalovaný.

Na předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu je odkazováno v této práci z důvodu, že obdobnou argumentaci užíval Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích opakovaně.¹³⁴

Podle Nejvyššího soudu je tedy při rozhodování o nákladech řízení o zrušení spoluvlastnictví a jeho vypořádání nezbytné pro posouzení úspěchu ve věci alespoň:

- (i) definovat, jaké otázky jsou mezi účastníky řízení sporné a jaké nikoli;
- (ii) zhodnotit na základě toho, co bylo mezi účastníky sporné, který z účastníků řízení měl úspěch ve věci (tedy jak byla tato sporná věc vyřešena soudem v meritorním rozhodnutí);
- (iii) zhodnotit postoj účastníků řízení k vedení řízení jako takového.

Současně je Nejvyšší soud toho právního názoru, že nelze považovat za úspěch ve věci rozhodnutí soudu o zrušení spoluvlastnictví tehdy, je-li na tomto mezi účastníky řízení shoda.

S názorem Nejvyššího soudu, že pokud je žalobě o zrušení spoluvlastnictví vyhověno a toto by bylo považováno za úspěch ve věci, jednalo by se o postup zjevně mechanický a formální, lze jednoznačně souhlasit. Nicméně autor této práce zastává právní názor, že je to právě posuzování úspěchu ve věci na základě jedné a jediné sporné otázky, co činí (činilo) rozhodování o náhradě nákladů řízení v těchto typech řízení přehnaně formalistickým a mechanickým.

Je právem každého spoluvlastníka, aby se rozhodl, že již ve spoluvlastnictví setrvat nehodlá (viz ustanovení § 1140 odst. 1 občanského zákoníku). Naopak neexistuje žádný právní předpis, který by subjektu (spoluvlastníkovi) ukládal povinnost spoluvlastnictví opustit. Posuzování úspěchu ve věci na základě postoje účastníka řízení k (ne)setrvání ve spoluvlastnictví je na samé hranici legitimity, když se jedná pouze o jeho svobodné rozhodnutí. Do pozice, kdy může být na

¹³⁴ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 935/2017 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2017, sp. zn. 22 Cdo 2767/2017.

spoluvlastníka činěn jistý nátlak, je však výkladem shora prezentovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu účastník řízení, který nenavrhuje zrušení spoluvlastnictví, bez dalšího postaven – alespoň co se v otázce budoucího posuzování úspěchu ve věci týče. Pokud nebude souhlasit se zrušením spoluvlastnictví, ale soud jej přesto zruší (a takovýto výsledek – zrušení spoluvlastnictví – bude *de facto* vždy výsledkem žaloby na jeho zrušení, neb, jak uvedeno výše, nikdo nemůže být nucen ve spoluvlastnictví setrvat; výjimku, pro kterou nebude spoluvlastnictví zrušeno, představuje žádání zrušení spoluvlastnictví návrhovatelem v nevhodnou dobu nebo jen k újmě některého ze spoluvlastníků), je na tohoto účastníka řízení pohlíženo jako na neúspěšného v otázce posouzení úspěchu ve věci ve vztahu ke zrušení spoluvlastnictví. Jedinou pragmatickou reakcí žalovaného na žalobu (návrh) na zrušení spoluvlastnictví tak fakticky je se k tomuto návrhu připojit, neb bude-li proti němu brojit, může být a pravděpodobně v budoucnu bude za tento postoj postižen formou povinnosti k úhradě nákladů řízení.

Ona formálnost a mechaničnost spočívá (spočívala) též v samotném pojetí posuzování úspěchu ve věci. Jak shora uvedeno, podle Nejvyššího soudu je nutné úspěch účastníka řízení posuzovat podle toho, jakým způsobem soud vyřeší otázku, o které bylo mezi účastníky řízení fakticky sporu, tj. na jejímž řešení nenalezli shodu. Tento postoj však vede až k absurdním závěrům. Představme si situaci, kdy je vedeno řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví k nemovitosti s odhadovanou hodnotou ve výši 100.000 Kč. Žalobce navrhuje zrušení spoluvlastnictví a jeho vypořádání tak, že bude nemovitost přikázána do jeho výlučného vlastnictví oproti povinnosti zaplacení částky žalovanému. Žalobce má za to, že nemovitost je v hodnotě uvedených 100.000 Kč. Žalovaný bude se zrušením spoluvlastnictví souhlasit, přičemž bude také souhlasit, aby byla nemovitost přikázána do výlučného vlastnictví žalobce. Rozporuje však částku, za kterou by se tak mělo stát, resp. kterou bude povinen žalobce žalovanému zaplatit. Žalovaný se domnívá, že je adekvátní částka ve výši 130.000 Kč. Na základě provedených důkazů soud přisvědčí žalovanému a stanoví hodnotu předmětné nemovitosti v částce 130.000 Kč.

Optikou rozhodnutí Nejvyššího soudu výše prezentovanou by o úspěchu ve věci mělo být rozhodnuto při posouzení toho, že:

- (i) mezi účastníky řízení byla sporná otázka hodnoty nemovitosti; na ostatním našli účastníci řízení shodu;
- (ii) úspěch v řešení sporné otázky měl žalovaný, když požadoval zaplacení částky, která byla nakonec určena soudem a
- (iii) oba účastníci řízení v rozhodnutí spolupracovali a jakkoli jej neobstruovali, jejich postoje byly konstruktivní.

Úspěšným v řízení byl žalovaný, neb jediná sporná otázka byla soudem vyřešena podle jeho návrhu na vypořádání společné věci.

To celé za situace, kdy byl spor veden fakticky jen o částku ve výši 30.000 Kč. Jelikož byl žalovaný úspěšný, je podle rozhodovací praxe shora uvedené namíste rozhodnout za užití ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu. Úspěch ve věci se vztahuje k řízení jako celku, a byť byla sporná otázka minoritní ve vztahu k celému řízení, je žalobce povinen k náhradě nákladů řízení ve vztahu k celému řízení.

Takto vyjevenou situaci by bylo možné považovat až za zjevně nespravedlivé řešení sporu ve vztahu k nákladům řízení.

Nabízelo by se užití ustanovení § 150 občanského soudního řádu. Jedná se však v tomto případě o důvody vhodné zvláštního zřetele? Podle právního názoru autora této práce nikoli. Jak uvedeno v kapitole 2.4 této práce, ustanovení § 150 občanského soudního řádu by mělo být aplikováno soudy co možná nejbezpečněji. Jedná se o právní instrument založený na jeho výjimečnosti, prostřednictvím kterého zákon umožňuje soudu odstranit případnou tvrdost uložení povinnosti k náhradě nákladů řízení za situace, kdy k tomuto postupu jsou zcela jedinečné podmínky. Nemělo by se jednat o nástroj všedního užívání.

Pokud by ve shora popsaném hypotetickém případě soud nepřiznal náhradu nákladů řízení z důvodu hodného zvláštního zřetele, porušil by požadavek na výjimečnost užití tohoto právního institutu. Sporů, jako je ten výše nastíněný, přitom jistě existuje celá řada. O mnoho z nich se jistě vede soudní řízení. Pokud by ve všech obdobných sporech rozhodovaly soudy o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 150 občanského soudního řádu, ztratil by tento institut smysl své existence z pohledu výjimečnosti a zdrženlivosti při jeho užití. Takový postup by byl proti smyslu a účelu existence předmětného zákonného ustanovení.

Odborná veřejnost je právního názoru, že by ustanovení § 150 občanského soudního řádu nemělo být v předmětných řízení užíváno vůbec. Důvod je prostý. Není-li v tomto typu řízení (*iudicium duplex*) úspěchu, není ani neúspěchu. Nelze tedy aplikovat ustanovení § 142 občanského soudního řádu a rozhodnutí soudu o tom, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení, bude odůvodněno zkrátka tím, že jiné kritérium o rozhodování o nákladech řízení, než to obsažené v ustanovení § 142 občanského soudního řádu, zkrátka chybí.¹³⁵

Významné jsou též závěry vtělené do neméně významného usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2882/2016, které se věnuje otázce náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. Tyto jsou následující.

Nejvyšší soud v předmětném řízení setrval na konzistentní a dlouho neměnné judikaturní praxi, přičemž i v rámci odůvodnění rozhodnutí rekapituloval, že při rozhodování o náhradě nákladů řízení ve sporech o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je procesní úspěch ve věci třeba posuzovat podle více hledisek, a sice:

- (i) je třeba vzít do úvahy výsledek řízení a poměřit jej s návrhy stran v průběhu řízení;
- (ii) úspěch ve věci je třeba hodnotit nejen ve vztahu k samotné žalobě, ale i k celému průběhu řízení, k závěrečným procesním stanoviskům účastníků řízení a s případným přihlédnutím k tomu, zda ze strany některého z účastníků řízení nejde o zneužití jeho procesních práv;
- (iii) úspěch v řízení nelze posuzovat jen podle toho, že spoluvlastnictví bylo na základě žaloby zrušeno a žalobce tak byl úspěšný;
- (iv) soud musí vycházet z toho, jaká zásadní otázka byla mezi účastníky sporná, k čemu bylo vedeno dokazování a jak byl tento spor řešen v rozhodnutí;
- (v) jestliže některý z účastníků odmítl před zahájením sporu bez ospravedlnitelného důvodu o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví jednat, a znemožnil tak mimosoudní vypořádání, je třeba vzít do úvahy i tuto skutečnost;

¹³⁵ PULKRÁBEK, Zdeněk. *Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení.* Bulletin-advokacie.cz [online]. 8. 3. 2019 [cit. 2023-07-15]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-uspechu-novinky-v-rozhodovani-o-nakladech-rizeni>.

(vi) rozhodnutí o tom, zda a nakolik byl účastník procesně úspěšný, závisí na úvaze soudu, kterou by případně dovolací soud mohl přezkoumat jen pokud se jedná o zjevnou nepřiměřenost.

Autor práce pro úplnost dodává, že v předmětném sporu, z jehož odůvodnění rozhodnutí výše uvedené závěry vycházejí, se jednalo o zrušení spoluvlastnictví a jeho navrhovaným vypořádání příkázáním předmětných nemovitostí do výlučného vlastnictví žalovaného. Žalovaný souhlasil se zrušením spoluvlastnictví i s navrženým způsobem jeho vypořádání. Mezi účastníky bylo sporu pouze o výši přiměřené náhrady.

Žalobkyně nesouhlasila s obvyklou cenou předmětných nemovitostí stanovenou znaleckým posudkem znalcem prvním. Předložila soudu prvního stupně znalecký posudek zpracovaný znalcem druhým (ve kterém však byla podle soudu určena cena administrativní, nikoli cena obvyklá, a tudíž závěry druhého znalce nebyly pro projednávanou věc přílehlavé) a žádala o zpracování revizního znaleckého posudku, který však potvrdil závěry znaleckého posudku znalce prvního. Naproti tomu žalovaný se závěry znaleckého posudku znalce prvního souhlasil a navrhoval s ohledem na výsledky znaleckého dokazování uzavření soudního smíru. Žalobkyně s uzavřením soudního smíru nesouhlasila a požadovala autoritativní rozhodnutí soudu.

V této situaci Nejvyšší soud přihlédl k postoji žalobkyně před zahájením řízení a dovodil, že dopis žalobkyně adresovaný žalované nelze považovat za pokus zrušit a vypořádat spoluvlastnictví mimosoudní dohodou, když žalobkyně pouhé čtyři pracovní dny po jeho odeslání podala žalobu.

Na základě výše uvedeného Nejvyšší soud dospěl k závěru, že nepřiznal-li odvolací soud náhradu nákladů řízení žádnému z účastníků, není jeho úvaha zřejmě nepřiměřená a napadené rozhodnutí není způsobilé podrobit kasaci ze strany Nejvyššího soudu.

Je tak nutné se věnovat rozhodnutí soudu prvního stupně v části rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, neb toto bylo odvolacím a dovolacím soudem aprobováno.

Soud prvního stupně uzavřel, že žádný z účastníků řízení nemá nárok na náhradu řízení z důvodu, že způsob, kterým soud prvního stupně zrušil a vypořádal spoluvlastnictví, navrhovala žalobkyně již v žalobě a žalovaný s ním souhlasil. V otázce rozhodnutí o náhradě nákladů řízení však dospěl soud prvního stupně k závěru, že každý z účastníků dosáhl částečného úspěchu ve věci,

neboť oba požadovali zrušení podílového spoluvlastnictví a přikázání předmětných nemovitostí do výlučného vlastnictví žalovaného. Soud prvního stupně uvedl, že nelze označit žádného z účastníků řízení za plně procesně úspěšného, neboť tito nekonkretizovali svůj nárok na vypořádací podíl absolutní částkou a vymezili ho pouze s ohledem na cenu určenou znalcem. Soud prvního stupně též přihlédl ke skutečnosti, že žalobkyně nebyla ochotna se dohodnout a požadovala autoritativní rozhodnutí soudu. Z těchto důvodů soud prvního stupně nepřiznal žádnému z účastníků náhradu výše uvedených nákladů řízení s odkazem na ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu.

Autor této práce se pozastavuje nad soudem aplikovaným zákonným ustanovením, které směřuje na situace, kdy je účastník řízení úspěšný jen částečně. Žalobkyně byla úspěšná se svým návrhem na zrušení spoluvlastnictví, se svým návrhem na způsob jeho vypořádání a též s částkou, kterou je povinna žalovaná žalobkyni zaplatit (byť byla hodnota stanovena znalecky). Autorovi práce tak není zřejmé, v čem spočíval částečný neúspěch žalobkyně. Není zřejmé, jak blíže by měl žalobce specifikovat svůj nárok na zaplacení částky požadované po žalovaném, než jeho „pouhým“ vymezením s ohledem na cenu určenou znalcem. Touto optikou by tak byl žalobce úspěšný plně.

Je-li žalobkyni vytýkáno, že neuzavřela v soudním řízení smír, ale rozhodla se pro vynesení autoritativního rozhodnutí soudu, jedná se toliko o rozhodnutí žalobkyně, které s úspěchem ve věci nemůže mít ničeho společného.

A konečně konstatování, že se žalobkyně nepokusila o dohodu s žalovanou před podáním žaloby, resp. tento dopis zaslala žalované pouhé čtyři pracovní dny před podáním žaloby, též není skutečností, podle které lze poměřit úspěch ve věci. Tím spíše za situace, kdy zaslání předžalobní výzvy není obligatorní pro přiznání náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, viz kapitola 1.2.4 této práce.

Podle autora této práce, který, nutno konstatovat, vychází toliko z odůvodnění předmětného rozhodnutí Nejvyššího soudu, byla žalobkyně ve věci plně úspěšná a soud tedy měl o nákladech řízení rozhodovat podle ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu.

Pokud měl soud za to, že by se jednalo o postup neadekvátní s ohledem na tento konkrétní případ, mohl užít pro rozhodnutí o nákladech řízení ustanovení § 150 občanského soudního řádu. Tento postup by však vysoce pravděpodobně

kolidoval se shora uvedeným, a sice výjimečností tohoto institutu, a tedy se zdrženlivostí při jeho užívání soudy.

Měl-li soud snad za to, že žalovaná nezvadala svým chováním příčinu k podání návrhu na zahájení řízení (a neměla úspěch ve věci), mohl žalované přiznat právo na náhradu nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 143 občanského soudního řádu.

Autor této práce se též zamýšlí nad shora uvedeným bodem (vi) shrnutí rozhodnutí Nejvyššího soudu, resp. nad posuzováním úspěchu ve věci podle předmětného rozhodnutí Nejvyššího soudu.

Podle tohoto totiž *rozhodnutí o tom, zda a nakolik byl účastník procesně úspěšný, tak závisí na úvaze soudu*. Tento závěr se ostatně implicitně podává i z výše rozebírané zprávy Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 8. 3. 1973, sp. zn. Cpj 8/72.

Do změny rozhodovací praxe v otázce náhrady nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví tak, jak o této bude pojednáváno níže, byla předmětná judikatura ustálena *de facto* 36 let na závěru, že konečné rozhodnutí o tom, zda vůbec a případně nakolik byl ten který účastník řízení úspěšný, závisí na úvaze soudu, kterou lze přezkoumávat pouze z hlediska zjevné nepřiměřenosti.

V kontextu uvedeného pokládá autor této práce otázku: *Je naplněna premisa předvídatelného postupu soudu v řízení podle ustanovení § 6 občanského soudního řádu? Je takový postup v souladu s legitimním očekáváním účastníka řízení?*

Účastník řízení, který se rozhoduje, zda se obrátí na soud s návrhem na zahájení řízení, kterým bude žádat zrušení spoluvlastnictví a jeho vypořádání, nemůže objektivně zhodnotit svůj postoj s ohledem na případnou budoucí povinnost k náhradě nákladů řízení. I pokud tento hypotetický účastník řízení bude postupovat řádně, konstruktivně, nebude nikdy disponovat jistotou, že soud rozhodne o vypořádání zrušeného spoluvlastnictví způsobem, který navrhoval. Je tomu tak již jen z titulu, že soud není návrhem účastníků řízení vázán. Může tak nastat situace, že účastník řízení, který žádá zrušení a vypořádání spoluvlastnictví k nemovitosti, a který se tuto připravoval rekonstruovat, nakonec veškeré naspořené finanční prostředky bude muset vynaložit na uhrazení náhrady nákladů řízení protistraně. To celé kvůli závěru, že *konečné rozhodnutí o tom, zda a nakolik byl účastník procesně úspěšný, závisí na úvaze soudu*. Konečnou úvahu soudu totiž

nelze nikdy predikovat, byť by tato úvaha měla vycházet z ustálené judikaturní praxe Nejvyššího soudu.

Je pravdou, že soud by měl postupovat v řízení předvídatelně. Soud může vyjavit svůj názor na úspěch ve věci již v průběhu řízení – to však za situace, že již existuje konkrétní představa o způsobu vypořádání zrušeného spoluvlastnictví. I pokud by snad soud svůj předběžný právní názor účastníku řízení poskytl, formuluje jej až při zahájeném řízení. Tedy za situace, kdy již právní zástupci účastníků řízení, advokáti, činili úkony právní služby jakožto náklad řízení (viz kapitola 1.2.4 této práce), kteréžto budou způsobilé k jejich nárokování po neúspěšném účastníku řízení.

Autor této práce tak zastává právní názor, že podle výše uvedené judikaturní praxe Nejvyššího soudu, která byla založena právním názorem prezentovaným ve zprávě Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 8. 3. 1973, sp. zn. Cpj 8/72, účastník řízení nedisponuje (nedisponoval) dostatečnou právní jistotou v otázce posuzování úspěchu v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, když toto bylo založeno na úvaze soudu, která vycházela z vodítek daných judikaturní praxí dovolacího soudu.

Pro úplnost je nezbytné uvést, jakým způsobem je stanovena výše tarifní hodnoty, od níž se následně odvíjí výpočet sazby za jeden úkon právní služby v případě, že je účastník řízení zastoupen advokátem.

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že je nutné primárně vycházet z ustanovení § 8 odst. 1 advokátního tarifu.¹³⁶ Podle tohoto ustanovení platí, že pokud není stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu cena věci v době započetí úkonu právní služby. Teprve za situace, kdy nelze hodnotu věci vyjádřit v penězích, či případně ji lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi, je nutné za tarifní hodnotu věci považovat fixní tarifní hodnotu podle ustanovení § 9 advokátního tarifu.

Aplikace ustanovení § 9 odst. 1 advokátního tarifu je tak možná jen za situace, pokud nelze zjistit hodnotu věci, která je předmětem sporu, nebo ji lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi. Je-li však předmětem řízení nemovitá věc, je z povahy také ocenitelná. Proto u nemovité věci nelze v zásadě hovořit o její neocenitelnosti.¹³⁷

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. 30 Cdo 1021/2015.

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. IV. ÚS 1332/07.

Hodnotu věci podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi například tehdy, jestliže z obsahu spisu není zřejmý žádný právně relevantní podklad týkající se hodnoty nemovitosti a zjišťování hodnoty věci by znamenalo prodloužení sporu ve vazbě na neúčelné náklady, jež by musely být vynaloženy v souvislosti s odborným posouzením skutečností rozhodných pro zjištění hodnoty.¹³⁸

Tarifní hodnota věci bude stanovena zpravidla v návaznosti na ocenění věci (nemovitosti), o níž je řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví vedeno.¹³⁹

Je tedy zřejmé, že výše odměny právního zástupce účastníka řízení, která je součástí (druhem) nákladů řízení podle ustanovení § 137 odst. 1 občanského soudního řádu, může dosahovat značných částek, přičemž neúspěšný účastník řízení bude povinen k jejich náhradě.

3.3.1. Změna v posuzování náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví zapříčiněná nálezovou judikaturou Ústavního soudu

Změnu v problematice rozhodování o náhradě nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví přineslo až rozhodnutí Ústavního soudu z roku 2019, konkrétně nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19.

V předmětné věci se jednalo o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k nemovitostem – domu a pozemku. Návrh na zahájení řízení podali dva ze tří spoluvlastníků předmětné nemovitosti. Oba žalobci argumentovali, že mají k nemovitosti blízký vztah, což však nelze tvrdit o straně žalované. Žalobci se pokoušeli o dohodu se stranou žalovanou předem zahájení řízení před soudem. Dohoda však mezi spoluvlastníky uzavřena nebyla. Žalobci tak navrhli, aby soud rozhodl o zrušení spoluvlastnictví a jeho vypořádání tak, aby předmětnou nemovitost přikázal do podílového spoluvlastnictví žalobců a stanovil těmto povinnost uhradit straně žalované částku určenou rozhodnutím soudu. Žalovaný souhlasil se zrušením spoluvlastnictví, avšak navrhoval, aby nemovitost byla přikázána do jeho výlučného vlastnictví a byla mu uložena povinnost zaplatit žalobcům soudem určenou částku jako náhradu za vypořádání. V rámci

¹³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2648/2015.

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. 22 Cdo 1745/2017.

závěrečného návrhu při řízení před soudem prvního stupně jeden ze žalobců navrhl, aby nemovitost byla přikázána do jeho výlučného vlastnictví oproti poskytnutí náhrady ve výši 700.000 Kč pro žalovaného a druhého žalobce. Druhý žalobce navrhl přikázání jedné z nemovitostí do svého výlučného vlastnictví, případně pak ponechal způsob vypořádání na úvaze soudu. Žalovaný navrhl přikázání nemovitosti do svého výlučného vlastnictví. K problematice náhrady nákladů řízení žalovaný uvedl, že s ohledem k poměru úspěchu účastníků řízení ve věci je toho názoru, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Soud prvního stupně předmětné spoluvlastnictví zrušil a nemovitosti přikázal do vlastnictví žalovaného. Žalovaného přitom zavázal povinností zaplatit oběma žalobcům po 650.000 Kč a ve vztahu k povinnosti náhrady nákladů řízení vyřkl, že nikdo nemá právo na náhradu nákladů řízení. Oba žalobci však byli povinni nahradit náklady řízení státu společně a nerozdílně, přičemž část nákladů vůči státu musí uhradit též žalovaný. O nákladech řízení tak soud prvního stupně rozhodl za užití ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu, jelikož předmětné spoluvlastnictví soud zrušil, avšak vypořádal jej jinak, než žalobci navrhovali. Soud prvního stupně mimo jiné odkazuje ve svém rozhodnutí na rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 28. 3. 1980, sp. zn. 3 Cz 4/80. Tento odkaz svědčí o dlouhotrvající konstantní judikatuře, která byla po desetiletí v otázce náhrady nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví užívána, jak jest popsáno shora v textu. Soud prvního stupně při rozhodování o náhradě nákladů řízení přihlédl k tomu, že žalobci před zahájením soudního řízení nabídli žalovanému vypořádání spoluvlastnictví tak, že výlučným vlastníkem předmětné nemovitosti bude žalovaný oproti poskytnutí přiměřené náhrady.

Proti rozsudku podal žalovaný odvolání, které směřovalo pouze do výroku rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým mu byla uložena povinnost zaplatit jednomu z žalobců soudem určenou částku ve výši 650.000 Kč. Žalovaný namítal, že vypořádání spoluvlastnictví vůči tomuto žalobci již historicky proběhlo.

Odvolací soud považoval odvolání směřované proti výše specifikovanému výroku za odvolání proti celému rozsudku, když všechny výroky ve věci samé jsou na sebe závislé.

Odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně změnil zejména tak, že prvému žalobci (tj. tomu, kterému měl dle žalovaným napadeného výroku žalovaný uhradit částku ve výši 650.000 Kč), uložil povinnost nahradit žalovanému náhradu nákladů řízení ve výši přesahující částku 184.000 Kč. Ve vztahu mezi

druhým žalobcem a žalovaným odvolací soud rozhodl, že nikdo nemá právo na náhradu nákladů řízení, avšak žalovaný má povinnost nahradit druhému žalobci náklady odvolacího řízení.

Není bez zajímavosti, že odvolací soud shledal odvolání žalovaného ve věci samé jako nedůvodné. Jelikož však nepovažoval za správně posouzenou otázku soudem prvního stupně problematiku náhrady nákladů řízení, rozhodl o nákladech znovu a podstatně odlišněji od toho, jak se k těmto postavil soud prvního stupně.

Odvolací soud uzavřel, že jelikož první žalobce navrhoval přikázání předmětných nemovitostí do svého výlučného vlastnictví a žalovaný naopak navrhoval jejich přikázání do svého výlučného vlastnictví, byl před soudem prvního stupně úspěšný právě žalovaný, když soud prvního stupně rozhodl o přikázání nemovitosti do vlastnictví žalovaného. Žalovaný byl stejně úspěšný jako druhý žalobce, když žalovaný byl úspěšný co do způsobu vypořádání zrušeného spoluvlastnictví a druhý žalobce byl úspěšný co do výše poskytnutí přiměřené náhrady.

Proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu podal první žalobce ústavní stížnost, kterou Ústavní soud shledal důvodnou.

Ústavní soud zdůraznil, že řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je nezbytné vnímat optikou základního práva na ochranu vlastnictví tak, jak je vtěleno do článku 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Vlastnické právo totiž, jak jest uvedeno shora v textu této práce, obsahuje též právo přestat být vlastníkem, tedy věc opustit či zcizit. Ústavní soud se v předmětném rozhodnutí věnuje procesnímu charakteru řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, přičemž má tento charakter řízení tzv. *iudicium duplex*, jak je popsáno shora v textu této práce.

Ústavní soud konstatuje, že jelikož účastníci řízení nemohou přesně předvídat konkrétní rozhodnutí soudu, ale naopak každý z účastníků řízení, který má odlišný návrh na vypořádání zrušeného spoluvlastnictví, přičemž tento může mít rozumný a přesvědčivý základ, a všichni účastníci řízení (spoluvlastníci) mají postavení jak žalobců tak žalovaných a v řízení se jedná o rovném vlastnickém právu všech účastníků řízení, bude se jevit jako spravedlivé východisko pro rozhodování o nákladech řízení, aby si tyto každý nesl sám a nebyl povinen hradit náklady jiného spoluvlastníka. Jiný postup je možný pouze tehdy, byly by pro tento dány zvláštní důvody.

Tento závěr Ústavního soudu je přelomový s ohledem na dikci zprávy Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 8. 3. 1973, sp. zn. Cpj 8/72, ze které bylo v rozhodovací praxi obecných soudů, kterážto byla potvrzena i rozhodovací praxí soudů vrcholných, vycházeno. Ústavní soud uzavírá, že by mělo být naopak pravidlem, že v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví žádný z účastníků řízení nebude mít právo na náhradu nákladů řízení.

Jinými slovy, Ústavní soud zapovídá paušální rozhodování o náhradě nákladů řízení v těchto typech řízení podle zásady úspěchu ve věci. Naopak, každý účastník řízení, spoluvlastník, by si tyto náklady měl nést sám. Rozhodování o nákladech řízení nemá být nadále posuzováno s ohledem na způsob vyřešení sporné otázky soudem panující mezi účastníky. Dosavadní způsob rozhodování o náhradě nákladů řízení označuje Ústavní soud dokonce za příliš formalistický, mechanický a neodpovídající charakteru předmětného typu řízení.

Je na obecných soudech, aby v konkrétním řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví tyto posoudily, na základě jakého ustanovení příslušného zákona je třeba rozhodnout o nákladech řízení. Je možné, aby soud zohlednil i širší okolnosti daného případu, a to včetně toho, že se například účastníci ohledně předmětu řízení alespoň částečně shodli, jaký byl procesní postup a stanoviska jednotlivých účastníků v průběhu řízení, nebo jaké bylo (pokud vůbec) mimosoudní jednání spoluvlastníků před zahájením řízení.

V daném případě, kdy jak první žalobce, tak žalovaný, podložili své rozdílné návrhy na způsob vypořádání spoluvlastnictví relevantními a přesvědčivými důvody, přičemž soud není těmito návrhy vázán, bylo pouze na soudu, pro jaký způsob vyřešení se nakonec rozhodne. Pro posouzení náhrady nákladů řízení mělo relevanci, že se všichni účastníci řízení shodli alespoň na části vyřešení předmětného řízení. Za této situace bylo rozhodnutí odvolacího soudu ohledně nákladů řízení shledáno Ústavním soudem jako odporující právu na ochranu vlastnického práva, a tedy i jako protiústavní.

Pro úplnost autor práce doplňuje, že Ústavní soud v předmětném rozhodnutí ve věci přezkumu rozsudku soudu prvního stupně odvolacím soudem širěji, než jak bylo koncipováno podané odvolání, uvádí, že byt' žádný z výroků rozsudku nemohl nabýt odděleně právní moci, nemění tato okolnost ničeho na tom, že odvolací soud měl přistupovat k možnosti změny rozhodnutí o nákladech prvostupňového rozhodnutí, kterou nikdo nežádal, nanejvýš zdrženlivě.

3.3.2. Navazující nálezková judikatura Ústavního soudu aneb došlo skutečně ke změně ve způsobu posuzování náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví?

Na základě výše uvedeného by bylo snadné uzavřít, že se rozhodovací praxe pod vlivem nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, ustálila v názoru, že v případě rozhodování o nákladech řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je zpravidla nutno rozhodovat tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, a to pro výjimečnost procesního pojetí tohoto řízení. Ústavní soud však v náhledu na předmětnou problematiku jednotný není.

Ústavní soud nálezem ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20, rozhodoval o ústavní stížnosti stěžovatelky, která namítala, že se odvolací soud rozhodl v rozporu s výše prezentovaným nálezem Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, když nerespektoval jeho závěry týkající se posuzování a rozhodování o náhradě nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

Ústavní soud předmětnou ústavní stížnost zamítl společně s argumentací, která je hodna bližšího rozboru. Ústavní soud uvádí, že je, stejně jako všechny orgány, vázán vlastními nálezy, ledaže dojde k jejich překonání zákonem předepsaným způsobem, tj. postupem podle druhé věty ustanovení § 13 nebo podle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu.

V nyní posuzované věci to znamená, že nyní rozhodující III. senát Ústavního soudu je vázán nálezem Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11. V tomto Ústavní soud uvedl, že základním pravidlem rozhodování o nákladech řízení je zásada úspěchu ve věci podle ustanovení § 142 občanského soudního řádu, a to i v těch řízeních, která mají povahu tzv. *iudicii duplicis*, a to včetně řízení o vypořádání podílového spoluvlastnictví. Jinými slovy, že je nutné rozhodovat o náhradě nákladů řízení podle jiných pravidel – platících ona dlouhá desetiletí – a nikoli podle nálezu Ústavního soudu výše prezentovaného, který rozporuje rozhodování o náhradě nákladů řízení v těchto typech řízení podle zásady úspěchu ve věci.

Pokud odvolací soud rozhodoval v rozporu s nálezem Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, ale naopak rozhodoval v souladu s nálezem Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11, jedná se o postup ústavně konformní.

III. senát Ústavního soudu se předmětnému rozporu mezi svou nálezovou judikaturou věnoval s tím, že uzavřel: *„III. senát Ústavního soudu si je vědom, že nálezem sp. zn. II. ÚS 572/19 bylo v obdobné věci konstatováno porušení základních práv tehdejší stěžovatelky v důsledku rozhodnutí o nákladech řízení dle kritéria úspěchu ve věci. Ovšem názor vyslovený v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 (který nálezem sp. zn. II. ÚS 572/19 předcházel) lze překonat jen postupem dle věty druhé § 13 nebo dle § 23 zákona o Ústavním soudu. II. senát tak nepostupoval, a názor vyslovený v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 tudíž nepřekonal. Tento názor je nadále závazný pro všechny orgány i osoby, včetně obecných soudů, které jej musejí následovat, dokud nebude zákonem předvídaným způsobem překonán. [...] Proto nezbyvá než přistoupit k „ústavně konformnímu výkladu“ daného nálezu a navzdory některým jeho větám v odůvodnění (k obecné možnosti odchýlit se od jazykového výkladu srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 190/15 ze dne 13. 9. 2016) ho vyložit tak, že reagoval na zcela specifickou situaci nastalou v konkrétní věci, která naprosto výjimečně vyžadovala odhlédnout od kritéria úspěchu ve věci, což nález sp. zn. I. ÚS 1441/11 umožňuje. [...] Na uvedeném nic nemění povaha řízení o vypořádání spoluvlastnictví. Výrokem o nákladech není účastník „sankcionován“ za to, že nechce být vlastníkem. Smyslem rozhodování o nákladech není sankce, nýbrž promítnutí skutečnosti, že souzení stojí účastníky i stát peníze. Spoluvlastnictví ostatně nemusí být rozděleno pouze soudem, nýbrž i dohodou. Soudní cesta je volena tehdy, nemohou-li se spoluvlastníci na rozdělení shodnout. Je v souladu se zákonem i ústavním pořádkem, jestliže za této situace náklady řízení zásadně nese ten, jenž byl v řízení neúspěšný, přičemž je primárně na obecných soudech, aby posoudily, který z účastníků procesního úspěchu skutečně dosáhl. Takové řešení se ostatně jeví i rozumnější oproti situaci, kdy by spoluvlastník mohl být druhou stranou několik let vláčen po soudech bez práva na náhradu nákladů řízení, ačkoli dlouhodobě prosazoval řešení, které i soud shledal nejvhodnějším a k němuž nebylo mimosoudně přistoupeno jen pro nesouhlas protistrany.“*

Byť autor práce je srozuměn s důvody argumentace poskytnuté v citovaném nálezem Ústavního soudu, nelze se s těmito bez dalšího ztotožnit. Je pravdou, že chce-li senát v souvislosti se svou rozhodovací činností dospět k právnímu

názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu, má tuto otázku předložit k posouzení plénu Ústavního soudu. Je též pravdou, že tímto postupem II. senát Ústavního soudu nepostupoval.

Na druhou stranu je zcela odlišným přístupem ke skutkově i právně shodné věci Ústavního soudu bezprecedentně zasahováno do právní jistoty nejen stěžovatelů v řízeních před Ústavním soudem, ale též je zasahováno do právní jistoty adresátů právních norem jako takových, tedy *de facto* do právní jistoty všech účastníků řízení před soudem v rámci řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (resp. v řízeních typu *iuducium duplex*).

Autor této práce se v této části nevěnuje rozboru kladů a záporů setrvání na několik desítek let ustálené rozhodovací praxi v otázce náhrady nákladů řízení v předmětných typech řízení, ale toliko odkazuje na úvodní část kapitoly 3.3 této práce.

Na tomto místě je nezbytné zabývat se důsledky rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20.

Předmětné rozhodnutí nejenže zasahuje do právní jistoty a legitimního očekávání účastníků řízení, ale též je problematický jeho výklad v kontextu práva na náhradu nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

Jakým způsobem má být tedy obecnými soudy rozhodováno? Mají i nadále vycházet a respektovat dlouholetou ustálenou rozhodovací praxi, nebo mají vycházet z významného rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, a dále o nákladech řízení rozhodovat v souladu s tímto?

A jak se mají soudy vypořádat se závazností nálezů Ústavního soudu?

Sám Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 14. 10. 2002, sp. zn. II. ÚS 355/02 uvádí, že: „*Pokud tedy Ústavní soud rozhoduje v individuálních případech, jsou jeho nálezy závazné pouze ve smyslu kasačním, avšak nikoli ve smyslu precedenčním. V těchto případech tedy obecná závaznost rozhodnutí Ústavního soudu dána není, přestože přece jen nepřímou – svou propracovaností a povahou argumentace – by měla judikatura Ústavního soudu rozhodovací praxi obecných soudů v oblasti ústavnosti usměrňovat. Pro precedenční působení nálezů Ústavního soudu neexistuje pozitivně právní podklad, když pomíneme problematický čl. 89 odst. 2 Ústavy. (Šimíček, V.: Ústavní stížnost, Linde Praha, a. s., 2001, s. 267 an.). Rozhodnutí Ústavního soudu v individuálních věcech tedy z tohoto pohledu nejsou obecně závazná, ale jsou závazná pouze v daném individuálním případě, i když v praxi právní názor v nich uvedený má nepochybně nemalý význam při*

rozhodovací činnosti obecných soudů v obdobných případech. Judikatura Ústavního soudu zavazuje rovněž samotný Ústavní soud. Z čl. 89 odst. 2 Ústavy vyplývá, že také senát Ústavního soudu je plně vázán nálezy tohoto soudu, s výjimkou případu uvedeného v ust. § 23 zák. č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.“

Do jisté míry se podle názoru autora této práce jedná o popření Ústavního soudu sebe samým. Na jedné straně v případě, že se zamýšlí ten který senát odchýlit od právního názoru vysloveného v nálezu Ústavního soudu, má tento senát předložit otázku k posouzení plénu. Na druhé straně, jak uvedeno v citovaném usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 10. 2002, sp. zn. II. ÚS 355/02, mají i rozhodnutí Ústavního soudu v individuálních věcech nemalý význam při rozhodovací činnosti obecných soudů v obdobných případech.

S pravděpodobností hraničící s jistotou se tak jedná o dva právní názory zastávané různými senáty napříč Ústavním soudem. Na straně jedné stojí názorová linie zastávající dosavadní pojetí rozhodování o nákladech řízení, na straně druhé pak názorová linie volající po jeho změně.

Nerespektuje-li senát vrcholového soudu zákonem předvídaný postup v případě, že dospěje k jinému právnímu názoru, než který byl soudem dosud zastáván, jedná se o porušení práva na zákonného soudce, resp. složky tohoto práva.¹⁴⁰

Podle právního názoru autora této práce lze označit postup II. senátu Ústavního soudu při rozhodování ve věci nálezu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, za neideální. Správným postupem mělo být využití ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu. Stejně tak označuje autor této práce postup III. senátu Ústavního soudu při rozhodování ve věci nálezu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20. Aniž by totiž byl detailněji vysvětlen zvolený postup tohoto senátu, respektive jeho názor, pro který se domnívá, že obsáhle odůvodněné rozhodnutí II. senátu Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, obsahuje posouzení právně vadné, bez dalšího namítá nesprávný procesní postup tohoto senátu. Procesně lze dát III. senátu Ústavního soudu zapravdu. Bohužel však v případě, že se III. senát Ústavního soudu nevěnuje blíže důvodům, pro které se domnívá, že je namístě setrvat v dosavadní judikатурní praxi při současné existenci nálezu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, se nejedná o postup posilující právní

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 5. 2021, sp. zn. IV. ÚS 690/21.

jistotu adresátů příslušných rozhodnutí. Byť rozhodnutí Ústavního soudu není *ex lege* závazné pro jiné spory, nelze upírat nálezové judikatuře Ústavního soudu významné místo v právním řádu České republiky. Pokud ani samotní soudci Ústavního soudu nejsou schopni postupovat co možná nejpředvídatelněji a tak, aby rozhodování obecným soudům spíše zjednodušovaly, než jej činily složitým a nepřehledným, jedná se o situaci nežádoucí. Tím, kdo jsou nakonec postiženi disbalancí rozhodovací praxe Ústavního soudu, jsou samotní účastníci řízení, kteří, i kdyby sebevíc postupovali v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt*, nejsou schopni predikovat postoj soudu k otázce náhrady nákladů řízení ve sporech o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví jinak, než že se dotáží konkrétně rozhodujícího soudce na jeho předběžný právní názor v konkrétním, avšak v již zahájeném, soudním řízení.

3.3.3. Změna rozhodovací praxe zákonem předvídaným procesním postupem?

Problematikou, jakým způsobem rozhodovat o náhradě nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, se zabýval Ústavní soud též po vyhlášení nálezů ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20.

I. senát Ústavního soudu byl postaven před otázku, zda bude respektovat argumentaci obsaženou v nálezů Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, nebo zda z důvodu vtělených do nálezů ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20, zachová obdobný právní názor k předmětné problematice, podle kterého je ve věci náhrady nákladů rozhodováno podle zásady úspěchu ve věci.

V nynější věci, ve které I. senát Ústavního soudu rozhodoval nálezem ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 262/20, obecné soudy povinnost k náhradě nákladů řízení posuzovaly podle zásady úspěchu ve věci a vycházely tak z ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Z důvodu existence výše zmiňované nálezové judikatury Ústavního soudu se účastník řízení, kterému byla povinnost k náhradě nákladů uložena, obrátil na Ústavní soud z důvodu domnělého porušení jeho práva na ochranu vlastnictví podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

Jelikož I. senát Ústavního soudu dospěl (podle názoru autora této práce zcela správně) k závěru, že existuje rozpor v nálezové judikatuře Ústavního soudu, přičemž tento rozpor je prezentován shora v textu této práce, usoudil, že je nezbytné

tento rozpor odstranit postupem podle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu. Z tohoto důvodu I. senát Ústavního soudu usnesením¹⁴¹ nynější řízení přerušil a předložil předmětnou otázku k posouzení plénu Ústavního soudu.

Návrh¹⁴², který byl předložen plénu Ústavního soudu, spočíval v této navrhované právní větě:

- (i) V řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, majícím povahu *iudicii duplicis*, je obecným východiskem pro rozhodování o nákladech řízení, aby každý z účastníků sám nesl své náklady řízení a nebyl povinen hradit náklady jiného účastníka, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody; uvedené východisko odpovídá právu každého z účastníků na ochranu vlastnictví zaručenému čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.
- (ii) Z pohledu ústavně konformního výkladu principu úspěchu ve věci podle ustanovení § 142 občanského soudního řádu, který soudy zásadně uplatňují při nákladovém rozhodování v civilním sporném řízení, je ve specifickém řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, procesními předpisy speciálně neupraveném, třeba odlišit dva momenty – rozhodování o zrušení spoluvlastnictví a rozhodování o vypořádání zrušeného spoluvlastnictví.
- (iii) Jen v případě zamítnutí žaloby o zrušení spoluvlastnictví je přílehlavá aplikace ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu, tj. konstatování plného úspěchu ve věci žalovaných spoluvlastníků.
- (iv) Je-li vyhověno žalobě o zrušení spoluvlastnictví a je rozhodováno o způsobu jeho vypořádání, je třeba úspěch ve věci interpretovat jako částečný na straně všech účastníků řízení (spoluvlastníků), a rozhodnout o nákladech řízení podle ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu, ledaže individuální okolnosti souzené věci výjimečně odůvodňují postup podle ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu; určování úspěchu ve věci podle pravidel upravených v ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu je v případě, že již soud rozhodl o zrušení spoluvlastnictví, z povahy věci vyloučeno.

¹⁴¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 7. 2020, č. j. I. ÚS 262/20-33.

¹⁴² Návrh stanoviska byl veden pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 51/20.

Plénem Ústavního soudu však nebyl tento návrh stanoviska přijat, neb pro tento se nevyslovil při hlasování potřebný počet ústavních soudců. Z tohoto důvodu I. senát Ústavního soudu následně rozhodl¹⁴³ o pokračování v předmětném řízení o ústavní stížnosti nynějšího stěžovatele.

Z odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 262/20, vyplývá, že I. senát se podrobně zabývá obecnými východisky, podle kterých je obecně rozhodováno při posuzování uložení povinnosti k náhradě nákladů řízení, jakož i specifickými situacemi, při kterých se neuplatní, jako je například řízení o určení vlastnictví.¹⁴⁴ I. senát Ústavního soudu též zdůraznil, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení.¹⁴⁵

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 262/20, následně *de facto* obsahuje právní názor, který je v souladu s dikcí navrhovaného stanoviska předloženého plénu Ústavnímu soudu v rámci tohoto řízení. Podle I. senátu Ústavního soudu je zapotřebí nejprve rozlišit rozhodování o zrušení spoluvlastnictví a rozhodování o vypořádání zrušeného spoluvlastnictví. Pouze v situaci, kdy je návrh na zrušení spoluvlastnictví zamítnut z důvodu vtěleného do ustanovení § 1140 odst. 2 občanského zákoníku, lze hovořit o plném (ne)úspěchu ve věci. Ústavní soud však jedním dechem poukazuje na skutečnost, že zamítnutí žaloby o zrušení spoluvlastnictví je v praxi spíše unikem.

Podle právního názoru I. senátu Ústavního soudu nelze procesní úspěch účastníka řízení posuzovat od výsledného způsobu vypořádání zrušeného spoluvlastnictví. Je tomu tak proto, že teprve při rozhodování o vypořádání zrušeného spoluvlastnictví je naplno zřejmé, že je předmětné řízení řízením *iudicium duplicis*, jehož specifika neodpovídají typickým znakům civilního sporu v režimu občanského soudního řádu. V důsledku této skutečnosti je určení úspěchu toho kterého účastníka řízení ve věci za účelem rozhodnutí o nákladech řízení velmi obtížné. I. senát Ústavního soudu zdůrazňuje, že v tomto typu řízení absentuje původce, který by mohl zapříčinit zahájení řízení svým protiprávním jednáním. Z povahy věci tak neexistuje účastník řízení, který by bez důvodu zasahoval do právní sféry druhého účastníka řízení. Současně nelze konstatovat,

¹⁴³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2020, č. j. I. ÚS 262/20-36.

¹⁴⁴ Srov. např. nálezu Ústavního soudu ze dne 7. 7. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2374/19.

¹⁴⁵ Srov. např. nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 660/11.

že by se účastníci řízení navzájem snažili dosáhnout vlastního vítězství a prohry protistrany, pokud odhlédneme od možných osobních antipatií účastníků řízení. Jelikož zde chybí klíčový pojmový znak sporného řízení – porušení subjektivního práva, které by žalobce proti žalovanému u soudu uplatnil, resp. mohl požadovat poskytnutí soudní ochrany z tohoto důvodu, není zde tedy oběti a viníka nebo vítěze a poraženého. Z tohoto důvodu nelze konstatovat, že by snad nepřiznáním práva na náhradu nákladů řízení nebyla naplněna ochranná funkce civilního práva procesního tak, jak toto vychází mimo jiné z čl. 90 Ústavy České republiky. Absentuje zde totiž předpoklad, že se majetková sféra žalobce zmenšila vydáním jemu vzniklých nákladů řízení jen z důvodu, že byl nucen důvodně hájit svá práva, do nichž někdo jiný zasahoval. Je svobodnou volbou žalobce, že již nechce ve spoluvlastnictví setrvat. Stejně tak je svobodnou volbou žalovaného neuzavřít navrženou dohodu o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví a požadovat konkrétní způsob vypořádání zrušeného spoluvlastnictví. I na straně žalovaného se jedná o výkon ústavně garantovaného práva, v tomto případě práva vlastnického. Je-li procesní obrana žalovaného spoluvlastníka rozumná a přesvědčivá, a tedy nelze tuto označit za zneužití práva nebo obstrukční chování, nelze žalovanému jeho obranu klást k tíži a zmenšovat uložením povinnosti k náhradě nákladů řízení jeho majetkový stav. Žádný z účastníků řízení nezískává žádnou majetkovou hodnotu navíc. Současně žádný z těchto nic neztrácí. Majetková újma účastníků řízení tak spočívá jen ve vynaložených nákladech na předmětné soudní řízení.

I. senát Ústavního soudu dále přílehlavě argumentuje, že návrhy účastníků řízení mohou být formulovány jakožto eventuální a mohou být v průběhu řízení měněny. V případě žalobce nadto není nutno postupovat podle ustanovení § 95 občanského soudního řádu. V závislosti na formulaci petitu by tak paradoxně každý z účastníků řízení mohl být považován za úspěšného vždy, a to bez ohledu na to, jakou variantu vypořádání zrušeného spoluvlastnictví nakonec soud zvolí.

I. senát Ústavního soudu výslovně uvádí, že se ztotožňuje se závěry vyslovenými II. senátem Ústavního soudu v nálezu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, avšak se neztotožňuje se závěry III. senátu Ústavního soudu obsaženými v nálezu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20.

Platí, že ve výjimečných situacích je možné aplikovat kritérium sporného předmětu dokazování tak, jak byl tento formulován Nejvyšším soudem (tj. rozhodovat o nákladech řízení podle zásady úspěchu ve věci), a tento postup bude adekvátní a spravedlivý. Nemusí však tomu tak být vždy.

I. senát Ústavního soudu považuje za ústavní východisko při rozhodování o nákladech řízení, v jehož rámci bylo rozhodnuto o zrušení a způsobu vypořádání zrušeného spoluvlastnictví, takové, ve kterém všichni spoluvlastníci měli částečný úspěch ve věci ve smyslu ustanovení § 142 odst. 2 a 3 občanského soudního řádu. Je tedy namístě zásadně rozhodnout, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení. Poměrné rozdělování nákladů řízení v tomto případě je vyloučeno jakožto nesmyslné ze stejného důvodu, pro který nelze posuzovat úspěch ve věci toho kterého účastníka řízení.

Je nutno zmínit, že I. senát Ústavního soudu přepokládá v odůvodněných případech aplikaci ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, a to proto, že způsob vypořádání spoluvlastnictví závisí na úvaze soudu. Jedná se například o případy obstrukčního chování spoluvlastníka, nezájem tohoto o konstruktivní vyřešení věci nebo šikanózní výkon práva. Šikanózním výkonem práva však nebude bez dalšího skutečnost, že některý (nebo každý) ze spoluvlastníků navrhuje přikázání spoluvlastněného majetku do svého výlučného vlastnictví.

Z výše uvedeného vyplývá, že se I. senát zcela jednoznačně a výslovně přiklonil k právnímu názoru vyslovenému II. senátem Ústavního soudu. Tedy neakceptuje argumentaci poskytnutou v předmětné věci III. senátem Ústavního soudu.

Je však namístě částečně přisvědčit argumentaci III. senátu Ústavního soudu. I přesto, že se autor této práce neztotožňuje s právním názorem vysloveným III. senátem Ústavního soudu v předmětné věci, nelze opomenout, že i v nynějším případě nedošlo ke změně rozhodovací praxe Ústavního soudu postupem podle ustanovení § 23 zákona o ústavním soudu, resp. tento návrh na změnu rozhodovací praxe (vyslovení jiného právního názoru) nebyl většinou – plénem Ústavního soudu – přijat. Jinými slovy, nebyl vysloven jiný právní názor než ten, jenž byl vysloven v nálezů Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11, podle kterého by mělo být i v řízeních *iudicium duplex* rozhodováno podle zásady úspěchu ve věci.

Je tak namístě si opakovaně klást otázku: *Bude o náhradě nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví rozhodováno v souladu s legitimním očekáváním účastníka řízení? Co v nynější situaci, kdy je rozhodovací praxe Ústavního soudu rozličná, představuje legitimní očekávání? Nadto za situace, kdy navrhované stanovisko vedené pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 51/20 nebylo přijato. Jakým způsobem by měl napříště v obdobné věci rozhodnout soud obecný a jakým Ústavní soud?*

3.3.4. Změna názoru Ústavního soudu na předmětnou otázku při jejím neposouzení plénem Ústavního soudu

Částečnou odpověď na výše položené otázky nám skýtají nedávná rozhodnutí Ústavního soudu.

Jedním z těchto je náleží I. senátu Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2021, sp. zn. I. ÚS 3202/20, ve kterém se tento senát v otázce rozhodování o náhradě nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví opětovně přiklonil k právnímu názoru, podle kterého je v řízeních typu *iudicium duplex* nutné zpravidla rozhodnout tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, neb se jedná o řízení specifické, ve kterém nelze hledat vítěze ani poražené.

Tento závěr prezentovaný v předmětném nálezu je konstantním a navazujícím na náleží téhož senátu ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 262/20. Ostatně, není žádoucí, aby tentýž senát Ústavního soudu k předmětné problematice zaujal rozdílné stanovisko v rámci časového rozmezí jednoho roku.

I. senát Ústavního soudu tak v nálezu ze dne 2. 11. 2021, sp. zn. I. ÚS 3202/20, uzavírá, že „*V řízeních iudicium duplex nelze na náklady řízení bez dalšího aplikovat zásadu o úspěchu ve věci. Zpravidla se jeví jako spravedlivé, aby každý z účastníků sám nesl své náklady řízení a nebyl povinen hradit náklady jiného účastníka, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody.*“

Podstatným hlediskem také je, jak na danou problematiku nazírají další senáty Ústavního soudu.

Ve vztahu ke IV. senátu Ústavního soudu je nutné konstatovat jistý názorový vývoj, který je do značné míry stěží prediktabilní. IV. senát Ústavního soudu ve svém usnesení ze dne 25. 5. 2021, sp. zn. IV. ÚS 582/21, konstatoval s odkazem na náleží ústavního soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20, že:

„Záměrem nálezu sp. zn. II. ÚS 572/19¹⁴⁶ nemohla taková změna právního názoru být, a argumentačně jej korigoval tak, že odpovídal mimořádným okolnostem dané věci a že i nadále je Ústavní soud vázán právním názorem vyjádřeném v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11, přičemž zdůraznil, že tento právní názor samozřejmě nevyzývá k mechanickému vycházení z toho, zda žalobce byl úspěšný, či nikoliv, ale podle konkrétních okolností dané věci, zejména z toho, co bylo mezi stranami sporné.“

Tuto argumentaci IV. senát Ústavního soudu použil za situace, kdy Ústavní soud vyhlásil náleze ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 262/20. IV. senát Ústavního soudu přitom uzavírá, že: „Jelikož plénum poměrně nedávným nepřijatím stanoviska ¹⁴⁷ projevilo vůli právní názor vyjádřený v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 nepřekonávat, je čtvrtý senát i v nynější věci povinen řídit se právním názorem vyjádřeným v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 a nemá důvod znovu iniciovat postup dle § 23 zákona o Ústavním soudu.“ Jinými slovy, IV. senát Ústavního soudu v předmětném nálezu vyjevil právní názor, podle kterého je nezbytné i v řízeních typu *iudicium duplex* rozhodovat o nákladech řízení podle zásady úspěchu ve věci.

Týž senát však ve svém nálezu ze dne 5. 4. 2022, sp. zn. IV. ÚS 404/22, který byl vyhlášen necelý rok po vyhlášení usnesení výše prezentovaného, ve kterém se přiklonil k rozhodování o nákladech řízení v tomto typu řízení podle zásady úspěchu ve věci, vyslovil právní názor v podstatě zcela opačný.

V předmětném nálezu IV. senát Ústavního soudu uvádí, že je nezbytné věnovat zvláštní pozornost jedinečné povaze řízení, které jsou označovány jakožto *iudicium duplex*. Prezentuje, že se jedná o řízení, ve kterém nemusí jedna strana vyhrát a druhá prohrát, a věnuje se nejednotné judikatuře Ústavního soudu, jak je tato prezentována v textu této práce. IV. senát Ústavního soudu v předmětném nálezu uzavírá, že bylo zasaženo do stěžovatelova ústavního práva, pokud obecné soudy vycházely při rozhodování o nákladech řízení ze zásady procesního úspěchu ve věci, protože je tento postup nepřijatelný.

¹⁴⁶ Pozn. autora této práce: Tj. nálezu, který je jedním ze stěžejních a prosazujících právní názor, že v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví není vítěze ani poraženého, protože nelze rozhodovat o nákladech řízení podle úspěchu ve věci.

¹⁴⁷ Myšlen je *Návrh stanoviska* vedený pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 51/20, o kterém bylo též výše v textu pojednááno.

Jak patrně, jedná se o právní názor podstatně odlišný od právního názoru prezentovaného v usnesení ze dne 25. 5. 2021, sp. zn. IV. ÚS 582/21. Byť se jedná o podstatnou změnu náhledu na předmětnou problematiku, nevypovídá se IV. senát Ústavního soudu v odůvodnění nálezu ze dne 5. 4. 2022, sp. zn. IV. ÚS 404/22 s touto nikterak.

Autorovi této práce tak není zřejmé, z jakého důvodu se následně IV. senát Ústavního soudu přiklonil k právnímu názoru směřujícímu k tomu, že je v předmětném typu řízení nezbytné zpravidla nepřiznat náhradu nákladů žádnému z účastníků (vyjma specifických případů), když týž senát rozhodoval v obdobné věci při respektování právního názoru vysloveného v nálezu Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11. Nadto, je-li mezi předmětnými rozhodnutími časová prodleva necelého jednoho roku. Ani tento přístup IV. senátu Ústavního soudu nepřispívá k posílení právní jistoty účastníků řízení typu *iudicium duplex*.

Aktuální právní názor k předmětné problematice IV. senátu Ústavního soudu se podává z recentního usnesení ze dne 10. 1. 2023, sp. zn. IV. ÚS 2612/22, ve kterém tento senát podotkl, že „*Nálezová judikatura Ústavního soudu se však posléze přiklonila k principu, že v případě řízení typu iudicium duplex má být pravidlem nepřiznání náhrady nákladů žádnému z účastníků řízení podle § 142 odst. 2 občanského soudního řádu, kdežto rozhodnutí podle § 142 odst. 3 téhož zákona bude podmíněno zvláštními okolnostmi případu, zejména pak např. šikanózním výkonem práva či zneužitím práva. [...] Výjimku z obecného použití § 142 odst. 2 občanského soudního řádu na řízení typu iudicium duplex by měly tvořit případy, kdy jde o obstrukční chování spoluvlastníka, účastník řízení se nezajímá o konstruktivní vyřešení věci nebo jde o šikanózní výkon práva. V tomto případě však soud musí přesvědčivě vyložit, proč se v konkrétním případě rozhodl uložit účastníku řízení zaplatit druhému účastníkovi náhradu nákladů řízení podle § 142 odst. 3 občanského soudního řádu.*“

Lze tedy uzavřít, s důvěrou v nedávno prezentovaný právní názor vyslovený IV. senátem Ústavního soudu, že i tento se přiklání v otázce rozhodování o nákladech řízení typu *iudicium duplex* k tomu, že zpravidla žádný z účastníků řízení nemá mít právo na náhradu nákladů řízení. Z odůvodnění předmětného rozhodnutí se podává, že tyto závěry, které byly vysloveny primárně v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, se aplikují též v případě rozhodování

o náhradě nákladů řízení o vypořádání společného jmění manželů jakožto dalšího typu řízení *iudicium duplex*.

Jak bylo shora uvedeno, rozdílným pohledem na to, jak k problematice rozhodování o nákladech řízení v tomto typu řízení přistupovat, se vyznačoval též III. senát Ústavního soudu. Autorovi této práce se nepodařilo dohledat aktuálnějšího rozhodnutí v této věci III. senátu Ústavního soudu, než je názor vyjevený v usnesení ze dne 16. 11. 2021, sp. zn. III. ÚS 3522/20.

V tomto rozhodnutí se III. senát Ústavního soudu zabýval situací, kdy zjednodušeně uvedeno soud prvního stupně rozhodl o zrušení a způsobu vypořádání spoluvlastnictví určitým způsobem, přičemž rozhodl, že s odkazem na aktuální nálezovou judikaturu Ústavního soudu nemá žádný z účastníků řízení právo na náhradu nákladů řízení. Odvolací soud následně výrok týkající se zrušení a způsobu vypořádání předmětného spoluvlastnictví potvrdil, přičemž však změnil výroky týkající se nákladů řízení. Pro úplnost se podává, že částka náhrady, kterou následně byl neúspěšný účastník řízení povinen zaplatit úspěšné protistraně, byla ve výši přesahující 183.000 Kč. Odvolací soud uvedl, že o zrušení a způsobu vypořádání spoluvlastnictví bylo rozhodnuto dle návrhu podaného úspěšným účastníkem řízení s jen nepatrnou odchylkou týkající se výše vypořádacího podílu, jenž byla odvislá od znaleckého zkoumání hodnoty předmětných nemovitostí. Podle odvolacího soudu tak bylo evidentní, že v porovnání s žalobním petitem, navrhovaným řešením sporu a celkovým výsledkem měl úspěšný účastník řízení ve sporu plný úspěch a dle § 142 odst. 1 občanského soudního řádu má tudíž právo na náhradu účelně vynaložených nákladů řízení. Odvolací soud též uvedl, že neúspěšným účastníkem řízení zmiňovaný nález ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, vycházející právě z principu *iudicia duplex*, byl překonán pozdějším nálezem ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20, jež vychází z širší judikatury Ústavního soudu. Zejména z nálezu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11, ze kterého vyplývá, že základním pravidlem rozhodování o nákladech řízení je zásada úspěchu ve věci podle § 142 občanského soudního řádu, a to i v řízeních, která mají povahu *iudicia duplex*, včetně řízení o vypořádání podílového spoluvlastnictví.

III. senát Ústavního soudu, který za tohoto skutkového a právního stavu rozhodoval o ústavní stížnosti stěžovatele jakožto neúspěšného účastníka řízení, uvedl, že je Ústavní soud i nadále vázán právním názorem vyjádřeným v nálezu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11. Současně podle právního názoru

III. senátu Ústavního soudu ani dva později přijaté nálezy ze dne 30. 9. 2021, sp. zn. IV. ÚS 1664/21 a ze dne 30. 9. 2021, sp. zn. IV. ÚS 2081/21, vycházející z nálezu ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 262/20, nemohou na způsobu posouzení nynější věci nic změnit.

Lze tak shrnout, že III. senát Ústavního soudu spíše setrvává na právním názoru vyjeveném v nálezu Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11, tj. rozhodování o nákladech řízení v řízeních typu *iudicium duplex* podle zásady úspěchu ve věci.

III. senát Ústavního soudu dále v nedávné době rozhodoval usnesením ze dne 7. 6. 2022, sp. zn. III. ÚS 3492/21, o ústavní stížnosti, která též směřovala proti nesprávnému (protiústavnímu) posouzení povinnosti nahradit náklady řízení protistraně.

Zajímavostí v této věci bylo, že soud prvního stupně rozhodl o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, přičemž právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal žádnému z účastníků řízení. Odvolací soud potvrdil jeho rozhodnutí co do výroků týkajících se zrušení a způsobu vypořádání předmětného spoluvlastnictví, avšak o nákladech odvolacího řízení rozhodl tak, že tyto je povinen zaplatit protistraně účastník řízení, který podal ve věci odvolání, které však nebylo úspěšné. Odvolací soud konstatoval, že účastníci řízení jsou v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví před soudem prvního stupně v postavení jak žalobce, tak žalovaného. V případě účastníka řízení, který ve věci podal bezvýsledné odvolání, lze v případě potvrzení výroků ve věci samé odvolacím soudem hovořit v rámci řízení o odvolání o úspěchu a neúspěchu ve věci. Účastníku řízení, který ve věci podal odvolání, se kterým však u odvolacího soudu nebyl úspěšný, byl totiž znám výsledek řízení před okresním soudem i úvahy, jimiž se soud prvního stupně řídil. Při potvrzení rozsudku soudu prvního stupně ve věci samé je proto nutno jeho odvolání považovat za neúspěšné a účastníku řízení, který případně též odvolání podal a byl v převažující části úspěšný, přiznat náhradu nákladů odvolacího řízení v rozsahu jeho procesního úspěchu. Jinými slovy, v případě, že účastník řízení podá odvolání, přičemž v následném odvolacím řízení úspěšný není, je podle odvolacího soudu namístě v odvolacím řízení o nákladech odvolacího řízení rozhodovat podle zásady úspěchu ve věci.

III. senát Ústavního soudu uzavřel, že: „Z recentní náleзовé judikatury Ústavního soudu neplyne, že by stěžovatelem tvrzený přístup¹⁴⁸ měl být "automaticky" vztažen i na řízení odvolací. Krajský soud sice stručně, avšak výstižně shrnul, že to byl toliko stěžovatel, nikoli vedlejší účastnice, kdo odvoláním brojil proti rozhodnutí okresního soudu o způsobu rozdělení podílového spoluvlastnictví. Proto bylo možno na posouzení náhrady nákladů řízení uplatnit zásadu úspěchu ve věci.“

Autor této práce se s vysloveným právním názorem neztotožňuje. Podle jeho právního názoru se jedná o stále stejnou, avšak stěžejní, otázku. Budeme-li k řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví přistupovat jakožto k řízení typu *iudicium duplex* (přičemž tak tomu nutně být musí), je nezbytné mít stále na zřeteli, že zde není žalobce a žalovaného, ale že postavení účastníků řízení je obojetné. Je-li tomu tak v prvním stupni v řízení před soudem, není žádného důvodu, aby tomu tak bylo jinak v odvolacím řízení. Přeci jen stále platí, že oba účastníci řízení mají právo na ochranu svého ústavně garantovaného práva vlastnit hmotné i nehmotné statky. Výkon práva směřujícího k jeho ochraně přitom nemá být sankcionován. Bylo-li tedy spoluvlastnictví zrušeno a vypořádáno, přičemž byl majetek přikázán do výlučného vlastnictví jednoho z účastníků řízení a druhý nesouhlasí pouze s výší částky, která má být tomuto vyplacena jakožto náhrada, není důvodu, aby v případě podání odvolání tímto účastníkem řízení, které nebude úspěšné, byl tento účastník řízení sankcionován formou povinnosti nahradit druhému účastníku řízení náhradu nákladů řízení. Samozřejmě za respektování premisy, že se nejedná o šikanózní výkon práva, obstrukční jednání, nebo o jiné jednání, které není hodno právní ochrany.

Výše prezentovaný závěr III. senátu Ústavního soudu je tak poměrně nejednoznačný co do právního názoru tohoto senátu, když (i) z odůvodnění předmětného rozhodnutí nelze seznat, zda se III. senát Ústavního soudu ztotožňuje se způsobem, jakým bylo rozhodnuto o nákladech řízení v prvním stupni řízení (tj. nikoli podle zásady úspěchu ve věci), když následně (ii) III. senát Ústavního soudu uzavírá, že sice recentní náleзовá judikatura hovoří o nutnosti zpravidla neužívání zásady úspěchu ve věci v případě rozhodování o nákladech řízení v typu řízení *iudicium duplex*, avšak toto se již nevztahuje na řízení odvolací,

¹⁴⁸ Myšlen je přístup, kdy v řízeních *iudicium duplex* není rozhodováno o nákladech řízení podle zásady úspěchu ve věci.

ve kterém tedy není překážkou tuto zásadu aplikovat. Podle právního názoru autora této práce se jedná o jakési smíšení obou přístupů, přičemž však tyto nejsou schopny vedle sebe smysluplně existovat, nejedná-li se o výjimečnou situaci. Nelze účastníku řízení sdělit, že v prvním stupni může pro svou (legitimní) obranu zvolit jakékoli prostředky, ale podá-li odvolání, bude v případě nevyhovění tomuto odvolání považován automaticky za neúspěšného i přesto, že jen využíval svého zákonného práva.

3.3.5. Jednání účastníka řízení vedoucí k uložení povinnosti nahradit náklady řízení podle recentní nálezové judikatury Ústavního soudu

Ústavní soud se opakovaně zabývá ve své aktuální rozhodovací praxi situacemi, ve kterých účastník řízení brojí proti jemu uložené povinnosti k náhradě nákladů řízení ústavní stížností. V těchto řízeních ten který účastník řízení konstruuje, s odkazem na nálezovou judikaturu Ústavního soudu vycházející z právního názoru, podle kterého v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví zpravidla nese každý z účastníků sám, že se jedná právě o jeho případ, a vzhledem k tomu, že mu byla uložena ona povinnost nahradit protistraně náklady řízení, jedná se o zásah do jeho zaručeného ústavního práva.

Jak se podává z této nálezové judikatury, soud má v předmětných řízeních rozhodovat tím způsobem, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů, zpravidla. Jinými slovy, z podstaty existence mnoha právních institutů, existuje pravidlo potvrzující výjimku.

O výjimku, která povede k uložení povinnosti nahradit náklady řízení protistraně, se bude jednat například tehdy, kdy účastník řízení ochotu jednat mimosoudně jen předstírá za účelem, aby v mezidobí mohl zajistit své lepší postavení v jiném sporu týkající se solventnosti účastníků řízení, a současně mimosoudní jednání maří.¹⁴⁹

Povinen nahradit náklady řízení bude též ten účastník řízení, který jedná zavrženíhodně. Bude se jednat například o situaci, kdy účastník řízení druhému účastníku řízení fyzicky vyhrožuje a zatajuje před tímto příjmy plynoucí z pronájmu předmětné nemovitosti, stejně tak, jako opomíjí vyplácet tomuto zisk, přičemž takto činil po celou dobu, kdy měli předmětné nemovitosti účastníci řízení ve spoluvlastnictví. Obstrukčním jednáním je též takové jednání, kdy účastník

¹⁴⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2023, sp. zn. IV. ÚS 614/23.

řízení nejprve žádá nový znalecký posudek k navýšení ceny, a následně, když byla nemovitost přikázána druhému účastníku řízení, stanovení ceny tento jako vysoké zpochybňuje. Taková skutková zjištění povedou k tomu, aby bylo v této věci rozhodnuto o nákladech řízení podle ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu.¹⁵⁰

Povinen nahradit náklady řízení může být též ten, kdo odporuje uzavření dohody o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, přičemž tak ostatním účastníkům řízení nezbývá jiné možnosti než podat k soudu příslušný návrh na zahájení řízení. Neuzavře-li účastník řízení mimosoudní dohodu, musí být připraven v soudním řízení obhájit svou představu o vypořádání. Pokud tomu tak není, vystavuje se riziku uložení povinnosti nahradit náklady řízení.¹⁵¹

Naopak za šikanózní výkon práva nebo obstrukční jednání nebude považována situace, kdy účastník řízení nepřistoupí na nabízenou částku za účelem vypořádání spoluvlastnictví před podáním žaloby nebo v průběhu řízení, jde-li o částku výrazně nižší, než určil soudní znalec.¹⁵²

¹⁵⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2023, sp. zn. II. ÚS 2469/21.

¹⁵¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2022, sp. zn. IV. ÚS 1454/22.

¹⁵² Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2023, sp. zn. IV. ÚS 237/23.

4. Věcný záměr civilního řádu soudního

V současné době probíhají práce na novém kodexu, který bude obsahovat procesněprávní normy týkající se občanského soudního řízení, a který tak nahradí stávající občanský soudní řád. Nutno poznamenat, že stávající občanský soudní řád pochází z roku 1963, tedy z dob komunistických. I přesto, že byl již mnohokrát novelizován (k datu 1. 1. 2024 nabude účinnosti novela s pořadovým číslem 126)¹⁵³, jedná se o předpis nedostatečně reflektující potřeby novodobé moderní společnosti. Mnohost přijatých novel též nepřispívá k dobré přehlednosti tohoto právního předpisu.

V červenci roku 2021 oznámilo Ministerstvo spravedlnosti ČR, že se práce na novém procesním předpisu upravujícím občanské soudní řízení posouvají do další fáze. Expertní pracovní skupina vedená doc. JUDr. Petrem Lavickým, Ph. D. vyhotovila druhou verzi věcného záměru předpisu. Novým označením tohoto právního předpisu by mělo být *civilní řád soudní*.¹⁵⁴

Autor této práce vychází v textu následujícím z Věcného záměru civilního řádu soudního, finální 2. verze.¹⁵⁵

Byť zamýšlený právní předpis uvažuje nejednu změnu oproti dosavadní právní úpravě obsažené v občanském soudním řádu, zaměřuje se autor této práce s ohledem na její téma toliko na právní úpravu nákladů řízení tak, jak je tato ve věcném záměru civilního řádu soudního obsažena.

Ve věcném záměru civilního řádu soudního je právní úprava nákladů řízení zařazena do hlavy VI nazvané *náklady řízení*. Hlava VI je dělena do 5 dílů a sice:

1. druhy nákladů a jejich placení,
2. náhrada nákladů,
3. rozhodnutí o náhradě nákladů,
4. jistota a
5. pomoc s náklady.

¹⁵³ Srov. zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů. Beck-online.cz [online]. [cit. 2023-07-29]. Dostupné z: <http://www.beck.online.cz/>

¹⁵⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Práce na novém civilním řádu soudním se posouvají do další fáze*. Justice.cz [online]. 20. 7. 2021 [cit. 2023-07-29]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-soudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1>.

¹⁵⁵ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze*. Justice.cz [online]. [cit. 2023-07-29]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verz+prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb.

Nákladová pravidla by v novém civilním řádu soudním měla být nastavena tak, aby na jedné straně odpovídala požadavku efektivnosti prosazení práv a oprávněných zájmů stran, na straně druhé pak sledovala i další cíle, jako například zabránění šikanóznímu, nikoli nutnému nebo lehkovážně zahájenému procesu.¹⁵⁶

Druhy nákladů a jejich placení

Věcný záměr civilního řádu soudního vymezuje náklady řízení takto: „*Náklady řízení, jestliže vznikly v řízení nebo před ním jeho přípravou, jsou zejména náklady na zastoupení advokátem, soudní poplatky a jiné hotové výdaje strany a jejího zástupce, není-li jím advokát, dále výdělek strany a jejího zákonného zástupce ušlý účastí na soudním roku, náklady na dokazování a na tlumočení*“¹⁵⁷.

Definičně se v zásadě nebude jednat o změnu oproti nynějšímu vymezení tohoto pojmu občanským soudním řádem. Výjimkou však je výslovné zařazení do pojmu nákladů řízení předprocesních nákladů. Tyto nejsou blíže vymezeny, a je ponecháno na soudní praxi, aby vymezila, které předprocesní náklady lze do nákladů řízení zařadit a které nikoli. Věcný záměr civilního řádu soudního též předpokládá zmocnění k přijetí podzákoné právní úpravy paušální výše nákladů v případě právního zastoupení advokátem pro jeden stupeň řízení.¹⁵⁸

Věcný záměr civilního řádu soudního přebírá z dosavadní právní úpravy pravidlo placení nákladů, tj. tyto platí ten účastník řízení, kterému vznikají. Zachovány budou v budoucí právní úpravě též stávající pravidla pro náklady placené státem (zejména náklady ustanoveného advokáta, na provádění důkazů a na tlumočení). Věcný záměr civilního řádu soudního dále upravuje povinnost ke složení přiměřené zálohy, přičemž oproti právní úpravě dosavadní tuto podrobněji specifikuje a rozvíjí.

¹⁵⁶ LAVICKÝ, Petr, PULKRÁBEK, Zdeněk, WINTEROVÁ, Alena a kol. *Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie*. Bulletin-advokacie.cz [online]. 9. 4. 2018 [cit. 2023-07-30]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vecny-zamer-civilniho-radu-soudniho-z-pohledu-advokacie>.

¹⁵⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze*. Justice.cz [online]. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verz e+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb. str. 189.

¹⁵⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze*. Justice.cz [online]. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verz e+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb. str. 189-190.

Náhrada nákladů

Základní pravidlo pro rozhodnutí o náhradě nákladů řízení stanoví věcný záměr civilního řádu soudního tato:

- (i) plně neúspěšná strana je povinna nahradit protistraně a jejímu vedlejšímu intervenientu jejich náklady, ledaže některé z nich vynaložil neúčelně;
- (ii) je-li neúspěch na obou stranách, nahradí náklady protistraně a jejímu vedlejšímu intervenientovi v poměrné výši ta, jejíž neúspěch je větší. Je-li neúspěch na obou stranách přibližně stejný, není náhradou povinna žádná ze stran;
- (iii) soud však může straně uložit povinnost k plné náhradě nákladů, jestliže částečný neúspěch protistrany je nepatrný nebo je důsledkem obtíží při vyčíslení nároku.

I nadále tak bude rozhodováno o náhradě nákladů řízení primárně podle zásady úspěchu ve věci.

Pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení se uvažuje o právní úpravě, podle které se žalobce považuje za neúspěšného i tehdy, jestliže je věc vyřízena jinak než rozhodnutím o věci samé. Pokud by o věci samé nebylo rozhodnuto z důvodu, který jde na vrub žalovanému, bude za neúspěšného považován právě on. V případě vyřízení věci na základě vzdání se nároku anebo zpětvzetí žaloby, která byla vzata zpět proto, že žalovaný nárok žalobce uspokojil, bude považován za úspěšnou stranu žalobce. Věcný záměr civilního řádu soudní dále konstruuje, že dojde-li k zaplacení peněžitého nároku a žalobce neupomenul žalovaného ke splnění jeho povinnosti alespoň 15 dnů před podáním žaloby a současně žalovaný nárok žalobce během řízení uspokojí neprodleně, ponese si každá strana své náklady. Dochází tedy k prodloužení lhůty, která musí být dodržena v případě zaslání předžalobní výzvy žalovanému. Současně je ve věcném záměru obsaženo pravidlo, podle něhož při dobrovolném a neprodleném uspokojení žalobcova nároku žalovaným si ponese každá strana své náklady.

Věcný záměr civilního řádu soudního upravuje pravidlo, že úspěšný žalobce bude povinen k náhradě nákladů řízení žalovanému tehdy, jestliže žalovaný svým chováním nezavdal příčinu k podání žaloby a nárok žalobce při první příležitosti uspokojil nebo alespoň uznal, pokud nepřichází možnost uspokojení v úvahu. Úspěšný žalovaný naopak bude povinen nahradit žalobci jeho náklady,

jestliže žalovaný svým chováním přiměl k podání žaloby a jestliže se žalobce při první příležitosti uplatněného nároku vzdal.

Novinkou podle věcného záměru civilního řádu soudního bude možnost stran se během řízení pro případ jeho určitého skončení na způsobu náhrady nákladů řízení dohodnout.

Současná dikce ustanovení § 150 občanského soudního řádu se uvažuje nahradit pravidlem, že: „*Jsou-li dány důvody hodné zvláštního zřetele, soud předchozí pravidla nepoužije a o náhradě nákladů a jejím rozsahu rozhodne podle uvážení.*“¹⁵⁹

Autor této práce konstatuje, že s ohledem na téma této práce a její obsah se ani v případě věcného záměru civilního řádu soudního nebude věnovat rozboru problematiky rozhodnutí o náhradě nákladů.

Jistota

Věcný záměr civilního řádu soudního upravuje institut jistoty pro případ, že existuje vážná obava, že by žalobce v případě svého neúspěchu nenahradil žalovanému náklady řízení. Na návrh žalovaného může soud uložit žalobci povinnost, aby za náhradu nákladů složil přiměřenou jistotu. V případě nesložení této jistoty soud žalobu zamítne.

Pomoc s náklady

Pomoc s náklady by měla nahrazovat podle věcného záměru civilního řádu soudního institut osvobození od soudních poplatků. Straně, která tak osvědčí, že nemá dostatek prostředků k vedení sporu, přizná soud zcela nebo částečně pomoc s náklady. Tuto však nepřizná, jestliže strana zjevně nemá vyhlídku na úspěch. Právnícké osobě tato pomoc nebude přiznána, jestliže lze pomoc spravedlivě žádat po těch, kdo jsou na této právnícké osobě hospodářsky zúčastněni.

¹⁵⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze.* Justice.cz [online]. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb. str. 202.

Přiznáním pomoci s náklady bude strana (účastník řízení) ve stanoveném rozsahu:

- (i) osvobozena od placení soudních poplatků a záloh na náklady důkazu,
- (ii) osvobozena od náhrady nákladů státu,
- (iii) osvobozena od složení jistoty za náhradu nákladů,
- (iv) osvobozena od složení jistoty za náhradu újmy z předběžného opatření a též
- (v) je oprávněna žádat, aby jí soud ustanovil zástupce z řad advokátů.

Přiznání pomoci s náklady přitom nebude mít vlivu na povinnost k náhradě nákladů protistraně. Pokud bude strana, které byla přiznána pomoc s náklady, povinna nahradit protistraně náklady řízení, nahradí tyto bez soudního poplatku a stát protistraně soudní poplatek vrátí. Samozřejmě bude platit, že pokud soud zjistí, že se poměry strany zlepšily anebo že strana své poměry dříve vylíčila nesprávně či neúplně, může soud rozsah přiznané pomoci s náklady snížit anebo pomoc zcela odejmout, a to i se zpětnou účinností.

4.1. Dopady věcného záměru civilního řádu soudního na rozhodování o nákladech řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

Z výše uvedeného se podává, že věcný záměr civilního řádu soudního zásadním způsobem nemění pohled na náklady řízení a rozhodování o těchto oproti nyní platnému a účinnému občanskému řádu soudnímu.

I nadále by podle právního názoru autora této práce měla být aplikovatelná pro rozhodování o nákladech řízení v předmětném typu řízení dosavadní judikatura jak Nejvyššího soudu, tak nálezořávká judikatura Ústavního soudu, která však, jak prezentováno, není přespříliš jednotnou.

Ani věcný záměr civilního řádu soudního nepočítá s existencí kritéria (speciální právní úpravy týkající se náhrady nákladů řízení), podle kterého by bylo možno rozhodovat ve specifických typech řízení, kterými řízení typu *iudicium duplex* dozajista jsou.

Jelikož se nejedná podle názoru části odborné veřejnosti o řízení sporné, nelze aplikovat bez dalšího zásadu úspěchu ve věci, resp. její aplikace je problematickou.¹⁶⁰ Současně by soudy neměly o náhradě nákladů řízení rozhodovat podle věcným záměrem civilního řádu soudního navrhovaného

¹⁶⁰ PULKRÁBEK, Zdeněk. *Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení*. Bulletin-advokacie.cz [online]. 8. 3. 2019 [cit. 2023-08-04]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-uspechu-novinky-v-rozhodovani-o-nakladech-rizeni>.

ustanovení, že: „*Jsou-li dány důvody hodné zvláštního zřetele, soud předchozí pravidla nepoužije a o náhradě nákladů a jejím rozsahu rozhodne podle uvážení*“,¹⁶¹ tedy dosavadního ustanovení § 150 občanského soudního řádu. A to z prostého důvodu. Předmětné ustanovení, byť modifikováno, avšak ve své podstatě zachováno, má být aplikováno při naplnění důvodů hodných zvláštního zřetele. Specifický typ řízení nemůže splňovat tato kritéria, která směřují zejména na individuální situace, o kterých bude soud rozhodovat *ad hoc*, nikoli však na typově obdobné spory.

Lze tak s jistou mírou pravděpodobnosti uzavřít, že i nadále bude otázka rozhodování o nákladech řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, resp. její vyřešení, založena na rozhodovací praxi vrcholných soudů a Ústavního soudu, který stojí mimo soustavu obecných soudů.

¹⁶¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze*. Justice.cz [online]. [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb. str. 202.

5. Exkurs do právní úpravy ve Spolkové republice Německo

V této kapitole je věnována pozornost zahraniční právní úpravě náhradě nákladů řízení, a to s ohledem na téma této práce, tedy nákladů řízení a jejich náhrady v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. Problematika nákladů a jejich náhrady je problematikou nejednoduchou a obsáhlou, jak se (pravděpodobně) doposud podává z obsahu této práce. Nejinak je tomu v právní úpravě Spolkové republiky Německo. S ohledem na rozsah předmětné problematiky je právní úpravě ve Spolkové republice Německo věnována tato kapitola, která je autorem této práce pojata jako stručný exkurs a úvod do příslušné právní úpravy za účelem komparace právní úpravy předmětné problematiky s právní úpravou v nám blízkém cizozemském právu.

Stejně tak, jako tomu je v případě rozboru problematiky náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a spoluvlastnictví v právním řádu ČR, jak je o tomto pojednáváno výše, je nejprve nutno i v případě cizozemského práva věnovat pozornost hmotněprávní úpravě institutu spoluvlastnictví.

Spoluvlastnictví ve Spolkové republice Německo

Spoluvlastnictví je upraveno v zákoně *Bürgerliches Gesetzbuch*, tedy v občanském zákoníku. Konkrétně pak úpravu věnující se spoluvlastnictví neboli *Gemeinschaft* (společnosti) nalezneme v ustanovení § 741 a následující.

Podle ustanovení § 747 *Bürgerliches Gesetzbuch* platí, že každý společník může nakládat se svým podílem bez dalšího. Jedná-li se však o celou věc, je zapotřebí souhlasu všech vlastníků. Pokud spoluvlastníci rozhodují o řádné správě a užívání společného majetku, rozhodují většinou hlasů. Velikost hlasu je dána velikostí spoluvlastnického podílu. Stejně, jako je tomu v právní úpravě v České republice, je povinen každý spoluvlastník nést vůči ostatním tzv. *břemena společného majetku*, jakož i náklady na údržbu, správu a společné užívání věci v poměru ke svému spoluvlastnickému podílu. V ustanovení § 749 *Bürgerliches Gesetzbuch* je upravena problematika zrušení spoluvlastnictví. Podle tohoto ustanovení může každý spoluvlastník kdykoli požádat o jeho zrušení.

Pokud by právo na požadování zrušení spoluvlastnictví bylo vyloučeno dohodou spoluvlastníků navždy nebo bylo toto vyloučeno po předem stanovenou dobu, je možné se i přesto dožadovat jeho zrušení, pokud k tomuto existuje vážný důvod. Při splnění podmínky vážného důvodu nemusí být ani dodržena výpovědní

lhůta daná dohodou a lze požadovat zrušení spoluvlastnictví bez nutnosti uplynutí výpovědní lhůty. Toto ustanovení je nadto kogentní a nelze se od něj odchýlit ujednáním stran, jinak je tato dohoda neplatná.

Z uvedeného vyplývá, že zrušení spoluvlastnictví může být v německém právním řádu omezeno (resp. vyloučeno), a to dokonce navždy. Zákon však předpokládá, že v případě existence vážného důvodu je možné spoluvlastnictví zrušit i přes toto ujednání. Jedná se o logický právní konstrukt, který umožňuje ukončení spoluvlastnického režimu v případě, kdy jsou pro tyto zvláštní (vážné) důvody, pro které již nelze spravedlivě požadovat po spoluvlastníkovi, aby ve spoluvlastnictví nadále setrval.

V případě, že spoluvlastníci vyloučili právo požadovat zrušení spoluvlastnictví navždy, nebo jeho zrušení omezili na určenou dobu nebo určili výpovědní lhůtu, je tato dohoda účinná i vůči právním nástupcům. Pokud by však věřitel spoluvlastníka získal k uspokojení jeho dluhu vlastnické právo k tomuto spoluvlastnickému podílu, může se domáhat zrušení spoluvlastnictví bez ohledu na dohodu za předpokladu, že se nejedná pouze o dluhový nástroj předběžně vykonatelný (tj. nejedná se pouze o předběžné zajištění závazku tohoto spoluvlastníka).

Zrušené spoluvlastnictví je v souladu s ustanovením § 752 *Bürgerliches Gesetzbuch* vypořádáno též zákonem předvídaným způsobem, přičemž i německý občanský zákoník preferuje jednotlivé způsoby vypořádání. Primárním způsobem vypořádání je rozdělením věci v naturáliích. To za situace, kdy věc lze rozdělit bez snížení hodnoty na stejné díly odpovídající podíly spoluvlastníků. Zajímavostí je, jak dojde k rozdělení stejných spoluvlastnických podílů mezi společníky. Jsou-li totiž stejné, provede se jejich rozdělení, respektive určení, jakého spoluvlastníka bude který spoluvlastnický podíl o téže velikosti, losem.

Pokud není zrušené spoluvlastnictví možné vypořádat postupem podle výše uvedeného, dojde k jeho prodeji podle ustanovení o prodeji zastaveného majetku, v případě nemovitostí pak nucenou dražbou. Pokud není prodej přípustný třetí osobě, draží se věc pouze mezi spoluvlastníky. V případě neúspěšného prodeje věci může každý spoluvlastník požadovat jeho opakování. Je-li i tento pokus neúspěšný, nese náklady tohoto pokusu ten spoluvlastník, k jehož žádosti byl opakován prodej veden.

Stejně, jako je tomu v české právním prostředí, je možné pohledávku, kterou spoluvlastník eviduje vůči jinému spoluvlastníkovi, a tato vychází z onoho spoluvlastnictví, aby tuto spoluvlastník – věřitel požadoval po spoluvlastníkovi – dlužníkovi při vyrovnání své pohledávky z příslušné části spoluvlastnického podílu spoluvlastníka – dlužníka.

Právní úprava nákladů řízení a jejich náhrady

Stěžejním předpisem, který upravuje civilní řízení ve Spolkové republice Německo, je *Zivilprozessordnung*, obdoba českého občanského soudního řádu. Tento předpis je platný ode dne 12. 9. 1950, a je tedy starším právním předpisem než občanský soudní řád. *Zivilprozessordnung* obsahuje procesní pravidla a postupy, podle kterých je soudem řešen spor mezi soukromými subjekty. Jedná se o právní předpis značně rozsáhlý, když obsahuje přes 1.100 ustanovení.

Hlavními tématy, které *Zivilprozessordnung* upravuje, jsou:

- (i) jurisdikce a pravomoc německých soudů,
- (ii) průběh soudního řízení a procesní lhůty,
- (iii) dokazování v řízení před soudem,
- (iv) právní úprava rozsudku / rozhodnutí a opravných prostředků proti těmto a
- (v) náklady a náhradu nákladů řízení.

S ohledem na téma této práce je dále blíže pojednáváno o právní úpravě nákladů řízení a jejich náhradě tak, jak tuto upravuje *Zivilprozessordnung*.

Náklady řízení, tzv. *Prozesskosten*, jsou v rámci právního předpisu *Zivilprozessordnung* upraveny v ustanoveních §§ 91 a následující.

Stejně jako v občanském soudním řádu je primární zásadou pro rozhodování o náhradě nákladů řízení zásada úspěchu ve věci. Podle ustanovení § 91 odst. 1 *Zivilprozessordnung* platí, že: „*Strana, která neměla ve věci úspěch, nese náklady soudního řízení, zejména nahradí náklady, které vznikly protistraně, pokud byly nutné k účelnému vedení řízení nebo obhajobě. Náhrada nákladů zahrnuje rovněž náhradu času, který protistrana ztratila v důsledku nutného cestování nebo v důsledku nutné účasti na schůzkách; ustanovení platná pro náhradu nákladů svědků se použijí obdobně.*“

Odměna a náhrada výdajů advokáta jakožto právního zástupce účastníka řízení (strany) se pak hradí ve výši stanovené zákonem.¹⁶² Cestovní výdaje advokáta, který nemá sídlo v obvodu rozhodujícího soudu a který v jeho obvodu nemá ani bydliště, se hradí pouze v tom rozsahu, v jakém byl tento náklad vynaložen účelně. Zajímavostí je právní úprava regulující případy, kdy je účastníkem řízení sám advokát. V takovém případě je tomuto hrazena odměna a výdaje, které by mohl uplatnit jako odměnu a výdaje pověřeného advokáta. Náklady řízení zahrnují též poplatky vzniklé v rámci smírčího řízení před smírčím úřadem zřízeným nebo uznaným zemskou správou soudnictví. Náklady řízení též zahrnují ty náklady, které v průběhu soudního řízení zaplatila úspěšná strana (účastník řízení) neúspěšné straně (účastníku řízení). Bylo-li v soudním sporu rozhodnuto o nároku na náhradu nákladů řízení, staví se ze zákona promlčecí doba nároku až do právní moci meritorního rozhodnutí nebo do jiného ukončení soudního sporu.

Nutno též zmínit, že německý právní řád upravuje možnost zastoupení účastníka řízení v civilním řízením vícero advokáty. Tuto možnost český právní řád účastníku řízení neposkytuje.¹⁶³ Náklady na zastoupení vícero advokáty téhož účastníka řízení se však podle německé právní úpravy nahrazují jen za situace, kdy tyto nepřesahují náklady jednoho advokáta nebo náklady při nutné změně advokáta.¹⁶⁴

Prohlásili-li účastníci řízení, že právní spor byl vyřešen mimosoudně, tj. bez nutnosti existence autoritativního rozhodnutí, rozhodne soud o nákladech řízení usnesením s přihlédnutím k dosavadnímu skutkovému stavu a průběhu sporu a podle svého spravedlivého uvážení.

Pokud měla strana (účastník řízení) částečný úspěch ve věci, rozdělí se náklady poměrně.

I přes částečný neúspěch ve věci může soud uložit jednomu z účastníků řízení, aby zaplatil náklady řízení protistraně v plné výši, pokud:

- (i) byl nadměrný nárok druhého účastníka poměrně nevýznamný a nezpůsobil žádné nebo jen nepatrně vyšší náklady, nebo

¹⁶² Srov. německou právní úpravu – zákon o odměňování advokátů: *Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte (Rechtsanwaltsvergütungsgesetz – RVG)*.

¹⁶³ Srov. ustanovení § 24 odst. 1 občanského soudního řádu.

¹⁶⁴ Srov. ZÖLLER, Richard. *Zivilprozessordnung / ZPO mit Gerichtsverfassungsgesetz und den Einführungsgesetzen, mit Internationalem Zivilprozessrecht, EG-Verordnungen, Kostenanmerkungen*. 25. Auflage. Köln: Dr. Otto Schmidt. 2005. str. 325 a násl.

- (ii) výše nároku druhé strany podléhala určení na základě soudního uvážení, znaleckého posudku nebo vzájemného výpočtu.

Současně platí, že pokud žalovaný svým jednáním nezavinil podání žaloby, je žalobce povinen uhradit náklady řízení, pokud žalovaný nárok neprodleně uzná.

Zivilprozessordnung dále konstruuje, že strana, která zmešká termín nebo lhůtu nebo způsobí odklad termínu, odročení jednání, stanovení termínu pokračování jednání nebo prodloužení lhůty svým zaviněním, nese náklady tím způsobené.

V případě účasti vícero účastníků řízení na jedné straně sporu, a je-li těmto uložena povinnost nahradit náklady řízení, odpovídají tyto osoby za náhradu nákladů řízení podle podílu, pro nějž se řízení vede. Uplatnil-li však jeden z účastníků řízení zvláštní způsob útoku nebo obrany v řízení, neodpovídají ostatní účastníci řízení za takto vzniklé náklady. Nelze-li v rámci společného účastenství hovořit o podílech, jsou povinni k náhradě nákladů řízení společně a nerozdílně.

Na rozdíl od právní úpravy obsažené v občanském soudním řádu je podle německého právního řádu nezbytné, aby o přiznání nákladů řízení rozhodl soud prvního stupně k návrhu účastníka řízení. Na návrh též může rozhodnout o tom, že se přiznaná náhrada nákladů úročí ode dne doručení návrhu na jejich vyměření, případně ode dne vyhlášení rozsudku. Účastník řízení je povinen náklady řízení vyčíslit.

Ustanovení § 110 *Zivilprozessordnung* upravuje jistotu na náklady řízení. Obecně tak platí, že žalobci, kteří nemají obvyklé bydliště v členském státě Evropské unie nebo ve státě, který je smluvní stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru, musí na žádost žalovaného složit jistotu na náklady řízení (obdobně jako v českém právním řádu). Jistotu též může požadovat žalovaný v případě, že předpoklady pro vznik povinnosti složit jistotu vzniknou až v průběhu soudního sporu a že část přihlášené pohledávky, která postačuje k jejímu krytí, není nesporná. Výši jistoty, která má být složena, stanoví soud podle svého uvážení. Částka, která se zohlední při stanovení výše jistoty, odpovídá výši nákladů řízení, které žalovanému pravděpodobně vzniknou. K nákladům, které žalovanému vzniknou v důsledku protinávru, se přitom nepřihlíží. Pokud se v průběhu řízení ukáže, že poskytnutá jistota je nedostatečná, může žalovaný požadovat poskytnutí další jistoty, a to tehdy, pokud není dostatečná část nároku nesporná. Při nařízení složení jistoty soud též stanoví lhůtu, ve které má být jistota složena.

Zivilprozessordnung obsahuje dále právní úpravu tzv. *pomoci s náklady řízení*. Účastníku, který podle svých osobních a majetkových poměrů nemůže hradit náklady spojené s vedením řízení nebo je může hradit jen zčásti nebo jen ve splátkách, se na jeho žádost poskytne pomoc s náklady řízení, případně též právní pomoc. Právní pomoc se však poskytne za podmínky, že procesní obrana skýtá dostatečné vyhlídky na úspěch a nejeví se jako bezúčelná. Procesní obrana se považuje za bezúčelnou, pokud by strana, která nežádá o právní pomoc, při přiměřeném posouzení všech okolností upustila od soudního řízení. Přiznání právní pomoci automaticky nemá vliv na povinnost nahradit náklady řízení vzniklé úspěšné protistraně.

Na základě shora uvedeného je tedy zřejmé, že právní úprava problematiky náhrady nákladů řízení ve Spolkové republice Německu se ve svých stěžejních bodech přespříliš neliší od té platící v českém právním řádu.

Náhrada nákladů v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví ve Spolkové republice Německo

S ohledem na téma této práce je nezbytné se vypořádat s otázkou, jakým způsobem je v německém právním řádu řešena problematika náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, a tedy sporů tzv. *iudicium duplex* obecně.

Předmětnou problematiku autor této práci konzultoval s Prof. Dr. Meik Thöne, M.Jur., který působí na německé univerzitě v Postupimi. Prof. Thöne na této univerzitě působí jakožto mladší profesor pro obor občanského práva a občanského práva procesního včetně evropských referencí. Na základě konzultace poskytnuté Prof. Thöne pak autor této práce k otázce náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví uvádí následující.¹⁶⁵

Německý právní řád neupravuje žádnými zvláštními procesními předpisy problematiku náhrady nákladů řízení v případě sporů tzv. *iudicium duplex*. Stejně tak, jako v českém právním řádu, je tedy nezbytné vycházet ze základních principů, podle kterých se o náhradě nákladů rozhoduje v řízeních sporných. Tedy na základě principů uvedených shora v textu této práce.

¹⁶⁵ THÖNE, Meik (2023). [E-mailová komunikace] 13. 7. 2023 – 14. 7. 2023 (Universität Potsdam).

Ve Spolkové republice Německo je vycházeno při aplikaci základních principů týkajících se rozhodování o náhradě nákladů řízení ze dvou různých a samostatně stojících procesních vztahů, přičemž tyto vztahy lze kombinovat. Jedná se tedy v podstatě o žalobu (návrh na zahájení řízení) a případný protinávrh žalovaného.

O povinnosti hradit náklady řízení pak bude rozhodováno pro každý z těchto návrhů samostatně, přičemž se (ne)úspěch ve věci bude posuzovat podle pravidel vtělených do ustanovení § 91 a následujících *Zivilprozessordnung*.

Jinými slovy, osoba, která žádá zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (rozdělení věci), je nucena podat (podle německého práva) žalobu na plnění. Samozřejmě tehdy, pokud nedojde k dohodě mezi spoluvlastníky. Náklady řízení se pak posuzují podle úspěchu / vítězství ve věci, tedy právě podle ustanovení § 91 a následujících *Zivilprozessordnung*.

Posouzení (ne)úspěchu ve věci závisí na požadovaném zadostiučinění (tj. v podstatě na požadovaném způsobu rozdělení společné věci, resp. na způsobu vypořádání zrušeného spoluvlastnictví). Pokud je navrhovanému *zadostiučinění* vyhověno, musí nést protistrana náklady řízení, neb nebyla úspěšnou. Pokud je žaloba zamítnuta například pro nedůvodnost, nese náklady řízení žalobce. Je-li vyhověno žalobě jen částečně, například z 50 %, nese každá strana náklady řízení poměrně.

Německá právní úprava též pamatuje na situaci, kdy kromě nákladů řízení mohou vzniknout náklady na rozdělení věci. Například v situaci, kdy fyzické rozdělení věci je možné, ale je zapotřebí provést stavební práce (kupříkladu rozdělení rodinného domu na dva byty – dvě bytové jednotky).

Nemohou-li účastníci řízení fyzické rozdělení věci provést sami a musí-li se tedy obrátit na třetí osobu, například řemeslníka, je o těchto nákladech rozhodováno v souladu s převažujícím právním názorem podle ustanovení § 748 *Bürgerliches Gesetzbuch*, tj. tak, že „každý společník je povinen vůči ostatním společníkům nést břemena společného majetku, jakož i náklady na údržbu, správu a společné užívání v poměru ke svému podílu“. O nákladech na hypotetického řemeslníka tak nebude rozhodováno podle zásady úspěchu ve věci, nýbrž však podle velikosti podílu toho kterého spoluvlastníka (společníka).

Výše uvedené závěry vyplynuly též z konzultace poskytnuté Maximilian Camphausen, MJur., který působí jako výzkumný pracovník při profesuře pro občanské právo, občanské právo procesní a právo obchodní na univerzitě v Düsseldorfu.¹⁶⁶

¹⁶⁶ CAMPHAUSEN, Maximilian (2023). [E-mailová komunikace] 24. 7. 2023 (Universität Düsseldorf).

Závěr

Tématem této rigorózní práce byla problematika nákladů řízení a jejich náhrada v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. Toto téma bylo zvoleno pro presumovanou nejednotnost rozhodovací praxe v otázce náhrady nákladů řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, potažmo v řízení typu *iudicium duplex*.

Aby však mohlo být blíže pojednáváno o náhradě nákladů řízení, bylo nezbytné věnovat prostor nejprve problematice nákladů řízení jako takových. Z tohoto důvodu byla první kapitola této práce věnována rozboru pojmu nákladů řízení, tedy jejich funkci a výčtu jednotlivých druhů nákladů řízení. Subkapitoly jednotlivých druhů nákladů byly věnovány hotovým výdajům účastníků a jejich zástupců, soudnímu poplatku, ušlému výdělku účastníků řízení a jejich zákonných zástupců, odměny za zastupování v případě, že je zástupcem advokát, notář nebo patentový zástupce, zálohám na náklady důkazů, svědečnému, znalečnému, tlumočnému a nákladům na splnění ediční povinnosti.

V druhé kapitole bylo pojednáváno o obecné právní úpravě náhrady nákladů řízení. Základní premisou, podle které je o povinnosti hradit náklady řízení protistraně rozhodováno, je zásada úspěchu ve věci. Předmětná problematika byla rozebírána též optikou právní úpravy dopadající na problematiku náhrady nákladů řízení za situace, kdy bylo řízení zastaveno nebo byl uzavřen smír. Prostor byl věnován dále otázce separace nákladů řízení, moderačnímu právu soudu ve věci náhrady nákladů řízení a účelnosti vynaložených nákladů.

V třetí kapitole byla blíže rozebrána problematika náhrady nákladů řízení ve sporech o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, přičemž nejprve bylo nezbytné definovat pojem a obsah spoluvlastnicí z pohledu hmotněprávního. V této části práce bylo pojednáváno o specifické povaze řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, když se jedná o spor tzv. *iudicium duplex*. Konečně je též blíže rozebrána problematika rozhodování o náhradě nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, jakož je i podrobně rozebrána na tuto problematiku navazující judikatura, zejména pak judikatura Nejvyššího soudu a nálezová judikatura Ústavního soudu.

Čtvrtá kapitola byla věnována věcnému záměru civilního řádu soudního, kterýžto by měl nahradit stávající občanský soudní řád. Byly posouzeny presumované dopady navrhované právní úpravy věcného záměru civilního řádu

soudního na rozhodování o nákladech řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

Pátá kapitola se věnovala exkursu do právní úpravy předmětné problematiky ve Spolkové republice Německo. Autorem této práce bylo zjištěno, že základní zásady rozhodování o uložení povinnosti náhrady nákladů řízení protistraně se v německém právním řádu od základních zásad v českém právním řádu přespříliš neliší, přičemž v německém právním řádu je v případě rozhodování o náhradě nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví rozhodováno podle zásady úspěchu ve věci.

Závěrem je nezbytné zodpovědět výzkumnou otázku a tuto porovnat se stanovenou hypotézou v úvodu této práce.

Jako výzkumnou otázku si autor této práce kladl:

Jaký je vývoj rozhodovací praxe soudů v České republice v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví? Je rozhodovací praxe v řešení předmětné problematiky ustálenou, vycházející z jednotných premis, nebo je naopak při řešení předmětné problematiky rozhodováno soudy v České republice rozličně?

Odpovědí na tuto otázku je, že rozhodovací praxe soudů v České republice v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví prochází dosud pravděpodobně neukončeným vývojem. Základní řešení předmětné problematiky má svůj původ v právním názoru vysloveném ve zprávě Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 8. 3. 1973, sp. zn. Cpj 8/72. Podle tohoto právního názoru by se mělo v předmětném typu řízení (*iudicium duplex*) rozhodovat o náhradě nákladů řízení podle zásady úspěchu ve věci. Předmětný právní názor byl tuzemskými soudy aprobován a bylo podle tohoto rozhodováno prakticky až do dnešních dní, přičemž v roce 2019 rozhodl II. senát Ústavního soudu v rámci svého nálezu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19, tak, že je nezbytné od tohoto právního názoru upustit, respektive jej modifikovat. Tento nálezný hovoří o potřebě rozhodovat v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví nikoli podle zásady úspěchu ve věci, ale naopak tak, že zpravidla má být o nákladech řízení rozhodnuto s tím, že žádný z účastníků řízení nemá právo na jejich náhradu. Tento právní názor však nebyl Ústavním soudem převzat bez dalšího, respektive se s tímto neztotožnily všechny senáty působící při Ústavním soudu. Někteří ústavní soudci (senáty Ústavního soudu) totiž namítají, že jelikož nebylo postupováno procesně správně při snaze o změnu rozhodovací praxe Ústavního soudu, je nutné respektovat nálezovou judikaturu historickou, a tedy v předmětném řízení o nákladech

rozhodovat v souladu se zásadou úspěchu ve věci. Lze tak uzavřít, že v současné době nelze hovořit o ustálené rozhodovací praxi tuzemských soudů, když na předmětnou problematiku nepanuje jednotný právní názor.

Co se stanovené hypotézy týče, byla tato formulována v úvodu této práce následně:

Rozhodování o náhradě nákladů civilního řízení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví nepožívá dostatečné právní jistoty pro účastníky řízení, jelikož se názory na tuto problematiku dlouhodobě různí napříč soustavou obecných soudů České republiky a Ústavním soudem České republiky.

Autor této práce konstatuje, že podle jeho právního názoru byla hypotéza stanovená v úvodu této práce potvrzena.

Účastník řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví skutečně nepožívá dostatečné právní jistoty, jelikož se názory na předmětnou problematiku různí napříč soustavou obecných soudů České republiky, zejména pak Ústavním soudem. Nepanuje-li v rámci takto významné instituce, jakou je Ústavní soud, jednotný názor na předmětnou problematiku a její řešení, bude tím spíše nejednotná rozhodovací praxe obecných soudů napříč Českou republikou.

Pro úplnost této práce je nezbytné zhodnotit, zda by právní úprava procesních předpisů neměla doznat změn, či případně jak by mělo být v problematice rozhodování o náhradě nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví rozhodováno soudy *pro futuro*.

Co se rozhodování soudů v předmětné otázce týče, byly v textu této práce nastíněny v podstatě čtyři náhledy na tuto problematiku, a sice:

- (i) rozhodování o nákladech předmětného řízení podle zásady úspěchu ve věci;
- (ii) rozhodování o nákladech předmětného řízení za užití ustanovení § 150 občanského soudního řádu (moderační právo soudu);
- (iii) rozhodování o nákladech předmětného řízení za užití ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu, výjimečně pak podle ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu;
- (iv) rozhodování o nákladech předmětného řízení tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení odůvodněné tím, že povaha věci jiné rozhodnutí o nákladech nepřipouští a právní úprava jiné kritérium o rozhodování o nákladech řízení neupravuje.

Autor této práce je toho právního názoru, že v předmětných řízení nelze rozhodovat podle zásady úspěchu ve věci, neb tato zásada nereflektuje specifickou těchto řízení.

Současně by nemělo být rozhodování ani při aplikaci ustanovení § 150 občanského soudního řádu, když tento institut by měl být užíván pouze výjimečně.

Rozhodování o nákladech předmětného řízení podle ustanovení § 142 odst. 2, případně podle ustanovení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, je též založeno na aplikaci zásady úspěchu ve věci, byť tato ustanovení upravují částečný úspěch ve věci a přiznání plné náhrady nákladů řízení i přes částečný neúspěch ve věci. I tento postup tak dostatečně nereflektuje problematiku rozhodování o nákladech řízení ve sporech *iudicidum duplex*.

Rozhodování o nákladech řízení bez užití jakéhokoli ustanovení procesního předpisu pak je jistě možné a nejlépe toto reflektuje definiční znaky sporů *iudicidum duplex*. Problematickou je skutečnost, že tento postup nebude mít žádnou oporu v platné právní úpravě.

Návrhem *de lege ferenda* tak je vtělení do právní úpravy regulující náhradu nákladů řízení v civilním řízení takového ustanovení, které bude plně reflektovat jedinečnost sporů *iudicidum duplex*. Inspiraci lze nalézt v právní úpravě rakouského zákona ze dne 1. 8. 1895, o soudním řízení v občanskoprávních sporech, tedy rakouského *Zivilprozessordnung (ZPO)*. Ten ve svém ustanovení § 40 odst. 1 stanoví, že: „*Každá strana nese především náklady, které jí vznikly v souvislosti s jejími procesními úkony. Náklady na soudní úkony, které byly zahájeny společně oběma účastníky nebo které soud provedl v zájmu obou účastníků na návrh účastníků nebo z pověření soudu, nesou oba účastníci společně.*“

Stejně pravidlo tak lze modifikovat pro řízení, která lze zahájit na návrh kterékoli ze stran. V takových řízeních by tedy náklady tohoto řízení nesly strany (účastníci řízení) společně, tj. zásadně by nikdo neměl právo na náhradu nákladů řízení.

Toto pravidlo by se samozřejmě mohlo (a mělo) též právní úpravou modifikovat pro předcházení situacím, kdy ze strany jednoho z účastníků řízení je řízení obstruováno, jedná se o šikanózní výkon práva, či je zde jiná skutečnost odůvodňující užití nikoli nákladového pravidla výše uvedeného (navrhovaného), ale odůvodňuje aplikaci zásady úspěchu ve věci.

Autor této práce je přesvědčen, že vtělením obdobného pravidla pro rozhodování o nákladech řízení ve sporech typu *iudicium duplex* do právního řádu České republiky by vedlo ke sjednocení soudní praxe v otázkách rozhodování o nákladech předmětných řízení (a tedy i řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví). Reflektovalo by totiž specifčnost tohoto typu řízení a zejména by posílilo právní jistotu účastníků řízení v těchto typech řízení, jakož by i posílilo legitimní očekávání účastníků řízení, neb by obdobné spory byly řešeny předvídatelně a obdobným způsobem.

Cizojazyčné resumé

This thesis deals with the issue of costs and their compensation in proceedings for the dissolution and division of co-ownership. This topic was chosen by the author of this thesis because of the presumed inconsistency of the decision-making practice on the issue of compensation of costs in proceedings for dissolution and settlement of co-ownership, as well as in proceedings of the *iudicium duplex* type.

Iudicium duplex proceedings are those proceedings where it is not possible to speak of a 'plaintiff' and a 'defendant'. A situation in which both parties, both parties, act in both procedural capacities, that of plaintiff and defendant. It is therefore true that proceedings may be brought on the application of either party. Thus, there is not only one who has active standing to bring proceedings. At the same time, the court is not bound by the application to initiate proceedings (the application) and may therefore decide in a manner which the law provides for, but which is not proposed by the party himself.

In this thesis, space is initially devoted to the issue of costs as such. So that before analysing specific proceedings and the compensation of costs in those proceedings, the author of this thesis outlines the way costs are decided in general.

The first chapter of this thesis is thus devoted to an analysis of the concept of costs of proceedings, i.e., their function and a list of individual types of costs of proceedings. The subchapters on the various types of costs are devoted to the out-of-pocket expenses of the parties and their representatives, court fees, loss of earnings of the parties and their legal representatives, fees for representation in the case of a lawyer, notary or patent attorney, advances on the costs of evidence, witness fees, expert witness fees, interpreting fees and the costs of editorial duty.

The second chapter deals with the general rules on the compensation of costs. The basic premise on which the obligation to pay the costs of the opposing party is decided is the principle of success in the case. The issue is also discussed through the lens of the legal framework applicable to the issue of compensation of costs in situations where the proceedings have been discontinued or a settlement has been reached between the parties. Space is also devoted to the issue of separation of costs, the court's right of moderation in the matter of costs and the reasonableness of the costs incurred.

The third chapter discusses in more detail the issue of compensation of costs in disputes concerning the dissolution and settlement of co-ownership, first defining the concept and content of co-ownership from a substantive law perspective. This part of the thesis also discusses the specific nature of the proceedings for the dissolution and settlement of co-ownership, as it is a dispute of the so-called *iudicium duplex*. Finally, the issue of deciding on the compensation of costs in proceedings for the dissolution and settlement of co-ownership is also discussed in detail, as well as the related case law, in particular the case law of the Supreme Court and the case law of the Constitutional Court. The development of case law is also reflected and discussed.

The fourth chapter is devoted to the substantive intention of the Civil Procedure Code, which is intended to replace the existing Civil Procedure Code. The presumed effects of the proposed legislation on the substantive purpose of the Civil Procedure Code on the decision on costs in proceedings for the dissolution and settlement of community of property are also assessed.

The fifth chapter is a brief insight into the legal regulation of the subject in the Federal Republic of Germany. The author of this thesis has found that the basic principles of deciding on the imposition of the obligation to pay the costs of the proceedings on the opposing party do not differ much from the basic principles in the Czech legal system, whereas in the German legal system the decision on the compensation of costs in proceedings for the dissolution and settlement of co-ownership is based on the principle of success in the case.

The conclusion of this thesis discusses the issue of *de lege ferenda* proposals, i.e., proposals that could hopefully improve the situation (of the legislation in question in the future). A possible solution is the use of the already valid and long-standing legislation in Austrian law. The author of this paper proposes as a *de lege ferenda proposal* that a newly enacted provision on procedural law be incorporated into the Czech legal system. This provision should provide that in specific types of proceedings, i.e., *iudicium duplex*, the costs of such proceedings will be borne jointly, i.e., equally by the parties (parties to the proceedings). Thus, no one would be entitled to the costs of the proceedings.

Of course, this provision would have to be followed by another provision modifying the rule. This is to prevent situations where one of the parties is obstructing the proceedings, where there is a vexatious exercise of the law, or where there is some other circumstance which justifies the application of the success on the merits rule rather than the costs rule under the proposed provision.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

- Evropská úmluva o ochraně lidských práv. *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*, ve znění Protokolů č. 11, 14 a 15 s Protokoly č. 1, 4, 6, 7, 12, 13 a 16.
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., *o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 549/1991 Sb., *o soudních poplatcích*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 85/1996 Sb., *o advokacii*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 82/1998 Sb., *o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 218/2000 Sb., *o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 221/2003 Sb., *o dočasné ochraně cizinců*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 280/2009 Sb., *daňový řád*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 202/2012 Sb., *o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 292/2013 Sb., *o zvláštních řízeních soudních*, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 254/2019 Sb., *o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech*.
- Zákon č. 354/2019 Sb., *o soudních tlumočnících a soudních překladatelích*.
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., *o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy*, ve znění pozdějších předpisů.

- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., *o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)*, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., *kteřou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)*, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 277/2012 Sb., *o zkouškách a odměně mediátora*.
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 254/2015 Sb., *o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu*.
- Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 358/2019 Sb., *o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad*.
- Vyhláška č. 504/2020 Sb., *o znalečném*, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 507/2020 Sb., *o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele*, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 467/2022 Sb., *o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad pro rok 2023*.
- *Bürgerliches Gesetzbuch* in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 14. März 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 72) geändert worden ist.
- *Zivilprozessordnung* in der Fassung der Bekanntmachung vom 05.12.2005 (BGBl. I S. 3202, ber. 2006 I S. 431, 2007 S. 1781), zuletzt geändert durch Gesetz vom 22.02.2023 (BGBl. I S. 51) m.W.v. 01.03.2023.
- *Rechtsanwaltsvergütungsgesetz* in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. März 2022 (BGBl. I S. 610), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 21. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2817; 2023 I Nr. 63) geändert worden ist.

- *Zivilprozessordnung* – ZPO, Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten.

Odborné publikace

- DOBROVOLNÁ, Eva, HAVLÍK, David, KRÁLÍK, Michal a kol. (ed.). *Pocta Jiřímu Spáčilovi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. 332 s. ISBN 978-80-7400-920-4.
- FOREJTOVÁ, Monika, ed. *Prozařování principů a zásad ústavního a evropského práva do jiných právních odvětví*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2019. 142 s. ISBN 978-80-261-0810-8.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- HURDÍK, Jan. *Náklady občanského soudního řízení a rovný přístup účastníků ke spravedlnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 136 s. ISBN 978-80-7552-087-6.
- SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří a kol. *Náklady řízení: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. 294 s. ISBN 978-80-7400-650-0.
- WALTR, Robert. *Zákon o soudních poplatcích*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 152 s. ISBN 978-80-7400-435-3.
- WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2008. 751 s. ISBN 978-80-7201-726-3.
- WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena, LEVÝ, Jiří a kol. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. 648 s. ISBN 978-80-7502-298-1.
- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. 621 s. ISBN 978-80-7380-714-6.
- ZÖLLER, Richard. *Zivilprozessordnung / ZPO mit Gerichtsverfassungsgesetz und den Einführungsgesetzen, mit Internationalem Zivilprozessrecht, EG-Verordnungen, Kostenanmerkungen*. 25. Auflage. Köln: Dr. Otto Schmidt, 2005. ISBN 3504470143.

Komentářová literatura

- ADAMOVI, Hana, BÍLKOVÁ, Jana, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský soudní řád: Praktický komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISBN: 978-80-7478-986-1.
- JIRSA, J. *Občanský soudní řád, 2. část: Soudcovský komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
- SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. [Systém Beck-Online]. Praha: C. H. Beck. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>.

Odborné články

- ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. *Odměna advokáta jako součást náhrady nákladů soudního řízení* [online]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12742&tmplid=107>.
- HERMANN, Vojtěch. *Náhrada nákladů řízení s ohledem na příslušenství a úspěch ve věci*. Epravo.cz [online]. 7. 7. 2022. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahrada-nakladu-rizeni-s-ohledem-na-prislusenstvi-a-uspech-ve-veci-114907.html>.
- JIRSA, Jaromír. *Ediční povinnost* [online]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/judikatura/procesni-pravo/edicni-povinnost>.
- LAVICKÝ, Petr, PULKRÁBEK, Zdeněk, WINTEROVÁ, Alena a kol. *Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie*. Bulletin-advokacie.cz [online]. 9. 4. 2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/vecny-zamer-civilniho-radu-soudniho-z-pohledu-advokacie>.
- Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Práce na novém civilním řádu soudním se posouvají do další fáze*. Justice.cz [online]. 20. 7. 2021. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=prace-na-novem-civilnim-radu-oudnim-se-posouvaji-do-dalsi-fa-1>.
- Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Věcný záměr civilního řádu soudního. Finální znění 2. verze*. Justice.cz [online]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb.

- PULKRÁBEK, Zdeněk. *Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení*. Bulletin-advokacie.cz [online]. 8. 3. 2019. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-uspechu-novinky-v-rozhodovani-o-nakladech-rizeni>.
- SVOBODA, Karel (2011). *Nepřiznaný úrok z prodlení a jeho vliv na rozhodnutí o nákladech civilního sporu*. Právní rádce 1/2011. 27. 1. 2011.
- SVOBODA, Karel (2011). *Zjevně nespravedlivé náklady řízení v aktuální judikatuře Ústavního soudu*. Jurisprudence 3/2011.

Soudní rozhodnutí, zprávy a stanoviska

- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. IV. ÚS 162/99.
- Nález Ústavního soudu ze dne 2. 5. 2002, sp. zn. III. ÚS 588/2000.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 10. 2002, sp. zn. II. ÚS 355/02.
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 315/05.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2007, sp. zn. II. ÚS 1202/07.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2008, sp. zn. I. ÚS 2568/07-1.
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2008, sp. zn. II. ÚS 446/08.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 2929/07.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2009, sp. zn. III. ÚS 292/07.
- Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1087/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 3246/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 6. 2010, sp. zn. II. ÚS 1198/10.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2011, sp. zn. IV. ÚS 1332/07.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012, sp. zn. III. ÚS 3000/11.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2012, sp. zn. II. ÚS 3011/11.
- Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 660/11.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 8. 2013, sp. zn. I. ÚS 731/13.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 10. 2013, sp. zn. III. ÚS 1540/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2014, sp. zn. IV. ÚS 659/12.
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3559/15.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2016/17.

- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2688/15.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2018, sp. zn. I. ÚS774/17.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2019, sp. zn. III. ÚS 4015/18.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 2632/18.
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. II. ÚS 3627/18.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 572/19.
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2020, sp. zn. I. ÚS 2025/19.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. III. ÚS 186/20.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 648/18.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2020, sp. zn. IV. ÚS 682/20.
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 7. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2374/19.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 7. 2020, č. j. I. ÚS 262/20-33.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2020, č. j. I. ÚS 262/20-36.
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. I. ÚS 262/20.
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 3906/17.
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2021, sp. zn. I. ÚS 4012/18.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 9/20.
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 5. 2021, sp. zn. IV. ÚS 690/21.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 5. 2021, sp. zn. IV. ÚS 582/21.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2021, sp. zn. I. ÚS 444/18.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2021, sp. zn. IV. ÚS 1664/21.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 9. 2021, sp. zn. IV. ÚS 2081/21.
- Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2021, sp. zn. I. ÚS 3202/20.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 11. 2021, sp. zn. III. ÚS 3522/20.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. I. ÚS 2450/21.
- Nález Ústavního soudu ze dne 5. 4. 2022, sp. zn. IV. ÚS 404/22.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 6. 2022, sp. zn. III. ÚS 3492/21.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2022, sp. zn. IV. ÚS 1454/22.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2023, sp. zn. IV. ÚS 2612/22.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2023, sp. zn. II. ÚS 2469/21.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2023, sp. zn. IV. ÚS 237/23.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 5. 2023, sp. zn. III. ÚS 3517/22.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2023, sp. zn. IV. ÚS 614/23.
- Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 27. 1. 1971, sp. zn. Cz 161/70.

- Zpráva Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 8. 3. 1973, sp. zn. Cpj 8/72.
- Stanovisko Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 17. 3. 1976, sp. zn. Cpj 70/75.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 28. 3. 1980, sp. zn. 3 Cz 4/80.
- Zpráva Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 9. 10. 1986, sp. zn. Cpj 35/86.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. 9. 1988, sp. zn. Cpj 257/87.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1243/2001.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 25 Cdo 218/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 4272/2007.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 26 Cdo 1030/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 29 Cdo 103/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2219/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. 25 Cdo 568/2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2025/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 25 Cdo 3076/2014.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 2. 2015, sp. zn. 21 Cdo 616/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2015, č. j. 29 Cdo 4388/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2015, sp. zn. 21 Cdo 3887/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. 30 Cdo 1021/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2015, sp. zn. 25 Cdo 853/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2015, sp. zn. 21 Cdo 2511/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1176/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5415/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 286/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2059/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 33 Cdo 4290/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2648/2015.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 2585/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3306/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. 29 Cdo 144/2015.

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1912/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 36/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 25 Cdo 3974/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2882/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 Cdo 704/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 935/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2185/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2017, sp. zn. 22 Cdo 2767/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2082/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2018, sp. zn. 23 Cdo 4609/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. 27 Cdo 5912/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2018, sp. zn. 33 Cdo 2868/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2018, sp. zn. 32 Cdo 304/2018.
- Usnesení Nejvyššího soud ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 33 Cdo 1357/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. 22 Cdo 1745/2017.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2019, sp. zn. 25 Cdo 1065/2019.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2020, sp. zn. 30 Cdo 2095/2020.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 12. 1996, sp. zn. 5 Cmo 228/1996.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 9. 1997, sp. zn. 2 Cmo 373/95.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 11. 2018, č. j. 103 VSPH 754/2018-40.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 10. 2003, sp. zn. 22 Co 2053/2003.
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28. 7. 2017, sp. zn. 23 Co 246/2017.

E-mailová komunikace

- THÖNE, Meik (2023). [E-mailová komunikace] 13. 7. 2023 – 14. 7. 2023 (Universität Potsdam).
- CAMPHAUSEN, Maximilian (2023). [E-mailová komunikace] 24. 7. 2023 (Universität Düsseldorf).